

Onsdagen den 28 maj fm.

Kl. 09.00

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmanen.

1 § Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1985/86:175 till konstitutionsutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1985/86:35 och 37

Justitieutskottets betänkande 1985/86:38

Utrikesutskottets betänkande 1985/86:32

Utbildningsutskottets betänkanden 1985/86:31–34

Trafikutskottets betänkanden 1985/86:22 och 28

Jordbruksutskottets betänkande 1985/86:25

Näringsutskottets betänkanden 1985/86:22–25, 31 och 33–38

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1985/86:14 och 18

4 § Viss grundläggande högskoleutbildning (forts. från prot. 152)

Fortsattes överläggningen om utbildningsutskottets betänkanden 1985/86:22, 23, 24 och 25.

Anf. 1 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Två påståenden i Bo Hammars inlägg, som ju i går avslutade debatten, har föranlett den här repliken. Det ena påståendet var korrekt. Det gick ut på att även moderater och folkpartister har ett ansvar för den s. k. högskolereform som drevs igenom 1977. Skillnaden är bara den att vi på moderat sida rätt snart insåg vilka ödesdigra konsekvenser detta skulle föra med sig, varför vi omedelbart igångsatte ett programarbete i samråd med universitetslärare och forskare över hela landet för att rätta till bristerna. Det är detta som vi nu gör när vi hela tiden försöker driva utvecklingen mot en reformering av det system som nu mer eller mindre visat sig odugligt i många hänseenden.

Det andra påståendet gjorde mig mera förvånad. Bo Hammar antog att det bakom vårt förslag till en neddragning av 40 utbildningsplatser för tandläkare skulle ligga vanliga simpla skråmotiv, att vi med andra ord skulle gå tandläkarnas ärenden. Det förvånar att Bo Hammar inte hört tala om att vi har en stor och tilltagande arbetslöshet bland just tandläkarna. I augusti 1985 var antalet arbetslösa tandläkare 135, som man räknar med skall bli 500–600 år 1990. Men det tycks alltså inte bekymra Bo Hammar. Det är bara akademiker det är fråga om. Det är inte en kategori som vpk är särskilt intresserat av.

Det är så mycket mera förvånande som Bo Hammar bör ha haft tillfälle att delta – jag minns inte om han gjorde det – i den konferens som den 11 mars i år anordnades för utbildningsutskottet av just Tandläkarförbundet. Till yttermera visso: De 40 platser som vi vill dra ned är inte någon fri uppfinning av oss, utan en neddragning som föreslagits av UHÄ och som vi i det här sammanhanget har accepterat.

Det är förvånande att man inom vpk ser med sådan nonchalans på arbetslöshetsspöket. Det borde finnas anledning till besinning.

Anf. 2 BO HAMMAR (vpk) replik:

Fru talman! Jag noterar att Birger Hagård är självkritisk vad gäller högskolereformen och erkänner att även moderata samlingspartiet har ett ansvar för hur det står till och hur det ser ut på våra högskolor. Nu tror jag inte man skall göra en så kraftig svartmålning som Birger Hagård har en tendens att göra, men alldeles uppenbart finns det problem och ett stort behov av grundläggande reformer. Det är ju en diskussion som förs för närvarande i alla läger. Jag noterar som sagt att också moderaterna är beredda att ta sitt ansvar för det aktuella tillståndet.

Tandläkarutbildningen skall vi kanske inte göra en alltför stor affär av. Jag tycker bara det är litet lustigt när Birger Hagård säger att det här bara handlar om akademiker och sådana är vpk inte intresserat av. Det var en litet oväntad anklagelse, för under de senaste åren har vi ganska ofta blivit kallade för ett akademikerparti. Nu får vi alltså höra att vi inte har något intresse för akademiker – vilket naturligtvis inte är sant. Jag vill också påminna Birger Hagård om vpk:s starka ställning bland de studerande, vilket inte minst de senaste studentkårsvalen har visat. Så nog har vi många representanter, aktiva medlemmar och sympatisörer inom den högre utbildningen, och även bland lärare, akademiker och forskare.

Men så till den konkreta frågan om nedläggning av tandläkarutbildningen. Det är möjligt att jag var litet slarvig när jag sade att jag tycker mig alltid ha hört från både tandläkare och läkare, att man utbildar för många. Jag tillät mig att yppa en liten misstanke om att det kanske ligger vissa skråintressen bakom. Ofta har man ju velat hålla tillbaka utbildningen för att kunna få en bättre position och bättre betalt.

Nu är det emellertid så, vilket utbildningsutskottet skrivit i sitt betänkande och efter vad jag förstår även UHÄ uttalat, att prognoserna är behäftade med ganska stor osäkerhet. Jag tycker inte man skall vara fullt så tvärsäker som Birger Hagård var. Mycket tyder på att vi ganska snart kan få en brist på tandläkare igen, och därför är vi motståndare till en neddragning av tandläkarutbildningen.

Anf. 3 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Vi moderater är alltid beredda att ta vårt ansvar, också för sådana beslut som i efterhand visat sig olyckliga. Det har vi gjort hela tiden när det gäller den högre utbildningen och forskningen. Det är därför som vi nu är pådrivande när det gäller att förändra den verksamhet som har gått snett. Det skulle vara önskvärt att få med också vpk på den barrikaden – vpk som enligt Bo Hammar skulle ha ett visst stöd bland akademiker och bland de studerande vid våra högre läroanstalter. Men det är ju möjligt att detta stöd kommer att försvagas efter den, som han uttryckte det, något nonchalanta behandling som han tydligen har gett tandläkarna i det här sammanhanget.

Alldeles självklart är prognoser alltid behäftade med osäkerhet. Det finns ingenting som det är osäkrare att sja om än framtiden, har det sagts. Men därifrån till att nonchalera de varningstecken som nu finns är det ändå rätt långt.

Vi kan t. ex. se på antalet dagar som tandläkarna fått ersättning för från den allmänna arbetslöshetskassan. Antalet har ökat från 40 år 1978 till 12 300 år 1985. Det är siffror som talar sitt tydliga språk. Och de 135 arbetslösa tandläkarna är säkert inte så trakterade av att man fortsätter att öka på med tandläkare.

Dessutom kan det sägas att om vi skulle få en brist i framtiden är den lätt att reparera. Vi har ändå kapacitet att kunna ta in så många som 340 nybörjare vid de existerande tandläkarhögskolorna.

Detta kan alltså inte vara något skäl till att man inte nu skulle göra vad som ändå – även av UHÄ – uppfattas som en nödvändig neddragning.

Anf. 4 BO HAMMAR (vpk) replik:

Fru talman! Birger Hagård kommer in på litet större och övergripande frågor om högskolepolitiken. Han sade att moderaterna har varit pådrivande.

Jag är inte så säker på den saken. I många frågor som vi diskuterat här i kammaren och som tillhör de allvarliga problemen på högskolorna – det gäller uppdragsutbildning, uppdragsforskning, näringslivets ökade inflytande och kontroll över högskolan – har moderaterna inte varit pådrivande, åtminstone inte i positiv bemärkelse. De har snarast accepterat utvecklingen.

Jag vill också säga till Birger Hagård apropå vpk:s stöd bland de studerande: Det finns inga tecken på att det skulle vara i avtagande. Studentkårsvalet i Stockholm blev ju en stor seger för vpk, och det blev en katastrofal nedgång för moderata samlingspartiet.

Men återigen till tandläkarutbildningen: De som nu antas till tandläkarutbildningen kommer inte ut på marknaden i morgon dag, utan detta är något mer långsiktigt. Även om moderata samlingspartiet aldrig varit någon anhängare av långsiktig planering, borde man ändå kunna inse att det tar ett antal år innan dessa nya tandläkare är ute på marknaden. Och det finns prognoser som visar att vi mot detta decenniums slut kommer att få en ganska stor avgång ur tandläkarkåren.

Jag tycker inte att Birger Hagård har någon anledning att frammana spöken, allra minst arbetslöshetsspöken.

Förste vice talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 5 BARBRO NILSSON (s):

Fru talman! I utbildningsutskottet har vi tagit hänsyn till arbetsbelastningen här i kammaren. Därför samordnar vi diskussionen kring våra fyra betänkanden 22, 23, 24 och 25 till en gemensam behandling. Det gör att jag inte tar upp enskilda motioner utan håller mig till vissa tyngre, övergripande frågor och reservationerna.

I flera av våra motiveringar till beslut kring kanske önskvärda, ja t. o. m. angelägna insatser har vi hänvisat till det statsfinansiella läget. Det är välkänt att det förbättrats åtskilligt under de fyra senaste åren. Men vi har ännu inte det handlingsutrymme som kunde behövas för många av de efterfrågade insatserna. Det gäller exempelvis att bibehålla utbildningsplatser, även om sökandefrekvensen tycks avta, att mycket kraftigt förstärka ekonomin på vissa underförsörjda utbildningslinjer och sist men inte minst att snabbt förbättra den studiesociala situationen för våra högskolestuderande.

Ändå måste jag markera att regeringen i sin budget har kunnat tillgodose många av UHÄ:s presenterade förslag. Vi kan, om vi översiktligt jämför myndighetens och utbildningsministerns anslagsyrkande, se en stor samstämmighet.

Vi har, även inom en snäv ram, fått förslag till reformer. Och på s. 1 i bil. 10 till årets budgetproposition står det: "Utrymme för de reformer som föreslås har skapats genom omprioriteringar inom ramen för tillgängliga resurser."

Vårt samhälle förändras fortlöpande och med det också behovet av de utbildningsinsatser som vi skall erbjuda. Någon visionär, om han ville vara optimist eller pessimist vill jag lämna därhän, sade för en tid sedan att hälften av de jobb som kommer att sysselsätta oss år 1995 inte är utformade än. Skulle det ligga ett uns av sanning i detta, inser vi lätt vilken press vi har på utbildningsväsendet. De förändrade behoven och de ekonomiska förutsättningarna för högskoleverksamheten innebär att än större krav måste ställas på ett effektivt resursutnyttjande. Utbildningen bör ha en sådan struktur, inriktning och omfattning att den dels tillgodoser samhällets framtida behov av utbildad arbetskraft, dels bidrar till att påverka samhällsutvecklingen i positiv riktning. Detta kommer att innebära att utbildningsverksamheten vid våra högskoleenheter hela tiden måste utvecklas och omstruktureras.

Fru talman! I utskottets fyra betänkanden berörs de flesta av våra högskolor. Utbildningarna inom AES-sektorn är mycket väl decentraliserade i vårt land. Här tillkommer 96 platser inom sektorn. Detta yrkar utskottets majoritet bifall till.

I reservation nr 1 markerar moderaterna att de har en annan mening och vill sänka antalet nybörjarplatser, eftersom reservanterna anser att den offentliga sektorn bör krympa. Dessa utbildningar skall emellertid även serva privat verksamhet. Vilket företag arbetar utan personalavdelning? Vem klarar sig utan anställda med utbildning för förvaltning?

Moderaternas reservationer nr 2, 3 och 4 måste också avvisas. Utskottet anser det motiverat att stärka det ekonomiska basblocket i Skövde med 30 studieplatser för att därmed ge större underlag för undervisningen. Vi tillstyrker också satsningen på en allmän utbildningslinje för hotell- och restaurangekonomi i Göteborg. Denna näringsgren har en specifik servicein-

riktning. Det känner vi alla väl till. Den måste också hålla hög klass för att stå sig i konkurrensen om att marknadsföra Sverige som ett utmärkt turistland. Utbildningen för den blivande hotell- och restaurangekonomen måste därför vara specialinriktad. Den bör alltså inte ligga som påbyggnad på ett ekonomibasblock. Utbildningen är mycket populär att döma av det stora antalet sökande även denna vår.

YTH-linjer skall tillgodose ett speciellt behov hos dem som varit ute i yrkeslivet. Det är arbetsmarknadens parter som markerar de behov som näringslivet har, främst inom industri- och hantverkssektorn. I utskottet tillstyrker vi de föreslagna YTH-utbildningarna med inriktning mot kontor och distribution lokaliserade till Gävle-Sandviken och storhushåll och restaurang lokaliserad till Lund.

Det finns stora behov att tillgodose inom AES-sektorn. Datoriseringen i samhällsarbetet gör sig självfallet påmind också inom utbildningen. För ny utrustning och god lärartäthet på linjerna fordras förstärkning inom sektorn. UHÄ har markerat att ekonom- och juristutbildningarna måste få påslag per studieplats. Det stora underskott som dessa utbildningar dras med härtör bl. a. från den fria intagning som försiggick i slutet av 1970-talet. Ekonomlinjen har fått förstärkningar, men lider fortfarande av sina svaga resurser. Utskottets majoritet måste här peka på det statsfinansiella läget och stöder budgetförslaget, som innebär förstärkning med 2,98 milj. kr. att fördelas för sektorns behov vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg och till ekonomlinjen i Kristianstad.

Reservationen angående den internationella ekonomutbildningens längd måste av samma skäl avvisas. Vi anser, liksom en rad motionärer, att linjens baskunskaper i ekonomiska ämnen bör överensstämma med vad den nationella ekonomutbildningen ger. Och vi förutsätter att UHÄ följer frågan.

Inom den kommunala högskolan finns 870 årsstudieplatser inom ADB-linjen om 40 poäng. Frågan om det blir kommunalt eller statligt huvudmannaskap i fortsättningen är under beredning. Men UHÄ får i uppdrag att presentera innehåll i en 60-poängsutbildning. Detta uppdrag får stöd av utskottets majoritet, medan centern har en annan mening. Jag yrkar avslag på centerns reservation nr 9.

Fru talman! Till betänkandet om vårdutbildningar har fogats 11 reservationer. I reservationerna nr 1–4 vill man beträffande tandläkarutbildningen i första fallet ha 40 utbildningsplatser färre, i andra fallet 20 utbildningsplatser färre, i det tredje ett oförändrat antal men med 60 platser förlagda till Malmö, och slutligen i den fjärde reservationen en garanti för att forskningsorganisationen och förutsättningarna för senare utbildning i Malmö bibehålls.

Vi har nyss lyssnat till replikskiftet mellan Bo Hammar och Birger Hagård, där just kapaciteten inom tandläkarutbildningen ifrågasattes. Jag vill markera att enligt UHÄ:s bedömningar kommer det in på 1990-talet att bli ett ökat behov av tandläkare på grund av ålderssammansättningen hos kåren. Prognoser kan vara osäkra, men utskottet föreslår att vi stöder förslaget om oförändrat antal utbildningsplatser för budgetåret 1986/87, alltså 260 platser. På de tre utbildningssorterna finns en möjlig kapacitet av 340 nybörjarplatser,

och en framtida ökning kan enkelt komma till stånd i Göteborg eller Umeå. Utskottet vill inte ändra beslutet om att avstå från utbildning i Malmö. Beträffande forskningsorganisationen vid odontologiska fakulteten föreslås i budgetpropositionen ingen förändring. Fakultetsanslagen kommer vi dessutom att behandla i ett senare betänkande.

Beträffande sjukgymnastutbildningen har de tre borgerliga partierna reserverat sig mot att 20 platser vid den statliga utbildningen dras in för att ge utrymme för påbyggnadsutbildning för sjukgymnaster vid Karolinska sjukhuset. Utskottet lägger stor vikt vid att det kan finnas utrymme och resurser för påbyggnadsutbildning, och jag föreslår att reservationen avslås. För att inte antalet grundutbildningsplatser skall minska alltför mycket får 12 platser tillkomma inom den kommunala sjukgymnastutbildningen. Vi har haft en diskussion huruvida Örebro landsting kommer att utnyttja sina utbildningsplatser eller ej. Utskottet poängterar att det ankommer på Uppsala högskoleregion och UHÄ att i så fall fördela platserna till andra landsting. Vi menar att så efterfrågad och behövt som sjukgymnastutbildningen är, måste hela kvoten av platser komma till användning.

Både moderaterna och vpk menar att de medellånga vårdyrkesutbildningarna mår bättre av att ha staten som huvudman. Detta har diskuterats under några år. De förstärkningar som skett beträffande forskningsanknytning och överbyggande kurser har i första hand fördelats till vård- och utbildningssektorn ute i våra högskoleregioner. Det innebär att den landstingskommunala utbildningen inte kan sägas vara sämre tillgodosedd i det avseendet. Men beträffande huvudmannaskapet sade kammaren redan 1981/82 att det inte fanns statliga resurser för att ta över all vårdyrkesutbildning. Den motiveringen finns också i dag, och jag yrkar avslag på reservationerna.

Många högskolestuderande har svårt att få sina studiemedel att räcka till. Det gäller både dem som genomgår sin grundutbildning och dem som deltar i påbyggnadsutbildningar. Beträffande de senare handlar det om människor som kanske redan har försörjningsansvar och en stor del fasta kostnader. Den studiemedelskommitté som är tillsatt måste få arbeta med dessa problem innan vi kan ge ett positivt svar. Därför avstyrker vi motionen i detta ärende och reservation nr 8.

Det är viktigt för många utbildningar, inte minst inom vårdsektorn, att få elever som slutför sin utbildning. De behövs ju ute i viktiga samhällsfunktioner. Eftersom just vårdutbildning svarar för så stor del som nära 25 % av alla nybörjarplatser, är det ju av stor samhällsekonomisk betydelse att utbildningsplatserna utnyttjas. Utskottet måste beklaga att antalet sökande till hälso- och sjukvårdslinjen även inför höstterminen 1986 har fortsatt att sjunka. UHÄ har fått i uppdrag att redovisa orsakerna till den dåliga tillströmningen och det följaktligen dåliga utnyttjandet av utbildningsplatser. Den översynen skall ske i samarbete med Landstingsförbundet, landstingen och regionstyrelserna. Utskottet avvaktar den redovisningen och avstyrker vissa motioner, som just krävt en bättre samstämmighet mellan verksamhetens behov och utbildningsplaneringen. Vi tillstyrker de inskränkningar i utbildningsplatser som föreslås i årets budgetproposition.

Fru talman! Inom undervisningssektorn är det främst förskolläro- och musikläro-utbildningsplatser som föranlett reservationer i vårt utskott.

Jag yrkar avslag på reservationerna nr 1, 2 och 3 beträffande förskollärarytbildningarna. Utskottet går på utbildningsministerns linje att ta bort 72 platser i Stockholm, eftersom det har varit svårt att få tillräckligt med kvalificerade sökande. Förskollärarytbildning i Borås och Uppsala diskuteras här i frågestunden förra torsdagen, och ministern lovade att återkomma i nästa budgetproposition angående det totala behovet av förskollärare i landet. Likaså besvarades en interpellation, ställd till biträdande socialminister Bengt Lindqvist, på fredagen. Han påpekade att socialstyrelsen har överlämnat en prognos angående behovet av förskollärare. Man pekar på ett ökat behov under 1990-talet. Det underlaget måste självfallet vara väsentligt för nästa budgetarbete.

I flera motioner under de tre senaste åren har yrkats på att utbildningsarvodet för industri- och hantverkslärare skall införas igen. Utskottet har kunnat nå nästan full enighet om detta, och vi ber riksdagen tillkännage utskottets ställningstagande för regeringen. Vi har inte kunnat biträda moderaternas särskilda yrkande, som det beskrivs i reservation nr 4. Jag föreslår avslag på den reservationen.

Fyra platser vid musikhögskolan i Stockholm ligger bakom reservationerna nr 5 och 6.

Utskottets majoritet anser det korrekt att om musikhögskolan i Stockholm kan avstå från dessa fyra utbildningsplatser, bör de få fördelas till någon annan musikhögskola – i detta fall Luleå, med förläggning i Piteå. Det är inte, som reservanterna vill påstå, av motvilja till nytänkande och önskade reformeringar. Snarare är det ett vaktslående om möjliga utbildningsplatser, som så väl kan behövas, inte minst i norra Sverige. Utskottet har inte tagit ställning *mot* musikterapi, utan *för* grundutbildningsplatser.

Centerreservationerna nr 7 och 11 bör också avslås av kammaren. Motiven i reservation nr 7 har tidigare bemötts under grundskoleanslaget. Beträffande en ny specialhögskola för fysisk fostran och idrott är utskottet inte berett att föreslå någon utredning. I vårt betänkande har det noga beskrivits hur det förhåller sig med de tre professurerna knutna till denna utbildning. Utskottet har markerat det i form av ett tillkännagivande till regeringen.

Det fjärde betänkande som nu behandlas, fru talman, tar upp kultur- och informationsfrågor. Där finns en reservation från vpk, som vill ha skådespelarutbildning förlagd även till Norrbotten. Ja, som norrlänning skulle jag kanske tacka för den goda omtanken om utbildningar till Norrland. Men smala utbildningar måste hållas samman på färre orter, och då blir det som tidigare Stockholm, Göteborg och Malmö.

En breddning av utbildningen inom kultursektorn för Norrlands del kan vi ändå glädja oss åt. Ministern säger att den är motiverad av både kulturpolitiska och regionalpolitiska skäl. I Umeå får vi från läsåret 1987/88 etablera en linje för fri konst om 20 poäng och 12 nybörjarplatser. Året därpå förläggs en designlinje dit.

Utskottet har varit helt enigt när man tillstyrkt dessa förslag, och för Umeå högskoleregion betyder det en utomordentlig förstärkning just inom KI-sektorn.

För journalistutbildningen kan vi förvänta oss ett förslag. Tidningarnas

arbetsgivareförbund och Journalistförbundet har deklarerat en gemensam vilja när det gäller utformningen. Vi kan invänta förslaget och därmed avstå från försöksverksamhet. Därför bör reservation 2 inte bifällas.

Fru talman! Jag har nu så snart jag kunnat gett utbildningsutskottets syn på budgetförslagen för AES-sektorn, undervisnings- och vårdyrkessektorn och sist kultur- och informationssektorn. Jag yrkar med det jag anfört bifall till utbildningsutskottets förslag till beslut i betänkandena 1985/86:22, 23, 24 och 25. Jag yrkar också avslag på samtliga reservationer som fogats till dessa fyra betänkanden.

Anf. 6 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Jag kommer inte att bry mig om att gå i svaromål när det gäller dimensioneringsproblemen. Som jag sade i går i mitt anförande kan det mycket väl ifrågasättas, om det verkligen är rimligt att riksdagen skall syssla med sådana här detaljfrågor. Däremot fäste jag mig vid ett yttrande av Barbro Nilsson. Om jag förstod henne rätt menade hon att hälften av de jobb som kommer att sysselsätta oss 1995 ännu inte finns. Säkert är det alldeles riktigt. Men mot den bakgrunden finns det kanske orsak att ifrågasätta om just det linjesystem som vi nu har över huvud taget är rimligt. Jag tillät mig i går att referera till den nyutkomna rapport från UHÄ som heter Vad är det för fel med högskolornas utbildningslinjer? och som visade att dessa är behäftade med en rad olika fel. Det är ett stelbent system, som inte medger de snabba förändringar som skulle vara önskvärda.

Mot bakgrund av den kritik som framförts mot utbildningslinjerna, särskilt på det filosofiska fakultetsområdet, och mot bakgrund av vad Barbro Nilsson själv sade skulle jag vilja ställa frågan: När kommer socialdemokraterna på allvar att ta itu med en reformering av en studieorganisation som nu visat sig inte hålla måttet?

Anf. 7 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag har den största respekt för politiker som bekymrar sig om det statsfinansiella läget – det borde flera ha gjort vid flera tillfällen.

Folkpartiets syn på högskolan är att satsningar på att förbättra kvaliteten inom högskolan och forskningen på sikt kan förbättra det statsfinansiella läget. Vi tror, som det brukar heta, att detta kan vara en investering.

Jag hade i början av detta riksmöte förhoppningen att behandlingen av högskolefrågorna skulle leda till att nästa budgetår, som vi nu diskuterar, kunde innebära något av ett lyft för högskolan, att vi kunde enas om satsningar som verkligen innebar en kvalitetsförbättring. Som jag har sagt flera gånger tidigare har jag tyckt mig se en del signaler om att det finns intresse för detta från socialdemokraternas sida. Jag får nu konstatera, när riksmötet snart är slut, att något lyft av det slaget inte har kunnat åstadkommas.

I de betänkanden som vi nu behandlar avstyrker utskottsmajoriteten ett antal påslag som hade kunnat leda till en bättre kvalitet. Vi får väl trösta oss med att det finns förhoppningar om att nästa riksmöte kommer att få ta ställning till förslag som kan innebära ordentliga förbättringar. Då skall en forskningspolitisk proposition läggas fram, då skall det första resultatet av

översynen av styrsystemet presenteras och då skall regeringens förslag med anledning av tillträdesutredningens arbete komma. Alla dessa propositioner ger socialdemokraterna tillfälle att förverkliga ambitionerna, som nu förefaller finnas på många håll inom socialdemokratien, att åstadkomma resultat när det gäller förbättringar inom högskolan.

Anf. 8 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill göra några kommentarer till Barbro Nilssons anförande, som i all huvudsak präglades av passivitet. Hennes teknik var att redovisa innehållet i våra reservationer och därefter säga att de borde avslås, utan några motiveringar i egentlig mening – om man bortser från ett par hänvisningar till det statsfinansiella läget.

Det kan emellertid inte vara statsfinansiellt motiverat att t. ex. på ett antal viktiga vårdområden bara konstatera att det dess värre, på grund av efterfrågeförhållandena på arbetsmarknaden, är för få sökande och att dimensioneringen därför måste minskas, och det är framför allt mycket passivt.

I många fall återkom Barbro Nilsson till att det pågår vissa översyner eller utredningar och att det görs försök att ta reda på vad som är orsaken till att det är för få sökande, och hon sade att man i avvaktan därpå inte borde göra någonting. Men vad utskottsmajoriteten gör är att följa budgetpropositionen på alla de punkter där det föreslås nedskärningar.

När det gäller frågan om den högre idrottsliga utbildningen påstod Barbro Nilsson att centerpartiet föreslår att en ny högskola skall inrättas, och hon sade att så inte bör ske. Vad vi har sagt är att man förutsättningslöst borde undersöka vad som skulle kunna vara en förnuftig organisation för denna verksamhet. Inte ens det har utskottsmajoriteten varit beredd att göra, utan man har från början bestämt sig för att frågan skall lösas inom ramen för den nuvarande organisationen vid lärarhögskolan i Stockholm. Vi tror inte att det är ett bra sätt att angripa ett problem.

Vid ett par tillfällen återkom Barbro Nilsson till den studiesociala situationen för de högskolestuderande, men även detta på ett mycket passivt sätt. Hon hänvisade till den kommitté som ganska länge har arbetat och som, såvitt vi har förstått av de referat som vi har fått, inte har kommit särskilt långt på väg. Uppenbarligen försöker man också i detta sammanhang skjuta frågan framför sig, trots att allt fler röster från olika håll gör klart för den socialdemokratiska regeringen att det måste ske något på detta område, och att det måste ske snabbt.

Anf. 9 BARBRO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Behandlingen av detta ärende har kommit att omfatta två dagar. Efter gårdagens inlägg från de fyra andra partierna hade jag tänkt uttrycka uppfattningen att de hade formulerat sig mycket hovsamt i anslutning till sina reservationer. De hade i stort sett framhållit vad som gick att läsa sig till i deras resp. reservationer. Låt mig i stället framföra detta nu. Jag vill inte uppfatta det som passivitet från reservanternas sida att man för dagen inte har något att komma med utöver vad man har uttryckt i sina reservationer. Jag vill också säga att utskottsbetänkandena innehåller många

bra formuleringar. Det är ju inte ordens mångfald som ger tyngden, utan det är innehållet.

Birger Hagård och moderaterna i övrigt vill i den här replikomgången inte gå i svaromål angående dimensioneringarna. Det är ganska betecknande att man vill fördubbla minskningen av utbildningen på förskollärarsidan, att man vill dra ned utbildningen på förvaltningslinjen osv. för att den offentliga sektorn inte skall växa och arbetslösheten inte skall öka. Man yrkar nu dock bara på en fördubbling av minskningarna i stället för, som i motförslaget till förra årets budgetförslag, tre gånger den föreslagna minskningen.

Birger Hagård tog i stället upp frågan om linjesystemet. Vad vi nu behandlar är dock AES-sektorn. Linjesystemet får vi ta upp när den frågan blir aktuell.

Det blir mycket intressant för alla parter att se vad det kommande budgetåret kan föra med sig. Vi skall ju få en genomgång av linjesystemet och av högskolans anslags- och ansvarssystem. Vi skall dessutom få, som Lars Leijonborg nämnde, en lång rad synpunkter i samband med den nya forskningspropositionen. Vi är alla lika intresserade av vad förslagen i denna kan innebära.

Den högre idrottsliga utbildningen, Larz Johansson, tycker vi är bra placerad och kommer väl till sin rätt inom HILS, och vi anser följaktligen att den skall vara kvar där.

Anf. 10 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Utskottsbetänkandena innehåller många bra formuleringar, sade Barbro Nilsson. Det är ju roligt om man tycker det. Men samtidigt kan vi konstatera att det inte är något som, lika litet som många ord, kan tillfredsställa alla som lider av att organisationen inte förmår att ge dem den högre utbildning de skulle önska. Verkligheten är nu som så ofta annars socialdemokratins värsta fiende. Ute på våra högskoleorter ser det inte ut på det idylliska sätt som man föreställer sig.

Jag vill gärna gå i svaromål, Barbro Nilsson, när det gäller dimensioneringsfrågorna. Jag tillät mig säga att det kan ifrågasättas om detta verkligen är någonting som riksdagen skall behöva diskutera så i detalj som ni vill göra. Jag redogjorde i går i mitt anförande för att vi på den moderata sidan inte är beredda att satsa på utbildning för arbetslöshet. Och när det är fråga om – som i detta fall – utbildningar som i mycket hög grad vetter mot den offentliga sektorn, som har varit föremål för nedskärningar, är det rimligt att dra konsekvenserna av detta och i stället satsa på sådana utbildningar som också kan ge sysselsättning för dem som utbildas.

Jag beklagar också att Barbro Nilsson inte nu är beredd att diskutera den mer övergripande problemställning som själva studieorganisationen utgör. När jag tog upp detta gjorde jag det mot bakgrund av Barbro Nilssons eget uttalande, nämligen att det kommer att finnas många jobb i framtiden som kanske inte ännu ens är påtänkta. Hur skall vi då kunna fortsätta att ha den smala sektor vad gäller utbildning som vi har? Det är detta jag inte kan begripa, och jag efterlyser handlingskraft från regeringens sida när det gäller att komma till rätta med de här problemen.

Anf. 11 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Barbro Nilsson måste ha missuppfattat mitt inlägg. Hon började med att tala om passivitet från reservanternas sida. Missförståndet bestod uppenbarligen i att jag menade att den redovisning som Barbro Nilsson gjorde präglades av passivitet. Det som vi önskar vid den här typen av debatter är att få argument från utskottsmajoriteten för anledningen till att man inte följer våra förslag – såsom vi har redovisat dem först i motioner och så småningom i reservationer. Vi vill inte bara ha konstateranden av att våra önskemål inte har kunnat tillgodoses.

Vi för diskussioner i utskotten om hur vi skall hantera olika frågor, men eftersom utskottsdebatterna inte är offentliga är det viktigt att man här i kammaren redovisar skälen för att man inte tycker på det ena eller andra sättet.

Låt mig ta som exempel det som Barbro Nilsson själv tog upp. Jag gjorde i går en ganska utförlig redovisning för bristerna när det gäller den högre idrottsliga utbildningen i Sverige. Jag slutade med att konstatera att vi i Sverige – i jämförelse med våra nordiska grannländer och med omvärlden i övrigt – i dag nästan totalt saknar utbildning av instruktörer och tränare på kvalificerad nivå. Svaret från Barbro Nilsson är då: Vi tycker att denna utbildning platsar väl vid lärarhögskolan i Stockholm. – Men den finns inte. Barbro Nilsson! Det är därför vi vill ha en annan tingens ordning.

Anf. 12 BARBRO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Birger Hagård anknyter igen till linjesystemet. Jag vill markera att diskussionen under den här punkten på dagordningen inte gäller linjesystemet! Diskussionen om översyn och förnyelse av utbildningslinjer måste vi ta i annat sammanhang.

Jag nämnde själv i mitt anförande att många jobb helt enkelt inte är utformade ännu – men vad gäller arbeten som vi har tagit utbildningsprogram för hävdar jag att t.ex. förvaltningslinjen och linjen för personal- och arbetslivsfrågor skall serva både offentlig och privat sektor. Men samtidigt vill Birger Hagård inte acceptera att vi behåller det antal utbildningsplatser vi har, trots att det framgår mycket tydligt att det i samband med riksdagsbehandlingen av just den frågan har uttalats att förvaltning är en omfattande verksamhet inom såväl offentlig som enskild sektor. Det ansågs därför viktigt att förvaltningslinjen utformades så att de studerande inte i anledning av studierna tvingas välja vilken del av arbetsmarknaden de skall inrikta sig på.

Jag har velat anföra detta beträffande vissa av de nedskärningsförslag som moderaterna har presenterat. Jag märkte, när Larz Johansson höll sitt anförande, att han lade mycket stor vikt vid presentationen av reservation 11 vid betänkande nr 24 om en högskoleenhet för fysisk fostran och idrott. Jag vill påstå att gymnastik- och idrottslärarnas utbildning är nära knuten till övriga lärares utbildning och att deras tjänstgöring kommer att ligga i grundskolan och i gymnasieskolan. Då är det ju naturligt och fördelaktigt om utbildningen sker vid HLS. Dessutom finns det en speciell idrottslärautbildning som vänder sig till personer som är verksamma inom föreningslivet och som konsulter, men eftersom vi behandlar ärenden från utbildningsutskottet tror jag att debatten primärt måste röra utbildningen till lärare.

Och om vi får fler fristående enheter, Larz Johansson, medverkar vi då inte till en utökning av administrationen? Vi bör väl vara överens om att vi inte skall medverka till en sådan utökning utan snarare underlätta kontakten med övriga lärarutbildningar.

Förste vice talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att antalet nybörjarplatser på förskollärlinjen skall minska med 72 i jämförelse med innevarande år och att antalet nybörjarplatser på fritidspedagoglinjen skall vara oförändrat. När det gäller förskollärlinjen grundar sig nedskärningen på svårigheter att rekrytera sökande till denna linje, och beträffande fritidspedagoglinjen anses nuvarande antal nybörjarplatser motsvara arbetsmarknadens behov. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom dessa förslag.

Det finns mot denna bakgrund anledning att erinra om följande.

För det första så beslutade en tillfälligt sammansatt riksdagsmajoritet för några år sedan att lägga ner de ifrågavarande utbildningarna i Borås och Uppsala. Det beslutet saknade reella grunder, och från direkt berört håll varnade vi redan då för negativa konsekvenser för framtiden. Våra varningar mötte dess värre inget gehör.

För det andra så vittnar nu verkligheten om – vilket utskottet är väl medvetet om – att såväl behovet av utbildad arbetskraft som rekryteringsmöjligheterna varierar mellan skilda landsdelar. Det råder i båda dessa avseenden en stor skillnad mellan förhållandena i Västsverige och i Stockholmsområdet. Det är hög tid att alla lär sig inse att den verklighet som gäller för Stockholm ingalunda måste vara den som också gäller för landet i övrigt.

Det är säkert så, fru talman, att rekryteringen till förskollärlinjen är låg i Stockholm, men detta får ju inte styra intagningen i Göteborg, där rekryteringsförhållandena är helt annorlunda. Och varför inte ge Uppsala de platser man uppenbarligen är i behov av där?

Utbildningsutskottet har fått ta del av uppgifter inhämtade från tio kommuner i västra Sverige, där redogörelse lämnas för situationen när det gäller tillgången på förskollärare och fritidspedagoger i denna landsända. För allas kännedom ber jag att få läsa in dessa uppgifter till protokollet.

1. De nedskärningar av antalet utbildningsplatser som redan är gjorda har lett till att det redan i dag är mycket svårt, ibland omöjligt, att få utbildade vikarier till förskolor och daghem. Detta leder ibland till att personal inte kan fullfölja påbörjad fortbildning.

2. Antalet sökande till fasta anställningar har minskat kraftigt.

3. De utbyggnadsplaner som våra kommuner har fastställt kommer inte att kunna fullföljas beroende på bristen på utbildad personal.

4. Svårigheter att rekrytera dagbarnvårdare gör att efterfrågan på förskoleplatser i daghem kommer att öka utöver de planer som för närvarande finns om målet "daghemsp plats åt alla" skall kunna uppfyllas. Detta kommer att medföra ökad efterfrågan på förskollärare och fritidspedagoger.

5. De studerande som kommer att utbildas i Göteborg sugs samtliga upp och mer därtill av Göteborgs kommun. Det får till följd att övriga västsvenska kommuner inte får påfyllnad av ny personal.

6. Nedläggning av förskollärlärlinjen vid högskolan i Borås innebär avsevärd försämring för kringliggande kommuner att anordna en adekvat fortbildning.

Det är väl inte särskilt underligt att man i dessa kommuner uttalar önskemål om att antalet utbildningsplatser utökas i regionen.

Utskottet har emellertid också fått en redovisning från Göteborgs socialförvaltning angående personalförsörjningen inom barnomsorgen i Göteborgsregionen. Det visar sig att rekryteringsbehovet av förskollärare är avsevärt mycket större än vad som kan tillgodoses genom utbildningen. Samtidigt som det utbildas ca 200 förskollärare per år är behovet, omfattande tillsvidareanställningar och vikarier, ungefär tre gånger så stort varje år under perioden 1986–1988.

Utbildningssituationen för fritidspedagoger är inte fullt lika allvarlig, men allvarlig nog. 80–100 fritidspedagoger utbildas varje år, men behovet är ungefär det dubbla under perioden 1986–1988.

Situationen är synnerligen besvärlig, eftersom planer föreligger på en kraftig expansion av barnomsorgen. Bristen på vikarier är mycket stor på flera daghem och fritidshem.

Inför denna verklighet är det väl minst sagt rimligt att det sker en överflyttning av utbildningsplatser från de områden i landet där behovet av nyutbildad personal är lågt och där rekryteringssvårigheterna är stora till de delar där förhållandena är de rakt motsatta. Det vore högst intressant att få höra utbildningsutskottets sakliga invändningar mot det resonemanget. Vad är det alltså som är fel i det?

I motion 1985/86:Ub565 har vi motionärer föreslagit att universitetet i Göteborg tillförs ytterligare en klass på vardera linjen inom ramen för de lägre planeringsramar som moderata samlingspartiet föreslagit i jämförelse med regeringsförslaget. Vi begär således ingen utökning av det totala antalet platser. Med hänsyn till såväl behov av utbildad personal som befintliga utbildningsresurser vid högskolan i Borås har vi ansett att dessa båda klasser skall utlokaliseras just till Borås. Det är enligt vår mening angeläget att ta till vara befintliga resurser, så mycket mer som behovet av att utnyttja dem är stort. Och visst är det naturligt att man resonerar på motsvarande sätt i Uppsala.

Fru talman! Det är enligt min mening anmärkningsvärt och förvånande att utskottet inte har kunnat ställa sig bakom vårt yrkande som, samtidigt som det innebär att utbildningsresurserna fördelas på ett någorlunda rimligt sätt, ej medför några ökade kostnader. Än en gång tvingas man fråga sig: Varför har utskottet intagit en negativ hållning till denna fråga?

Med det anförda yrkar jag bifall till motion 1985/86:Ub565.

Anf. 14 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Jag skall långt ifrån utnyttja hela den taletid som jag har begärt med hänsyn till kammarens mycket pressade tidsschema.

Utskottet har avstyrkt vpk-motionen om en scenskola i Norrbottens län. Om detta avstyrkande skulle få majoritet här i riksdagen, innebär det att teaterintresserade utbildningssökande människor i de norra regionerna blir hänvisade till utbildningsplatser i höjd med eller söder om Stockholm – ett långt ifrån tillfredsställande förhållande. Starka regionalpolitiska skäl finns alltså för att bifalla motionen.

Teaterintresset i Norrbotten har ökat på senare år. Många fria grupper har bildats. Viktiga avsnitt av folkets kamp mot orättvisor och förtryck i olika former har lyfts fram och gestaltats med inlevelse och skicklighet.

Detta positiva intresse kan tas till vara och utvecklas genom goda, näralliggande utbildningsresurser. En scenskola i Norrbotten kan också bli grunden för en samnordisk insats inom detta utbildningsområde.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 1 av Björn Samuelson till utbildningsutskottets betänkande 1985/86:25.

Anf. 15 LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! På regeringens förslag beslöt riksdagen för ett par år sedan att lägga ned förskolläro- och fritidspedagoglinjerna vid högskolan i Borås. Det var ett hårt slag för högskolan där, då de båda linjerna utgör en väsentlig del av den totala verksamheten.

I en motion har jag krävt att riksdagen skall ompröva sitt beslut, en motion som nu utskottet föreslår att riksdagen avslår, då inget nytt sägs ha framkommit som ger anledning till en omprövning av avvecklingsbeslutet.

Naturligtvis kan utbildningslinjer vid en högskola ytterst motiveras endast om de ger en utbildning som efterfrågas av samhället och den enskilde. Det ger de båda linjerna vid högskolan i Borås. Och därtill kommer att just en ny situation har uppkommit genom riksdagens beslut i höstas om att alla barn över ett och ett halvt år skall ha *rätt* till kommunal barnomsorg redan år 1991. Det kräver enligt en analys som utförts en mängd nya heltidsanställda inom barnomsorgen inom den närmaste femårsperioden. Och om vi inte utbildar fler förskollärare, kommer vi att ha en brist på omkring 9 000 förskollärare i riket, när riksdagens mål om *rätt* till förskola för alla barn skall vara uppfyllt. I denna situation skär man bort ytterligare utbildningsplatser, nu i Stockholm, och vidhåller avvecklingen av förskollärlinjen i Borås!

Lägg därtill, fru talman, att det redan i dag är svårt, ibland omöjligt, att få utbildade vikarier till förskolor och daghem efter de nedskärningar av antalet utbildningsplatser som redan gjorts. Det gäller i en rad västsvenska kommuner. De studerande som utbildas i Göteborg sugs enligt alla utredningar upp av Göteborgs kommun, och mer därtill. De utbyggnadsplaner för barnomsorgen som samma tio västsvenska kommuner fastställt kan inte förverkligas. Orsaken är brist på utbildad personal. Den så viktiga fortbildningen av personalen kommer att försvåras och försämrats genom nedläggningen av förskollärlinjen vid högskolan i Borås.

Det förtjänar också påpekas i detta sammanhang att antalet platser för förskolläro- och fritidspedagogutbildning är litet inom hela Göteborgs högskoleregion, dvs. Göteborg, Borås och Karlstad, vid en jämförelse med andra högskoleregioner i riket. Det gör inte problemet mindre att den geografiska rörligheten bland dem som söker den här utbildningen och bland

de färdiga förskollärarna och fritidspedagogerna är begränsad.

Fru talman! I reservation 3 till betänkande 24 säger reservanterna att en ny situation faktiskt uppkommit och att beslutet om nedläggning av de båda linjerna i Borås var förhastat. Jag delar, som torde ha framgått, den bedömningen, och jag är säker på att sista ordet inte är sagt i den här frågan. Det finns all anledning att återkomma till den. Riksdagens beslut om rätt till kommunal barnomsorg för alla barn över ett och ett halvt år kommer att kräva det.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

Anf. 16 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Fru talman! I utbildningsutskottets betänkande 24 behandlas bl. a. motion 545 som är undertecknad av Lahja Exner, Berndt Ekholm och mig själv.

Utbildningsutskottet föreslår att riksdagen skall avslå denna motion tillsammans med flera andra som tar upp antalet platser för utbildning av förskollärare. Jag har förståelse för att man inte skall utbilda till arbetslöshet. Jag förstår också att man inte skall ordna utbildningsplatser som man inte får sökande till. Jag menar dock att ett skäl till att det saknas sökande är att delar av den här utbildningen ligger på fel plats i landet. Jag kan alltså inte stödja utskottet i denna del av betänkandet.

I reservation 2 har Björn Samuelson, som det står, med anledning av bl. a. vår motion föreslagit avslag på propositionen. Eftersom reservationen föreslår bifall till motioner med andra yrkanden än det som vi har i vår motion kan jag inte heller följa denna reservation.

Eftersom jag har förstått att det endast blir en demonstration att yrka bifall till vår motion, kommer jag på den punkten i en eventuell votering att avstå. Det innebär dock inte att jag därmed lägger ned våra strävanden att få fler utbildningsplatser för förskollärare i Västsverige.

Det finns flera skäl för detta, och några har redan framförts av Hans Nyhage och Lars Sundin; om det beror på att vi kommer från samma valkrets lämnar jag därhän. Jag menar att Hans Nyhages, Lars Sundins och mina egna argument i den här frågan verkligen är sakligt betingade.

1. Precis som Hans Nyhage och, tror jag, också Lars Sundin sade kommer de utbildningsplaner som kommunerna i Västsverige har för de närmaste fem åren helt enkelt inte att kunna fullföljas av det enkla skälet att det inte kommer att finnas tillgång på utbildad personal.

2. I många kommuner, bl. a. Borås, skall man förutom en stor utbyggnad också göra överflyttning av ett stort antal platser från familjedaghem till daghem. Det kommer heller inte att kunna genomföras, eftersom det är svårt, för att inte säga omöjligt, att få tag på den personal man skulle behöva.

3. Redan nu – det sade Hans Nyhage, tror jag – finns det akuta svårigheter när det gäller vikarieanskaffning både till daghem och till deltidsförskola.

4. Regionstyrelsen för Göteborgs högskoleregion har mycket kraftfullt hävdat hur nödvändigt det är att denna region får ett större antal utbildningsplatser än den för närvarande har. Regionstyrelsens argument är av samma slag som jag har redovisat.

Fru talman! För att klara utbyggnaden av barnomsorgen måste vi i västra Sverige få fram fler utbildade förskollärare. Jag kommer – på samma sätt som

Lars Sundin och Hans Nyhage sade sig vilja göra – att fortsätta att arbeta för detta på olika sätt. Det finns alla skäl att återkomma till den här frågan, bl. a. de som jag nu har redovisat.

I detta anförande instämde Lahja Exner och Berndt Ekholm (båda s).

Anf. 17 BARBRO SANDBERG (fp):

Fru talman! Jag skall här tala för två motioner som behandlas i utbildningsutskottets betänkande nr 24, nämligen dels Ub592 angående förskolläraryrkesutbildning, dels Ub594 angående utbildningsarvode för vissa lärarutbildningar.

I motion Ub592 framför vi motionärer åsikten att antalet utbildningsplatser inte skall minskas. Utskottets motivering, att det varit svårt att rekrytera studerande till den här utbildningen, verkar inte vara i överensstämmelse med verkligheten. Enligt UHÅ konkurrerar i år 4 606 studerande om 1 100 platser. Och då det gäller Stockholm, som min motion i första hand behandlar och där regeringen föreslagit en neddragning med 72 platser, finns 134 förstahandssökande och 157 andrahandssökande till 60 platser.

Statsrådet Bengt Lindqvist har på Svenska facklärarförbundets kongress i förra veckan uttalat, att vi måste göra förskolläraryrket till ett framtidsyrke. Om vi skär ned antalet utbildningsplatser i dag, kommer det att vara ett skriande behov av utbildad personal 1991, då enligt riksdagens beslut i december 1985 "rätt till förskola för alla barn" skall föreligga.

Björn Samuelson tar i reservation 2 delvis upp de problem som jag berört. Men han går ett stycke längre och yrkar att regeringen skall stimulera kommunerna till en ökad utbyggnad. Eftersom jag inte har någon finansiering att föreslå, kan jag inte tillstyrka det yrkandet. Däremot hoppas jag att man inom en nära framtid kommer att ompröva de nedläggningsbeslut som redan fattats.

Motionen angående utbildningsarvode är delvis tillgodosedd – och, skulle jag vilja säga, förstås till den del där det är flest män som är berörda, alltså industri och hantverk.

Jag skulle vilja fästa riksdagens uppmärksamhet på det angelägna i att utbildningsmöjligheterna även för övriga yrkeslärarkategorier förbättras, i annat fall kommer kvaliteten på denna lärarkategori att försämrast. Det kan vara farligt att diskutera kvalitet i de här sammanhangen. Men det jag menar är att vi inte får personer med god yrkeserfarenhet, vilken är absolut nödvändig för alla yrkeslärare för att de skall kunna förmedla en verklighetsanknuten undervisning, att söka sig till skolområdet. Dessa personer har, precis som andra studerande, skaffat sig sin yrkesutbildning med hjälp av studiemedel. Det är mycket viktigt att de har varit verksamma i sina resp. yrken. Det innebär att de också är väl etablerade inom sina resp. yrken. Därför är det oftast inte lönen som gör att de söker sig till skolan, utan helt andra orsaker. Om man då skall dra på sig ytterligare studieskulder för att få den pedagogiska utbildningen, kommer många att avstå. Det har ju redan visat sig att så är fallet.

I dag kan man inte fylla utbildningsplatserna med behöriga sökande. Det kommer att innebära att när nuvarande yrkeslärare går i pension – fram till 1994 kommer ca 23 % att ha uppnått pensionsåldern – blir andelen obehöriga

lärare ännu större än i dag. Och det är helt oacceptabelt främst ur elevsynpunkt. Lärarna kommer inte att ha den yrkeserfarenhet som eleverna har rätt att kräva.

Man kan också befara att det utan utbildningsarvode kommer att bli ett negativt urval. De bäst lämpade stannar kvar i yrket, medan de som har kort erfarenhet eller som ej hunnit etablera sig i yrkeslivet kommer att söka sig till läraryrket.

Björn Samuelson anför i ett särskilt yttrande att de inträdeskrav som ställs på blivande vårdlärare och lärare för handels- och kontorsyrken motiverar att också dessa gruppers studieekonomi löses på samma sätt som för blivande industri- och hantverkslärare. Även utskottet andas denna inställning. Man säger att även beträffande utbildningen av lärare för handels- och kontorsyrken samt vårdyrken behövs ett förbättrat studiestöd. Jag hoppas att utskottet bevakar den här frågan. I annat fall ser jag mig föranlåten att komma igen med ny motion till riksdagen.

Fru talman! Jag har inget yrkande, men jag hoppas att jag med detta inlägg kunnat fästa riksdagens uppmärksamhet på det angelägna budskapet i dessa två motioner.

Anf. 18 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av reservation 5 i utbildningsutskottets betänkande 1985/86:24.

Tillsammans har företrädare för fyra partier motionerat om att musikhögskolan i Stockholm skall få omvandla fyra utbildningsplatser på musiklärarlinjen till bl. a. en påbyggnadslinje i musikterapi. Utskottets majoritet säger nej. De fyra platserna skall överflyttas till högskolan i Luleå, enligt budgetpropositionen. Självfallet, fru talman, är vi inte ute efter att minska möjligheterna till musikstudier i Luleå, men här behövs faktiskt en bakgrundsbeskrivning. Det gäller en utbildning i musikterapi, således ett sätt att behandla olika sjukdomstillstånd, såväl fysiska som psykiska.

Fru talman! Låt mig till Lars Leijonborg säga att han helhjärtat kan ställa sig bakom vår gemensamma reservation 5, utan de förbehåll som han framförde i sitt anförande i går.

Det gäller således en utbildning i musikterapi, ett sätt att behandla olika sjukdomstillstånd, som jag nämnde. Sällan har jag efter en motion fått så många brev och telefonsamtal från berörda. Bl. a. har jag fått ett brev från en psykolog och socialinspektör vid Barnbyn Skå, vilken som sin uppfattning hävdar att musikterapi kommer att få mycket stor betydelse för samhällets försök att komma till rätta med missbruksproblematiken. Från Lund har jag fått en lång skrivelse, där man understryker att utbildningen i musikterapi vid musikhögskolan i Stockholm med undantag för några kortare 5–10-poängskurser är den enda utbildning av detta slag som för närvarande ges i Sverige.

Musiken i medicinen – musikterapi, en kompletterande terapiform.

I USA började man med denna terapi redan efter andra världskriget. Nu finns den vid ett nittiotial universitet. Vid några av dessa ges endast doktorandutbildning. Initiativet följdes i England 1958 och vid musikhögskolan i Wien 1959. För övrigt finner man nu denna musikterapiutbildning, som varierar från tre till sju år beroende på förkunskapsvärdering, i de flesta

länder, bl. a. Australien, Argentina, Frankrike, Polen, Västtyskland, Finland, Norge och Danmark.

Sverige är således i detta hänseende något av ett u-land. Den enda nu existerande utbildningen hos oss är just den som vi här diskuterar, nämligen 40 poäng vid musikhögskolan i Stockholm.

Musikterapi är tillämplig i alla stadier av en människas liv, från det prenatala stadiet till det obotligt sjuka. Väsentligt är också att notera musikterapiens betydelse på det sociala området: inom narkomanvården, inom kriminalvården och inom alkoholistvården.

Ur biträdande klinikchefens vid Södermalms sektorsklirik, Långbro sjukhus, Janusz Kedzior, skrivelse vill jag citera följande:

”Södermalms psykiatriska klinik har sedan länge etablerat samarbete med Institutionen för rytmik vid Musikhögskolan i Stockholm. Från psykiatrins sida betraktas musikterapi, denna form av icke verbal terapi, som mycket väsentligt inslag i behandlings- och rehabiliteringsprocessen.”

Musikhögskolan har – enligt anvisning från UHÄ – omprioriterat fyra platser vid musiklärarlinjen till en påbyggnadslinje för musikterapi. Denna utbildning ansågs nämligen så angelägen att man var tvungen att vidta denna omprioritering. Vad hände sedan? Jo, i januari fann vi att utbildningsdepartementet i budgetpropositionen i stället ”flyttat” – jag anser att det är ett vänligt ord i det här sammanhanget – resurserna från musikhögskolan i Stockholm till Luleå högskola. Här gällde det per capita-kostnaden för fyra platser. Det var just de pengarna man behövde för att kunna genomföra utbildningen.

UHÄ hade hävdade att kvalitetsförbättringar skulle ske inom befintliga ramar – observera således att musikhögskolan i Stockholm inte begärt någon ökning av medlen för detta mycket angelägna utvecklingsarbete! I stället drabbades man av en medelsminskning och disponerade således mindre än tidigare.

Jag finner det högst märkligt att utskottets majoritet har avstyrkt vår motion. Såvitt jag kan förstå måste det helt enkelt bero på bristande kunskap i frågan.

Låt mig påminna om vad jag sade i början av mitt anförande: Under denna motion står ledamöter från fyra partier. Endast vpk står utanför, fastän man hade tillfälle att vara med om man hade velat.

För oss motionärer är det självklart att försöka främja en snabb utbyggnad av musikterapi-kundandet i vårt land, till hjälp för sjuka människor med behov av hjälp, och förhoppningsvis bot, genom musikterapi. Jag vädjar faktiskt till er som lyssnar att bifalla reservationen från moderata samlingspartiet och folkpartiet. Om kammaren inte så gör – och risken är naturligtvis stor; vi vet ju alla hur arbetet fortlöper här – så drabbar det tungt många lidande människor, och Sverige förblir ännu en tid ett u-land på det här området.

Jag yrkar således, fru talman, bifall till reservation 5.

Jag vill avsluta mitt anförande med några ord direkt till utskottsmajoritetens företrädare Barbro Nilsson. Hon sade i sitt anförande att socialdemokraterna anser det korrekt att om musikhögskolan kan avstå från fyra platser, skall dessa kunna överföras till Luleå. Men det är ju inte fråga om att avstå, Barbro Nilsson! Det är ett faktum att musikhögskolan ombetts och uppma-

nats att omprioritera inom befintliga ramar för att kunna ge den här utbildningen. Jag hoppas att jag har kunnat förklara det sammanhanget för Barbro Nilsson.

Jag vill sluta med en direkt fråga: Anser Barbro Nilsson det korrekt att musikhögskolan, som av myndigheterna uppmanats att inkomma med förslag till omprioritering och effektuerat detta, därefter får se som resultat att regeringen och eventuellt riksdagsmajoriteten i stället berövar musikhögskolan resurser som den tidigare haft? Jag räknar med att Barbro Nilsson skall svara mig på den frågan.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

Anf. 19 BARBRO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill mycket kortfattat upprepa vad jag sade i mitt anförande: Vi i utskottet har slagit vakt om utbildningsplatser. Vi har inte tagit ställning mot musikterapiverksamheten.

Anf. 20 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Fru talman! Det var ett kort och tunt svar. Det gäller en utbildning som är viktig för många människor i alla delar av landet, och som skulle kunna få hjälp på detta sätt.

Jag tycker att om man får något klargjort för sig, då skall man väl kunna erkänna att man haft fel. Vi är ju inte ute efter något partipolitiskt gräl. Barbro Nilsson kan se att också partikamrater till henne står bakom motionen.

Vi är ute efter att hjälpa dem som har det svårt, se till att också Sverige får möjlighet att använda denna terapi för att stödja sjuka människor.

Jag hade hoppats att få ett mer uttömmande svar.

Anf. 21 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Fru talman! Som ett föredöme för flickor att välja icke traditionella s. k. kvinnolinjer vore det värdefullt med fler kvinnliga tekniklärare i grundskolan. Det föreligger en stor brist på utbildade tekniklärare, och kvinnliga sådana saknas nästan helt.

Vid högskolan i Växjö, som utbildar lärare i bl. a. teknik, fysik och matematik, är andelen kvinnliga elever inom tekniklärarutbildningen ca 5 %. Vid intagningen i januari 1986 var det 1 flicka bland 60 elever, och 1985 var det 7 av 60. Tekniklärarutbildning finns också i Härnösand, och där har man gjort liknande erfarenheter.

Att procenttalen är så låga beror bl. a. på följande antagningskrav till utbildningen:

- ☐ avlagd ingenjörsexamen vid teknisk linje i gymnasieskolan (4-årig eller 2-årig med komplettering)
- ☐ två års teknisk yrkesverksamhet (heltid)
- ☐ fem terminers tjänstgöring i grundskolan (minst halvtid), där teknik ingått i tjänsten.

Vid granskning av ansökningshandlingar har UHÄ:s antagningsbyrå kunnat konstatera att kvinnliga sökande har speciellt svårt att till fullo klara de två sista kraven.

Jag motionerade därför under allmänna motionstiden om att anslaget till tekniklärarytbildningen i Växjö skulle förstärkas med 720 000 kr. för att utbildningen skulle kunna förlängas med en förtermin för flickorna, varigenom de kunde få den praktik som fordras för att de skall kunna antas till utbildningen.

På högskolan i Växjö har ambitiösa lärare planerat hur en sådan utbildning skulle te sig; man skulle bl. a. utnyttja lediga platser inom AMU för praktiken. En sådan satsning skulle vara en naturlig uppföljning av tidigare försök att öka flickors val av tekniska yrken. Det är sorgligt att utskottet avstyrkt min motion.

Utskottet hänvisar till att regeringen gett SÖ uppdraget att redovisa behovet av fortbildning för lärarna, så att dessa kan uppnå den bättre kompetens som motsvarar den nya grundskolans krav. Utskottet säger vidare att frågan om tekniklärarna skall behandlas av UHÄ.

Det är underligt att utskottet bara förbigick mitt förslag. Några planer borde man ju ha om hur andelen kvinnor skall öka. Vi har ju mycket goda erfarenheter av de få kvinnor som gått eller går på tekniklärarytbildningen. Med särskild tanke på de sista dagarnas uttalanden om svårigheterna att få sökande till de tvååriga yrkeslinjerna borde utskottet ha visat en öppnare attityd.

Det är alltid bra med goda förebilder. Det är därför viktigt att få in flickor på lärarytbildningen för teknik.

Jag tänker inte yrka bifall till min motion – det är meningslöst. Jag förutsätter emellertid att SÖ tar del av mina synpunkter och att UHÄ och regeringskansliet tar intryck av motionens innehåll.

Fru talman! Om inget radikalt görs är risken påtaglig att vi i framtiden nästan enbart får män som tekniklärare. Då kommer samhället att gå miste om värdefulla erfarenheter och kunskaper. Jag kommer att bevaka frågans fortsatta behandling och återkomma på något sätt.

Anf. 22 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Att dimensionera utbildningen så att den på bästa sätt passar de behov av personal som finns inom skilda områden är svårt. Detta märks inte minst inom förskollärarytbildningen. För endast några få år sedan hade nyexaminerade förskollärare mycket svårt att få jobb, och de som tänkte söka till denna utbildning blev avrådade på grund av svårigheterna på arbetsmarknaden. Säkert är detta en av orsakerna till att vissa platser på en del linjer inte har kunnat fyllas. Man tänkte tydligen inte då på den planerade utbyggnaden av barnomsorgen.

I dag är situationen emellertid en helt annan. De som i dag genomgår denna utbildning är garanterade jobb, och inte bara det. Det råder brist på utbildad arbetskraft. Hans Nyhage, Lars Sundin och Arne Kjörnsberg har ju här talat om bristen på utbildad personal inom barnomsorgen i Västsverige. Jag skall inte orda mer om detta.

Hade man vetat tidigare vad man vet i dag hade med största säkerhet beslutet om nedläggning av förskollärarytbildningen i Borås aldrig fattats. Egentligen borde man ha vetat vad som skulle hända. Fattar man beslut om en utbyggnad av barnomsorgen, borde man självfallet också tillgodose

behovet av utbildad personal. En ökning av förskollärarytbildningen i Göteborg med 30 platser förlagda till Borås bör därför ges högsta prioritet.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till Lennart Brunanders motion nr A417 yrkande 12.

Med detta anförande, vari Lennart Brunander (c) instämde, var överläggningen avslutad.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Viss grundläggande
högskoleutbildning*

Utbildningsutskottets betänkande 22

Mom. 1 och 2 (principer för dimensioneringen av viss högskoleutbildning, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 71 för reservation 1 av Per Unckel m. fl.

Mom. 4 (antalet platser för ekonomlinjens basblock i Skövde budgetåret 1987/88)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Per Unckel m. fl.
– bifölls med acklamation.

Mom. 5 (inrättande av och planeringsram för hotell- och restaurangekonomlinje)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per Unckel m. fl.
– bifölls med acklamation.

Mom. 9 och 10 (kontors- och distributionslinje samt linje för storhushåll och restaurang)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Per Unckel m. fl.
– bifölls med acklamation.

Mom. 16 (resursförstärkning för ekonomlinjen och juristlinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 153 för reservation 5 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 17 (internationella ekonomutbildningens längd, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 152 för reservation 6 av Pär Granstedt m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 20 (ett uttalande om en statlig ADB-linje)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Pär Granstedt och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 23

Mom. 1 (planeringsramar för tandläkarlinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Göran Allmér m. fl., *dels* reservation 2 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg, *dels* reservation 3 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (uttalande om tandläkarutbildning m. m. i Malmö)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för reservation 4 av Björn Samuelson. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (planeringsramar för rehabiliteringslinjens inriktning mot sjukgymnastik)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 153 för reservation 5 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 9 (huvudmannaskapet för de medellånga vårddyrkesutbildningarna)

Först biträdades reservation 6 av Göran Allmér m. fl. med 78 röster mot 14 för reservation 7 av Björn Samuelson. 220 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 225 röster mot 86 för reservation 6 av Göran Allmér m. fl.

Mom. 11 (den studiesociala situationen för studerande på påbyggnadslinjer till hälso- och sjukvårdslinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 24

Mom. 1 (planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl., *dels* reservation 2 av Björn Samuelson, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ub565 av Hans Nyhage och Arne Svensson, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A417 av Lennart Brunander i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (omprövning av tidigare riksdagsbeslut att lägga ned viss förskollärrar- och fritidspedagogutbildning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 250 röster mot 57 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Pär Granstedt m. fl. anförda motiveringen. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (utbildningsarvode för vissa blivande lärare)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (planeringsramar för musiklärarlinjen m. m.)

Först biträdde reservation 5 av Ylva Annerstedt m. fl. med 121 röster mot 40 för reservation 6 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 151 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 158 röster mot 116 för reservation 5 av Ylva Annerstedt m. fl. 37 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (planeringsramar för ämneslärarlinjerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Pär Granstedt och Larz Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (en högskoleenhet för fysisk fostran och idrott)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 38 för reservation 11 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 25

Mom. 5 (skådespelarutbildning i Norrbottens län)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 13 för reservation 1 av Björn Samuelson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (försöksverksamhet med alternativ journalistutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 152 för reservation 2 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 11 (viss medelsanvisning till danshögskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 46 för reservation 3 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén.

Mom. 12 (anslag till Utbildning för kultur- och informationsyrken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

5 § Föredrags

socialförsäkringsutskottets betänkande

1985/86:20 om invandrapolitiken (prop. 1985/86:98 delvis och 1985/86:100 delvis),

konstitutionsutskottets betänkande

1985/86:23 om invandrapolitiken (prop. 1985/86:98 delvis) samt

socialförsäkringsutskottets betänkande

1985/86:21 om flyktingpolitiken och utlänningslagen m. m. (skr. 1985/86:129 och prop. 1985/86:133).

Anf. 23 TALMANNEN:

Voteringarna om socialförsäkringsutskottets betänkande 20, konstitutionsutskottets betänkande 23 och socialförsäkringsutskottets betänkande 21 äger rum sedan debatten i alla dessa betänkanden har avslutats.

Först upptas socialförsäkringsutskottets betänkande 20 om invandrapolitiken och konstitutionsutskottets betänkande 23 om invandrapolitiken. I fråga om dessa betänkanden hålls gemensam överläggning.

Invandrapolitiken

Anf. 24 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! När kammaren i dag tar ställning till den framtida invandrapolitiken så betyder det ett stadfästande av de principer som riksdagen antog redan 1975, då målen för invandrapolitiken sammanfattades i de tre begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan.

Dessa mål har styrt den praktiska politiken på området sedan dess och skall så göra framöver också.

Under de år som gått sedan målen jämlikhet, valfrihet och samverkan antogs har invandringen till Sverige i väsentliga delar ändrat karaktär. Den tidigare invandringen av arbetskraft från europeiska länder har upphört, medan flyktinginvandringen från mer avlägsna länder ökat. Allt fler kommer också till Sverige som anknytningsfall, dvs. främst för att gifta sig eller bo samman med en person bosatt i Sverige. Hälften av alla invandrabarn i dag har en förälder som är svensk och en som invandrat.

Det svenska samhället har blivit etniskt mångskiftande. Att många människor i Sverige har sitt ursprung i eller en personlig anknytning till andra länder och kulturer innebär en utomordentlig styrka för oss.

Vi har tillförts nya kulturella impulser och nya språkkunskaper, och våra internationella kontakter och utvecklingsmöjligheter har vidgats.

Invandrarna är en stor tillgång för det svenska samhället. Detta kommer också till uttryck i den proposition som regeringen lagt fram om den framtida invandrapolitiken. Innebörden i denna proposition kan egentligen sammanfattas i ett enda ord: gemenskap.

Den grundläggande utgångspunkten för den svenska invandrapolitiken är ju att de som får bosätta sig här, de skall omfattas av samma rättigheter, ha

samma skyldigheter och erbjudas samma möjligheter som övriga medborgare.

De lagar och normer som gäller i vårt land och vårt samhällssystem – för värnet av demokratin och för mänsklig samlevnad – måste genomsyra invandrarpolitiken. Jämlikhet mellan människor oavsett deras ursprung, lika rättigheter för kvinnor och män, tolerans mellan olika befolkningsgrupper och respekt för den personliga integriteten hör till de värderingar som invandrarpolitiken vilar på.

Jämlikhet handlar om att uppnå samma rättigheter för invandrare som för den övriga befolkningen. Men inte minst handlar det om att skapa likvärdiga möjligheter. Invandrades behov av arbete, bostad och social service skall naturligtvis tillgodoses inom ramen för den generella arbetsmarknads-, bostads- och socialpolitiken.

För att invandrare skall kunna behandlas likvärdigt med andra krävs ibland särskilda åtgärder. Detta illustreras påtagligt i de särskilda arbetsmarknadsprojekt som regeringen stöder ekonomiskt. Projekten går ut på dels att underlätta för de invandrare som efter många år i det svenska arbetslivet nu riskerar jobben på grund av strukturomvandlingar, dels att stödja de invandrare som ännu inte fått en plats på svensk arbetsmarknad. Inom ramen för projekten finns också speciella insatser för invandrar-kvinnor.

Regeringen kommer att noga följa utvecklingen och resultaten av dessa projekt. Vår förhoppning är att vi senare under detta år skall kunna dra preliminära slutsatser av dem för att få en grund för fortsatta insatser.

Valfrihetsmålet innebär att de som invandrat till Sverige skall ges goda möjligheter att bli ekonomiskt och socialt integrerade i samhället. Som fullt integrerade samhällsmedlemmar måste de kunna leva och verka i den svenska kulturgemenskapen och samtidigt kunna utveckla sitt eget kulturarv.

Det är därför vi stöder en aktiv tvåspråkighet genom hemspråksundervisning. Det innebär inte att man kan välja bort det svenska språket. Utan svenska klarar man sig inte i det svenska samhället. Den dyrköpta erfarenheten har en del gjort som arbetat inom industrier och branscher som nu genomgår strukturförändringar, t. ex. varvsindustrin.

Stöd till invandrarernas egna organisationer är också viktigt för möjligheterna att utveckla det egna kulturarvet. Dessa organisationer har blivit en ny del av Folk rörelsesverige. Att det ibland kan uppstå kulturkollisioner beror ofta på olika uppfattningar i frågor som t. ex. synen på familjen, barnuppfostran, sexualitet och samlevnad, kvinnans ställning eller frågor som har sin grund i livsåskådningen.

På sådana områden bör man gå varsamt fram och söka praktiska lösningar i generös anda i stället för att hävda principer som motverkar eller förhindrar just de praktiska lösningarna.

Alla invandrarpolitiska åtgärder syftar ytterst till att främja gemenskapen i samhället. Detta uttrycks också i det tredje invandrarpolitiska målet, samverkan. Ömsesidig solidaritet och gemenskap mellan människor av olika ursprung förutsätter samverkan mellan likvärdiga parter. I denna samverkan ligger också ett gemensamt ansvar för det demokratiska samhällets utveckling.

På kommunal- och landstingskommunal nivå har vi löst detta genom rätt för invandrare, som inte är svenska medborgare, att delta i valen. I fråga om riksdagsvalen har vi tyvärr inte nått en lösning ännu.

Invandrarernas egna organisationer har en viktig roll inte bara för det egna kulturarbetet utan också när det gäller samverkan med olika delar av det svenska samhället.

Som jag sade tidigare har organisationerna blivit en del av Folkrörelsesverige, och därför föreslår vi nu att de får ett ekonomiskt stöd från samhället som motsvarar deras roll.

Det betyder dels att stödet ökar, dels att det får en ny konstruktion. Stödet skall inte längre specialdestineras till olika verksamheter utan blir en helhet inom vilken invandrarorganisationerna själva gör sina prioriteringar.

Det säger sig självt att invandrarpolitiken innebär ett avståndstagande från alla uttryck för etnisk intolerans. Etnisk diskriminering i vilken form den vara må är oacceptabel och skall motarbetas. Det är väsentligt att samhället genom sina beslut är fullkomligt glasklart på den punkten.

De tendenser till diskriminering som bl. a. iakttagits på arbetsmarknaden liksom förekomsten av vissa små men högljudda invandrarfientliga grupper visar på nödvändigheten av att sätta sig till motvärn – även om det å andra sidan finns klara vittnesmål om att svenskarnas inställning i gemen till invandrare utvecklats i en klart positiv riktning.

Kammaren har därför i dag att ta ställning till både en skärpning av straffet för olaga diskriminering och en utvidgning av den krets som reglerna omfattar samt till inrättandet av en speciell ombudsman mot etnisk diskriminering.

Det finns redan i dag bestämmelser på olika områden som syftar till att förhindra diskriminering, men vi har bedömt det som behövt med en särskild ombudsman, som får till uppgift att dels i individuella fall ge råd, dels på ett generellt plan tillse att gällande rättsregler på området iakttas. Det ankommer också på ombudsmannen att kartlägga behovet av ytterligare åtgärder mot etnisk diskriminering. Regeringen kommer noga att följa utvecklingen på området.

Herr talman! Av den redovisning regeringen lämnade riksdagen om flyktingpolitiken framgår att Sverige under fjolåret tog fler initiativ internationellt för att få till stånd en rättvisare fördelning av ansvaret mellan länderna. FN:s flyktingkommissaries bedömning är att flyktingsituationen i världen är värre än någonsin tidigare och att konsekvenserna på sikt aldrig varit så svåra att överblicka. Detta ställer stora krav på såväl flyktingkommissarien som på de enskilda ländernas regeringar när det gäller handlingsberedskap och en konsekvent och rättvis flyktingpolitik.

Under fjolåret skedde en kraftig ökning av antalet asylsökande till Sverige. Detta har inneburit problem när det gäller handläggningstiderna för utlänningsärenden, eftersom våra resurser inte var dimensionerade för den situationen. Vi var heller inte beredda på de nya problem som uppstod för identifieringen av människor som förstörde sina handlingar och pass. En del gjorde det därför att de blivit lurade att tro att de på så sätt bättre skulle styrka sin flyktingstatus, andra för att de var medvetna om att deras flyktinskäl inte var tillräckligt starka men att detta var ett sätt att komma igenom prövningen.

Det är mot den bakgrunden som förslaget skall ses, att polisen får ta en utlännings fingeravtryck om denne inte på annat sätt kan styrka sin identitet. Vad omhändertagande av pass beträffar är det självklart att detta endast bör vara en åtgärd i undantagsfall.

Handläggningstiderna ökade alltså hos såväl polisen som invandrarverket och arbetsmarknadsdepartementet på ett sätt som var oacceptabelt från individuella och humanitära synpunkter. Genom omprioritering och genom att tillföra permanenta resurser förstärktes redan under fjolåret dessa tre instanser. En särskild krisgrupp tillsattes också under justitieministerns ledning.

Det ökade antalet asylsökande innebär också problem för de kommuner som enligt det nya flyktingmottagandet, vilket infördes den 1 januari 1985, förklarat sig beredda att ta emot flyktingar. Särskilda insatser har gjorts för de kommuner som tidigare saknade erfarenhet av flyktingmottagning.

Sammantaget har kommunerna visat en imponerande förmåga till smidighet och beredvillighet att lösa de problem som uppstod. Allt fler kommuner är nu beredda att sluta avtal med statens invandrarverk, vilket är mycket glädjande.

Dock vill jag peka på ett problem som rör framtiden. Jag tänker på bostadssituationen och vill understryka nödvändigheten av att kommunerna i sina bostadsförsörjningsplaner också räknar med flyktinginvandringen i framtiden, så att planerna utgår från realiteter.

Den möjlighet till omprövning av egna beslut som statens invandrarverk föreslås få kan väntas ge en avsevärd förbättring när det gäller handläggningstiderna. Genom att verket kan ompröva överklagandeärenden, som av arbetsmarknadsdepartementet återremitterats dit, bör regeringskansliet få ökade möjligheter att snabbare behandla mer komplicerade ärenden. Redan i dag tillförs ungefär hälften av överklagandeärendena sådana nya uppgifter att invandrarverkets yttrande i sig innebär en omprövning.

Nyordningen innebär alltså en administrativ förenkling med bibehållna rättssäkerhetsgarantier för den enskilde.

Den asylutredning som jag tillsatte i fjol har som ett första steg föreslagit möjligheter att överklaga i verkställighetsärenden. Hittills har polismyndighets beslut att inte överlämna verkställighetsärenden till statens invandrarverk inte kunnat överklagas, ett förhållande som väckt kritik. Med det förslag som nu ligger på riksdagens bord stärks den enskildes rättssäkerhet. Asylutredningen fortsätter nu sitt arbete med att se över övriga delar av själva asylförfarandet.

Herr talman! Sammantaget är det värdefullt att det finns ett så brett parlamentariskt stöd för flyktingpolitiken. Det kan finnas skillnader i nyanser, men i stort demonstrerar detta stöd den bas som också finns för en framtida konsekvent flyktingpolitik.

Att vi efter den här dagens riksdagsbehandling skall kunna gå vidare på invandrarpolitikens område för att till fullo nå målen jämlikhet, valfrihet och samverkan tar jag mig friheten att betrakta som både avgjort och självklart.

Anf. 25 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill gärna understryka mycket av vad statsrådet Gradin här har sagt och framför allt betona den stora samstämmighet som ändå råder här i riksdagen i de invandrar- och flyktingpolitiska frågorna. Så är fallet även i det här betänkandet. Visserligen föreligger en rad reservationer, men jag vill påstå att de flesta ändå berör mera perifera saker och kanske kan betraktas som något av en krusning på ytan i de stora frågorna. Det är bra att så är fallet.

Inte minst råder det en stor samstämmighet mellan regeringens och moderata samlingspartiets inställning i de flesta frågor som gäller invandrar- och flyktingpolitiken. Vi har i detta betänkande, SfU 1985/86:20, endast en reservation, som jag skall be att få återkomma till senare.

Vi ställer givetvis från moderat håll upp för att invandrare skall ha samma rättigheter som andra människor i vårt samhälle, och det är vår strävan att åstadkomma likvärdiga möjligheter för dem. Lika självklart är det att vi vill avvisa varje tendens till invandrarfientlighet och rasism.

Genom det nya system för mottagning av flyktingar och invandrare som gäller sedan fjolåret har ansvaret för invandrarna kommit att ligga närmare de enskilda människorna, och engagemanget från enskilda personer har därför också blivit större. Jag tror att det beror mycket på att kommunerna har fått en nyckelroll i de här frågorna.

Arbetsmarknadssituationen är naturligtvis värd ökad uppmärksamhet, särskilt med tanke på den svåra arbetslöshet som råder inom vissa län; jag tänker inte minst på mitt eget hemlän, Värmland. Jag tror att det är arbetsmarknadsförhållandena som gjort att vissa kommuner hittills har varit, som vi kanske tycker, litet för kallsinniga. De har inte skrivit avtal med invandrarverket i den utsträckning som vi hade velat hoppas. Men det är bra att regeringen nu med ökad uppmärksamhet följer just arbetsmarknadssituationen, särskilt för vissa grupper av invandrare, och det tillstyrker vi naturligtvis.

Arbetsmarknadssituationen i stort hänger emellertid nära samman med den allmänna arbetsmarknads- och näringspolitiken och även med regionalpolitiken, som diskuterades här under gårdagen. Det är förvisso frågor som ligger utanför det här utskottets arbetsområde, men det är väldigt viktigt att det förs en politik som verkligen åstadkommer fler arbetstillfällen, så att vi får bukt med arbetslösheten. Då får vi också ökad möjlighet att bereda invandrarna arbete.

När det gäller arbetsmarknadssituationen inom vissa bristyrken anser jag – vilket jag också har anfört i andra sammanhang – att regeringens politik är väl restriktiv och borde liberaliseras.

I fråga om den sociala och kulturella situationen för invandrarna, med särskilt beaktande av invandrarkvinnornas och barnens situation, har propositionen liksom utskottsbetänkandet så väl understrukt de viktigaste faktorerna härvidlag att jag inte här, när vi börjar få ont om tid, har någon anledning att ytterligare upprepa dessa. Jag vill bara understryka vikten av dem.

Flera motionärer har tagit upp frågan om ett invandarmuseum i Norrköping, alternativt i Stockholm. Frågan är under utredning inom statens

kulturråd liksom inom utbildningsdepartementet, varför vi i utskottet för närvarande inte ansett oss kunna tillstyrka motionerna. Vi avvaktar alltså utredningen.

I fyra motioner begärs ökat anslag till Immigrantinstitutet i Borås. Kulturutskottet har i sitt yttrande ansett att ytterligare 200 000 kr. borde beviljas för ändamålet, dock ur arbetsmarknadsdepartementets anslag D 3, som är avsett för invandrarorganisationernas centrala verksamhet. Därför har vi från utskottets sida inte ansett oss kunna tillstyrka kravet, även om det kanske är nog så berättigat. Frågan är föremål för utredning inom arkivutredningen och även på annat håll, bl. a. inom departementet. Vi avvaktar t. ex. den forskningspolitiska proposition som är aviserad till våren 1987. Där kommer bl. a. frågor om invandrarforskning att tas upp.

En helt ny fråga som tagits upp i propositionen är förslaget om lag mot etnisk diskriminering, dvs. motåtgärder mot att en person eller en grupp av personer utsätts för orättvis eller kränkande behandling på grund av ras, hudfärg, etniskt ursprung eller trosbekännelse. Moderaterna i utskottet har i reservation 6 framfört att det kan förekomma etnisk diskriminering i sådan utsträckning att motåtgärder är motiverade. Vi anser emellertid att vi kan lösa problemen med befintlig lagstiftning. I motion 340 av Gunnel Liljegren m. fl. hänvisas till en rad åtgärder som redan företagits för att stärka den enskilde invandrarens ställning i arbetslivet och på annat håll i samhället. Vi har därför avstyrkt förslaget liksom förslaget om lag mot etnisk diskriminering och ändringar i sekretesslagen, som följer därav, medan vi tillstyrkt ändringarna i brottsbalken, vilka bl. a. innefattar förlängd strafftid. Vi har också yrkat avslag på förslaget om en särskild ombudsman med kansli och tremannanämnd. Lagen innefattar inga som helst sanktionsmöjligheter och inte heller någon rätt att föra en process inför domstol. Detta har också påpekats från flera håll, både av remissinstanser och i flera motioner.

Vi anser att det finns risk för byråkrati och dubbelarbete, eftersom ombudsmannens arbetsuppgifter i långa stycken sammanfaller med invandrarverkets traditionella verksamhet. I vårt avslagsyrkande anser vi oss ha stöd från flera tunga remissinstanser, som visserligen inte avstyrkt förslagen men varit mycket tveksamma till såväl lagen som ombudsmannainstitutionen.

Herr talman! Härmed ber jag att få yrka bifall till reservation 6.

Till sist några ord om det särskilda yttrande som vi lämnat tillsammans med folkpartiet. Vi har anført att det vid övergång till ett nytt system för fördelning av organisationsstödet till invandrarorganisationerna kan inträffa att någon organisation eventuellt kan drabbas av en inte avsedd dramatisk bidragsminskning. Likaså kan en organisation löpa risk att få sitt bidrag starkt beskuret som en följd av en mycket måttlig minskning av medlemsantalet. Vi utgår från att statens invandrarverk i de här fallen kommer att tillämpa reglerna med gott omdöme och gott förstånd samt göra den skälighetsprövning som torde vara nödvändig i dessa ärenden.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan även när det gäller frågor där vi är helt eniga.

Anf. 26 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Förslaget i den något försenade proposition som vi nu behandlar bygger i allt väsentligt på den invandrapolitik som fastslogs i mitten av 1970-talet. De grundläggande målen jämlikhet, valfrihet och samlevnad föreslås gälla även i fortsättningen. Folkpartiet kan i allt väsentligt instämma i de principer som även fortsättningsvis föreslås gälla för invandrarpolitiken. Vår allmänna syn i dessa frågor har redovisats vid flera tillfällen under de senaste åren i olika motioner.

I propositionen föreslås smärre förändringar av stödet till invandrarorganisationerna. Vad som också sägs är att frågan om stöd till invandrarnas trossamfund, som vi tidigare har aktualiserat, övervägs av en av regeringen tillsatt arbetsgrupp.

Det sägs också att vissa straffskärpningar föreslås för olaga diskriminering. Men den gällande lagstiftningen omfattar inte arbetslivet. I propositionen föreslås därför en lag mot etnisk diskriminering. I denna lag sägs att regeringen skall utse en ombudsman som skall verka för att etnisk diskriminering inte förekommer vare sig i arbetslivet eller i det övriga samhällslivet. Det sägs att denna ombudsman skall kunna ge råd till enskild som är utsatt för etnisk diskriminering. Ombudsmannen skall kunna medverka till överenskommelser mellan t. ex. en arbetsgivare och en invandrare. Han skall kunna allmänt verka mot etnisk diskriminering, och detta skall ske genom information och överläggningar mellan t. ex. arbetsmarknadens parter.

Det sägs också att en arbetsgivare skall kunna kallas till överläggningar och lämna uppgifter som önskas. Vite skall kunna föreläggas en arbetsgivare som vägrat delta i överläggningar.

Ombudsmannen skall utgöra en självständig myndighet och skall inte vara knuten till invandrarverket. En nämnd mot etnisk diskriminering skall också kunna ge ombudsmannen råd.

Invandrarpolitiska kommittén (IPOK) fick 1980 i uppdrag att göra en översyn av frågor rörande invandring och invandrarnas situation i Sverige. I kommitténs arbete har ingått att överväga den fortsatta inriktningen av åtgärder för invandrare och minoriteter i anslutning till 1975 års riktlinjer.

Efter vad jag kan förstå bygger propositionens förslag till riktlinjer för invandrarpolitiken i allt väsentligt på IPOK:s förslag i kommitténs slutbetänkande Invandrar- och minoritetspolitiken. I betänkandet har IPOK också lagt fram förslag om en reformering av stödet till invandrarnas organisationer.

Propositionens förslag till en reformering av detta stöd har emellertid utformats på ett annorlunda sätt än vad IPOK:s förslag var. Som jag i min inledning sade ställer sig folkpartiet i stort sett bakom den invandrapolitik som vi tillsammans för här i Sverige och som bygger på det beslut som togs 1975.

Jag kommer därför nu att behandla de reservationer som folkpartiet har ställt sig bakom, antingen ensamt eller tillsammans med andra partier, i det betänkande (SfU 20) som vi nu behandlar.

Vad gäller t. ex. utländsk utbildning eller examina tycker vi det är viktigt och angeläget att invandrarnas kunskaper och kompetens som de förvärvat i hemlandet kan tillvaratas i Sverige. Vi tycker också det är angeläget att

personer som är bosatta i Sverige skall kunna ges ökade möjligheter att delta i utbildning utomlands. Vi vet att UHÄ för närvarande bedriver en försöksverksamhet på detta område. Denna försöksverksamhet skall utvärderas under den närmaste tiden.

Vi begär därför i motion 345 ett tillkännagivande till regeringen om att det är angeläget att stärka UHÄ:s verksamhet med att just ta till vara invandrarnas kunskap och kompetens. Även centern har tagit upp detta i en motion och kräver att regeringen skall ta initiativ för att skapa en rättvis meritvärdering för invandrare. Detta ställer vi oss helt bakom. Därför har vi velat reservera oss i denna fråga och vill att man från regeringens sida skall ta ett ordentligt tag i detta, som är mycket viktigt, både för invandrarna och för Sverige i övrigt.

Det finns flera områden där man kan ge kompletteringsutbildning, t. ex. för tekniskt utbildad personal, som är ett område där det finns starka skäl att skapa denna möjlighet.

Vid flera tidigare tillfällen har folkpartiet och även andra partier tagit upp frågan om de äldre invandrarnas situation här i Sverige. Det är ju fullt klart att den invandring som pågått under de senaste årtiondena har lett fram till att antalet äldre invandrare ökat. Det beräknas att det vid sekelskiftet kommer att vara ca 125 000 i Sverige boende utrikes födda personer som är över 65 år. Givetvis kommer många av dessa från närstående nordiska länder som t. ex. Finland. Att det reses krav på att det skall finnas en god omsorg för denna stora grupp som då kommer att finnas är helt naturligt.

Det är givetvis väldigt svårt att statistiskt kartlägga antalet äldre invandrare, i och med att flertalet invandrare i den aktuella åldersgruppen är svenska medborgare och alltså inte blir redovisade som invandrare. Därför krävs det en särskild bearbetning av befintlig statistik för att verkligen kolla upp vilket behov som finns och vilka som kan räknas som invandrare.

Speciellt besvärligt är det i många olika invandrargrupper vad gäller samhällets äldreomsorg resp. barnens ansvar för sina åldriga föräldrar. Detta har framkommit i en pilotstudie som invandrarverket har gjort angående äldre invandrare.

En sak som är viktig när det gäller de äldre invandrarna är att behovet är mycket stort beträffande tvåspråkig personal för dem som skall hjälpa de äldre invandrarna till rätta i olika institutioner som de äldre invandrarna kan komma till. De kunskaper i svenska som förvärvats sent i livet faller ofta bort, och det enda språk som kan användas är det ursprungliga.

Den föreslagna lagen mot etnisk diskriminering innehåller inte något lagfäst förbud mot diskriminering och ger inte heller möjligheter till några sanktioner mot den som gör sig skyldig till etnisk diskriminering.

Diskrimineringsutredningen hade däremot föreslagit en sådan lag. Förslaget är upplagt ungefär som jämställdhetslagen. Enligt utredningens förslag skall man kunna beivra etnisk diskriminering t. ex. vid anställningar, vid beslut om lön och befordran och vid fördelning av arbetsuppgifter. Etnisk diskriminering skall föras till arbetsdomstolen för prövning, och skadestånd skall kunna utdömas.

Som skäl för att inte införa sanktionerade förbudsregler anförs i propositionen att sådana i praktiken innebär ett krav på saklig grund för alla

anställningsbeslut, således även dem som fattas av privata arbetsgivare. Detta skulle då medföra mycket genomgripande förändringar på arbetsmarknaden.

Det finns i dag ingen allmän lagregel som reglerar på vilka grunder beslut om anställningar, löner, befordran och utbildning etc. skall fattas, utan det är arbetsgivaren som med vissa undantag fattar dessa beslut.

I propositionen hävdas också att det skulle bli stora tillämpningssvårigheter vid genomförande av en sådan lag och att den därför inte skulle vara ett verksamt instrument för att motverka etnisk diskriminering. Flera remissinstanser hävdar att en sådan lag skulle leda till rättsosäkerhet, då arbetsgivaren kommer att ha svårigheter att avgöra den etniska tillhörigheten i olika fall.

Det är enligt vår uppfattning uppenbart att det förekommer etnisk diskriminering i arbetslivet. Vi känner därför stark sympati för en lag som gör det möjligt att med kraft beivra etnisk diskriminering bl. a. i arbetslivet.

Vi anser dock att den kritik som riktas mot diskrimineringsutredningens förslag till lag, bl. a. från många remissinstanser, till stora delar är befogad. Vi tillstyrker därför i detta läge den föreslagna lagen mot etnisk diskriminering, men vi anser att en utredning eller en beredning bör tillsättas som bör få i uppgift att dels följa tillämpningen av den föreslagna lagen, dels ge förslag till hur en lagstiftning som innehåller sanktionerade förbudsregler mot etnisk diskriminering skulle kunna utformas.

Vi är också tveksamma till om den föreslagna ombudsmannen ges tillräckligt stora resurser, varför även behovet av ytterligare personal bör övervägas av en sådan utredning.

Vi har i en annan reservation tagit upp stödet till invandrarorganisationerna. Förslaget i propositionen innebär en mycket blygsam ökning av stödet till invandrarorganisationerna. Verksamhetsbidragen till invandrarnas riksorganisationer har i stort varit oförändrade under en följd av år. Vi anser att det är motiverat med en större höjning än den regeringen föreslagit. Vi anser därför att 11 milj. kr. bör avsättas som stöd till invandrarorganisationernas centrala verksamhet.

I propositionen har det föreslagits ett stöd på 9 650 000 kr. till dessa invandrarorganisationer. Det särskilda stödet till tidningar på andra språk än svenska avskaffas samtidigt.

Det står också i betänkandet att det nya statsbidraget skall utformas så att organisationerna själva kan välja sin verksamhetsinriktning och inte genom bidragskonstruktioner blir bundna till särskilda verksamheter eller till vissa arbetsformer, vilket kan vara bra för den speciella organisationen i fråga.

I en motion har begärts ett tillkännagivande av nödvändigheten av ekonomiskt stöd till Röda korsets och Stockholms läns landstings verksamhet med behandling av tortyroffer. Vi tycker från folkpartiets sida att detta är en mycket angelägen och nödvändig uppgift för att hjälpa de många invandrare och flyktingar som kommer till Sverige med men från tortyr.

Av socialutskottets betänkande i denna fråga framgår att ifrågakvarande verksamhet påbörjades under hösten 1985 och att den drivs i form av öppenvård som en försöksverksamhet som skall utvärderas efter två år. Finansiellt har verksamheten stötts, förutom av Röda korset och Stockholms

läns landsting, av Stockholms och Botkyrka kommuner samt försäkringskassan i Stockholms län. Vidare har ett bidrag om 0,5 milj. kr. utgått från allmänna arvsfonden. I betänkandet framhåller utskottet den särskilda vikten av att flyktingar som kommer till Sverige med svåra psykiska och fysiska men efter tortyr kan erbjudas adekvat vård och hjälp för att övervinna sina traumatiska upplevelser. Detta måste dock enligt socialutskottet i praktiken främst vara en uppgift för sjukvårdshuvudmännen i de landstingskommuner där flyktingarna, som ett resultat av den nya flyktingmottagningen, kommer att vistas. Socialförsäkringsutskottet har alltså i sitt betänkande sagt sig dela denna uppfattning. Vi säger från folkpartiets sida att också vi delar denna uppfattning i det här läget, men vi vill därmed också tala om att vi tycker att detta är en angelägen uppgift. Vi hoppas att alla landsting och sjukvårdshuvudmän som har sådana här offer, och de finns väl i stort sett över hela vårt land, kommer att göra allt för att se till att de får den hjälp de behöver. Sedan får vi från riksdagens sida komma tillbaka i denna fråga.

I en annan motion, 345, av folkpartiet begär vi ett tillkännagivande om att statsbidragen till hemspråksundervisningen i förskolan och grundskolan bör slås samman och att en översyn bör göras i detta syfte.

Skolöverstyrelsen har nyligen fått regeringens uppdrag att göra en översyn av reglerna om statsbidrag till kommuner för kostnader för hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråk samt undervisning i svenska som andra språk i grundskolan. I uppdraget ingår, vilket står i betänkandet, bl. a. att överväga vilka möjligheter som finns att samutnyttja statsbidragen vad avser hemspråksundervisningen i grundskolan och hemspråksträningen i förskolan. Detta skall ske i syfte att åstadkomma en helhetssyn på insatserna i förskola och skola samt göra det möjligt att prioritera insatserna för barn i de lägre åldrarna. Uppdraget skall redovisas den 1 september 1987. I samband med detta har vi i ett särskilt yttrande velat poängtera att vi anser detta vara en för framtiden angelägen och viktig sak.

Det finns givetvis mycket i en proposition och i ett betänkande av det slag som vi nu har framför oss. Man skulle vilja lägga ned mycket mer kraft och känsla bakom de uttalanden som görs, men för att göra mitt anförande så kort som möjligt har jag nöjt mig med att hålla mig till våra reservationer och särskilda yttranden.

Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer som vi har fogat vid detta betänkande. Dessa reservationer är, herr talman, reservationerna 2, 5, 7 och 9.

Anf. 27 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Sedan andra världskrigets slut har vårt land varit ett invandrarland. Tiotusentals människor på flykt undan krig och förföljelse har sökt sig till oss och fått en fristad här. Andra har sökt sin försörjning i vårt land och blivit arbetskraftsinvandrare och deltagit i uppbyggnaden av vår välfärd.

Under de drygt 40 år som förflutit sedan krigsslutet har invandringen till vårt land förändrats flera gånger, både i omfattning och karaktär. Vid krigsslutet utgjorde flyktingarna från våra nordiska grannländer och de baltiska staterna den stora invandrargruppen. Genom beslutet om en fri

nordisk arbetsmarknad och till följd av en snabbt växande svensk industri tog arbetskraftsinvandringen från framför allt Finland och Sydeuropa fart under 1950-talet. Den kulminerade i slutet av 1960-talet, då vi också kunde inregistrera de hitintills högsta invandringssiffrorna. 1970-talet har framför allt kännetecknats av att många nya flyktinggrupper kommit från länder utanför Europa med ett annat kulturmönster än vi varit vana vid. Samtidigt har också invandringen av anhöriga till tidigare invandrare ökat. I dag har i princip arbetskraftsinvandringen upphört. I gengäld kan vi under de senaste två åren notera en kraftig ökning av antalet asylsökande vid våra gränser.

Det dröjde ända till 1968 innan riksdagen formulerade en svensk invandringspolitik. Den utvecklades sedan i och med 1975 års beslut.

I proposition nr 98 till årets riksdag utvecklar regeringen sin syn på invandrarpolitiken. Som underlag för regeringens förslag finns två utredningar, dels invandrarpolitiska utredningen, dels diskrimineringsutredningen. Båda utredningarna tillsattes av de föregående regeringarna. Propositionen är omfångsrik och i stora delar en redovisning av vad som pågår inom olika samhällsområden. De båda huvudförslagen, utöver målformuleringarna, får väl anses vara inrättandet av en diskrimineringsombudsman och ett nytt organisationsstöd till invandrarnas riksorganisationer.

Invandrarnas organisationer har haft stora förväntningar på den här propositionen. Besvikelsen är i dag stor över det tunna innehållet. Propositionen innebär inte det lyft för de invandrarpolitiska åtgärderna som många av dem har önskat.

Regeringen föreslår liksom invandrarpolitiska utredningen att de grundläggande målformuleringarna för invandrarpolitiken från 1975 om jämlikhet, valfrihet och samverkan med vissa preciseringar skall ligga fast. Det finns också i utskottet en bred politisk enighet om dessa grundläggande mål. Jag tror att det finns anledning att poängtera denna enighet med tanke på att det i vissa andra länder i Europa på senare år uppstått politisk strid om invandringen och invandrarnas ställning i samhället. Jag vet att det finns invandrare i vårt land som känt stor oro för att en liknande debatt skulle blossa upp i vårt land och att den skulle försvaga invandrarnas ställning i vårt samhälle.

För centerpartiets del vill jag göra två principiella markeringar när det gäller genomförandet av invandrarpolitiken. Invandrarna får inte bara ses som en grupp i samhället. De är liksom vi svenskar individer med skilda förutsättningar och behov. Det måste vara individperspektivet som gäller vid genomförandet av de invandrarpolitiska målen.

Det blir också lätt så, att nyanlända invandrares problem uppmärksammas mera eftersom de är av mera akut karaktär. Det får inte innebära att vi vid genomförandet av de invandrarpolitiska åtgärderna glömmer bort de gamla invandrarnas behov.

Herr talman! Som jag tidigare konstaterat är förslaget till nytt organisationsstöd ett av huvudförslagen i propositionen. Regeringens förslag påminner om sagan om kejsarens nya kläder. Det som i departementets pressmeddelande om propositionen beskrivs som ett nytt och förbättrat organisationsstöd är ju ingenting annat än ett illusionsnummer. Regeringen tar med den ena handen och ger med den andra. Man slår samman tidningsstödet,

projektpengarna och stödet till de samverkande organisationerna. Men det ger ju sammantaget inte mer pengar till invandrarnas riksorganisationer. Vad vi möjligen kan säga är att man omfördelar pengar mellan organisationerna. Man har också valt en fördelningstrappa som leder till stora tröskeleffekter. Det kommer exempelvis att skilja 250 000 kr. i stöd mellan en organisation som har 4 300 medlemmar och en annan som har 4 600 medlemmar. Vad motiverar denna skillnad? Har den senare organisationen så mycket större kostnader än den andra?

Invandrarnas riksorganisationer har under en längre tid haft en pressad ekonomisk situation. Samhällets stöd har inte räknats upp i takt med kostnadsutvecklingen. Uppräkningarna de senaste åren har varit 3-4 %, medan kostnaderna ökat med minst det dubbla. Effekterna har inte låtit vänta på sig. Riksförbunden har fått säga upp personal och lokaler. Pågående projekt och annan angelägen verksamhet har fått avvecklas. En del av organisationerna brottas dessutom med stora skulder. Samtidigt har samhällets och medlemmarnas krav på riksförbunden ökat.

När man från riksförbunden protesterat har det hänvisats till att ett nytt och förbättrat organisationsstöd skulle finnas med i propositionen om invandrarpolitiken. När nu regeringens förslag sent omsider kom, så blev det en rejäl kalldusch för riksförbunden. Jag förstår om man är besviken. Man har väntat i ett par år på förslaget. IPOK:s arbete forcerades ju fram våren 1984, så att det skulle vara möjligt att lägga fram ett förslag redan i budgetpropositionen i januari 1985. Den till våren 1985 aviserade propositionen kom inte heller till riksdagen.

Från centerpartiets sida föreslår vi i reservationerna 8 och 10 en rejäl uppräkningsanslag till invandrarnas riksorganisationer med 3,5 milj. kr. Vi förordar också att den fördelningsmodell som utarbetades av IPOK, dvs. en grundstödstrappa med små steg och en rörlig del baserad på antalet medlemmar, skall gälla vid fördelningen. IPOK:s modell leder till större rättvisa mellan riksförbunden. Vårt förslag ger också utrymme för att organisationerna får möjligheter att bevara de samverkande organ som finns i dag, dvs. SIOS och Östeuropagruppen.

Är verkligen invandrarministern så nöjd med sitt förslag som framgick av den inledande redovisningen? Har verkligen inte invandrarministern större ambitioner när det gäller att ge invandrarorganisationerna rimliga arbetsvillkor? Tydligt är det i alla fall så, att de socialdemokratiska ledamöterna i invandrarpolitiska utredningen har en annan ambitionsnivå än ministern, eftersom ju båda har motionerat till riksdagen om höjda anslag.

Det finns i detta sammanhang också anledning att säga några ord om presstödet, som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande 23.

Invandrarpolitiska utredningen föreslog förändringar i presstödsreglerna som skulle göra det möjligt att utveckla invandrapressen i vårt land. Den huvudregel som man utgick ifrån var en samordning med press- och tidningsstöden till svenska tidningar, men med en positiv särbehandling av invandrapressen. Regeringen väljer att gå halvvägs. Man föreslår en samordning med stödet till svenska tidningar, men ingen positiv särbehandling. I stället för en utveckling av invandrapressen får vi nu åse en långsam avveckling, eftersom de övriga tidningsstöden upphör.

I vår motion 347 yrkande 6 förordade vi den ordningen att nyhetstidningar på andra språk än svenska skall ges möjligheter till en positiv särbehandling när det gäller upplagens storlek och vissa produktionskostnader. En sådan ordning hade gjort det möjligt att föra in några av de tidningar som nu befinner sig i gränslandet mellan att vara medlemstidning och allmän nyhetstidning bland de tidningar som får del av det allmänna presstödet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 347 yrkande 6.

Regeringens andra huvudförslag i propositionen är inrättandet av en särskild diskrimineringsombudsman och en stödjande nämnd. Ombudsmanens uppgifter blir att dels ge råd i individuella fall, dels på det allmänna planet verka för att de generella rättsreglerna på området följs. Ombudsmannen skall särskilt uppmärksamma förhållandena i arbetslivet. Verksamheten skall pågå under en treårsperiod, och därefter skall en utvärdering göras.

Från centerpartiets sida accepterar vi regeringens förslag till inrättandet av en särskild ombudsman och de övriga åtgärder som samtidigt skall vidtas. Vi vill för vår del dock understryka att vi är beredda att vidta effektiva åtgärder lagstiftningsvägen för att förhindra diskriminering, om det skulle visa sig att de nu föreslagna insatserna inte ger önskat resultat.

I det här sammanhanget vill jag också ta upp ett par av våra reservationer som rör rasism och invandrarfientlighet i vårt samhälle.

I reservation 1 begär vi ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen skall utfärda direktiv till samtliga statliga verk och myndigheter att fortlöpande avlägsna invandrarfientligt och rasistiskt klotter från sin egendom och om möjligt också beivra klottrandet.

De invandrarfientliga slagorden på väggar, broviadukter och teleskåp har ökat i antal under senare år. Det är ett litet antal organisationer i vårt land med klart rasistiska eller invandrarfientliga syften som använder sig av denna arbetsmetod för att sprida sina åsikter och bilda opinion. Vid den nyligen genomförda rättegången i Växjö mot ett par medlemmar i Nordiska rikspartiet framgick bl. a. att målandet av invandrarfientliga slagord på offentliga platser var en viktig del i gruppens opinionsbildande verksamhet. Det förvånar oss att utskottsmajoriteten inte har varit beredd att göra en märkning på den här punkten och ställa sig bakom ett tillkännagivande till regeringen.

Herr talman! I reservation 11 begär vi ett förbud mot organisationer som främjar etnisk diskriminering. I vårt land har under senare år ett antal små organisationer med uttalad rasistisk eller invandrarfientlig målsättning ökat sina aktiviteter. Medlemmar i eller sympatisörer till dessa organisationer har förföljt och hotat invandrare. Oftast har det varit ungdomar som har utfört det aktiva våldet, men i bakgrunden har det funnits organisatörer som har hört hemma i de kända rasistiska organisationerna. Det är hög tid att vi nu förbjuder dessa organisationer.

Sverige har under lång tid verkat internationellt för att motverka rasism och invandrarfientlighet. Vi bör nu sopa rent framför den egna dörren och i den svenska brottsbalken införa de bestämmelser som stadgas i den FN-konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering som Sverige har undertecknat.

Till sist, herr talman, skall jag kort beröra innehållet i de tre återstående centerreservationerna.

I reservation 2 kräver vi, tillsammans med folkpartiet, att frågan om meritvärdering av utländsk utbildning skall bli slutgiltigt löst. Det är stort slöseri att vi i vårt land inte bättre har tagit till vara invandrarnas kunskaper och erfarenheter. Det är viktigt att den försöksverksamhet som UHÄ har bedrivit nu blir permanentad. Det här är en av de punkter i den svenska invandrarpolitikens genomförande där vi måste använda individperspektivet och inte behandla invandrarna som en homogen grupp.

I reservation 3 begär vi att rekryteringen av invandrare till polisutbildningen skall ökas. Skälen är dels att antalet poliser med invandrarbakgrund är mycket lågt, dels att poliserna i sitt dagliga arbete ofta kommer i kontakt med flyktingar och invandrare. Språkkunskaper och kännedom om andra kulturmönster kan underlätta kontakterna och minska riskerna för missförstånd och missgrepp.

Avslutningsvis föreslår vi i reservation 4 att den svenska staten ekonomiskt skall stödja Röda korsets arbete i Stockholm med rehabilitering av tortyroffer. Vi behöver en verksamhet i vårt land liknande den som bedrivs vid Rigshospitalet i Köpenhamn. Den verksamheten finansieras delvis av den danska staten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 20 där Karin Israelssons och mitt namn återfinns.

Anf. 28 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! De betänkanden som vi nu behandlar är av särskilt stort intresse. De har föregåtts av ett sällsynt omfattande och långvarigt utredningsarbete. Två utredningar har under flera år grundligt undersökt hela det invandrarpolitiska området, och de har i sina slutbetänkanden lagt fram många förslag till lösningar.

Invandrarorganisationernas förväntningar och förhoppningar har varit stora, inte minst med tanke på den successivt försämrade situation som de har fått vidkännas under den långa väntetid då utredningsarbetet har pågått. Därför blir besvikelsen desto större, när det slutliga resultatet i dag föreligger i form av de betänkanden som vi nu behandlar.

Om man summerar de konkreta förslag som propositionen och betänkandena innehåller, finner man att de i princip är två. Det ena innebär en omDispositionering av resurserna. Man vill skära ned stödet till invandrarorganisationerna och sedan ge dessa pengar tillbaka till invandrarorganisationerna som organisationsstöd. Detta förklaras med att den föreslagna ordningen ger ökad valfrihet för organisationerna. Det andra förslaget är tillsättandet av en diskrimineringsombudsman med rådgivande funktioner, utan motsvarande sanktionerande lagstiftning som stöd för hans verksamhet. Floran av motioner och åtföljande reservationer med anledning av regeringens proposition har därför blivit omfattande.

Den fråga som bör ställas i detta sammanhang är: Var det nödvändigt med flera års omfattande utredningsarbete, när man sedan kör över utredningarnas förslag på väsentliga punkter och i stället föreslår en administration och en omDispositionering av resurserna som inte kostar ett öre?

Apropå reservationer, herr talman, har kammarens ledamöter säkert uppmärksammat att det i betänkandet saknas vpk-reservationer. Detta kräver sin förklaring. Det beror på att vårt partis representant i utskottet kom för sent till justeringssammanträdet. Hon kom efter det att klubban hade fallit, men långt innan sammanträdet var slut.

Trots de borgerliga utskottsledamöternas uttryckliga vilja att reparera det hela genom förslaget att man skulle riva upp justeringsbeslutet och på nytt behandla frågan, så att vpk-representanten fick chans att reservera sig, var det omöjligt att få en ändring till stånd. Det visade sig nämligen att de socialdemokratiska utskottsledamöterna var orubbliga i sitt beslut att beröva vpk-representanten hennes reservationsrätt i detta ärende.

Vårt parti känner därför behov av att speciellt tacka Ralf Lindström och de övriga socialdemokratiska ledamöterna i utskottet för deras energiska insatser att slå vakt om den formalistiska klubbslagsdemokrati som har berövat oss reservationsrätten när det gäller detta betänkande.

Detta är anledningen, herr talman, till att jag i fortsättningen kommer att plädera för de vpk-motioner som behandlas i betänkandet och till vilka jag yrkar bifall.

Regeringens proposition om invandrarpolitiken kommer i en tid som kännetecknas av drastiskt ändrade förutsättningar för invandrarna. Från att på 1960- och 1970-talen ha varit en välkommen, efterfrågad och nödvändig produktionsfaktor i form av billig arbetskraft håller invandrarna på grund av industrins strukturella omvandling och omfattande strukturrationaliseringar på att bli en svårplacerad grupp människor, som konkurrerar med den inhemska befolkningen om de tillgängliga arbetsplatserna. Som en följd härav kan man iakttä en ökad segregation när det gäller den invandrade befolkningens yrkestillhörighet, sociala förhållanden och bostadsförhållanden. Målet för invandrarpolitiken, dvs. invandrarnas funktionella integrering i det svenska samhället, har blivit mer avlägset än någonsin, och motsättningarna skärps.

Målsättningen med invandrarpolitiken är en långsiktig process som kan påverkas. Den kan påskyndas eller fördröjas beroende på de insatser man är beredd att göra i nuet. Insatser som ökar invandrarnas sociala rörlighet, deras bildnings- och kunskapsnivå, deras rörlighet vad gäller yrke, inkomst och bostad påskyndar processen. De är helt nödvändiga för målsättningens uppfyllande, men de utesluter varje form av kortsiktigt ekonomiskt tänkande som enbart utgår från bedömningar av budgetunderskottet.

Enligt vår uppfattning måste invandrarpolitiken utgå från att det inte finns några motsättningar mellan de gruppstillhörigheter som dominerar invandrarnas identitet: nationell gruppstillhörighet, invandartillhörighet och klassstillhörighet. Vi anser att det mellan dessa tillhörigheter råder ett dialektiskt förhållande av ömsesidighet och påverkan.

Det innebär att invandrarnas anpassning, välbefinnande och harmoniska utveckling enbart kan garanteras med en politik som utgår från de nämnda gruppstillhörigheterna och syftar till att verka för dessas allsidiga utveckling. En invandrarpolitik som genom olika åtgärder försöker tvinga invandrarna att förneka och undertrycka någon av dessa gruppstillhörigheter försvårar och fördröjer invandrarpolitikens målsättningar och är dömd att misslyckas.

Dessa tankegångar har varit vägledande för invandrarpolitiken hittills. De baserar sig på det faktum att invandrarna är dels invandrare med allt de har gemensamt med alla invandrare, dels också språkliga och kulturella minoriteter inom ramen för det gemensamma ursprunget. Därför fick politiken på området benämningen "invandrar- och minoritetspolitik", vilket också återspeglades i direktiven till den stora invandrarpolitiska kommittén, IPOK.

Invandrarpolitiska kommittén konstaterade också i sitt betänkande att de här begreppen, dvs. "invandrar- och minoritetspolitik", också i fortsättningsen bör vara benämningen och grunden för politiken på området. Därför är det oroande att regeringen i sin framlagda proposition talar enbart om invandrarpolitiken. Minoritetspolitiken nämns inte en enda gång i den omfattande propositionen. Bristande satsningar på kulturens område samt borttagande av stödet till invandrarorganisationer, i kombination med andra åtgärder, kan tolkas som en radikal förändring av riktlinjerna för invandrarpolitiken.

Den argumentation som utskottsmajoriteten för i betänkandet ger på intet sätt någon förklaring till varför det var så angeläget att ändra benämningen från "invandrar- och minoritetspolitik" till "invandrarpolitik".

I den av riksdagen fastställda målsättningen för invandrarpolitiken uppställs valfriheten som ett huvudmål vid sidan av jämlikhet och samverkan. Även om det ibland förekommer olika uppfattningar mellan de politiska partierna om hur dessa huvudmål skall tolkas, råder det i alla fall total samstämmighet på en punkt: om mycket litet eller ingenting görs för att ge dessa målsättningar ett konkret innehåll kommer de att förbli tomma fraser avsedda att användas i högtidliga sammanhang i stället för konkreta förslag till åtgärder.

Valfrihetsmålet innebär på bl. a. kulturens område att invandrarna tillerkänns rätten att *behålla och utveckla sin egen kultur*. Men detta mål kommer att förbli en tom fras så länge samhället inte är berett att skjuta till de för ändamålet nödvändiga resurser som gör det möjligt för invandrarna att förverkliga sin rätt.

Statens kulturråd har under en följd av år begärt särskilda medel för kulturverksamhet bland språkliga minoriteter. Statens kulturråd fann detta angeläget, eftersom man vet att invandrarändamålen har svårt att hävda sig i den hårda konkurrensen inom ramen för de generella bidragen. Samma uppfattning redovisade invandrarpolitiska kommittén i sitt betänkande, men kommittén blev på den punkten överkörd av regeringen.

Det har betonats förut och det torde numera vara allom bekant att det kulturella arvet utgör den grund varpå människan bygger sin personlighet och sin nationella och klassmässiga identitet. Det utgör också grunden för den nationella gemenskapen. Det är därför uppenbart att möjligheterna för invandrarna att ta del av och utveckla sin kultur är nödvändiga för att stärka framför allt invandrarbarnens och invandrarungdomens identitet och självkänsla. Självfallet måste invandrarorganisationerna med sin kulturella och sociala verksamhet bland både barn, unga och äldre inta en central roll för att ge invandrarna tillgång till sin kultur och sin historia. Invandrarorganisationerna är dessutom ofta den enda länken mellan invandrarna som grupp och

det svenska samhället. Det är också där invandrarna har möjlighet att känna sin nationella grupptillhörighet. Därför är det nödvändigt att kraftiga insatser görs för att stödja invandrarorganisationernas kulturella verksamhet.

I sammanhanget är det nödvändigt att komma ihåg att invandrarna i mycket hög grad saknar möjlighet att tillgodogöra sig samhällets övriga kulturutbud på grund av språket, men framför allt på grund av att ett levande kulturliv måste utgå ifrån egna behov och förutsättningar.

Svårigheterna gäller i särskilt hög grad det seriösa kulturutbudet, varför i synnerhet barnen och ungdomarna bland invandrarna blir lätta offer för kommersiella massprodukter i kulturens utmarker – ett förhållande som både riksdag och regering i olika sammanhang sagt sig vilja motverka.

Ett särskilt bidrag för kulturverksamhet bland språkliga minoriteter är nödvändigt för att kulturrådet skall kunna stödja sådana projekt och verksamheter inom invandrarorganisationerna som inte rymms inom nuvarande bidragsformer. Invandrarverket har många gånger betonat betydelsen av att detta bidrag inrättas.

Vpk ser det också som angeläget att invandrarna själva genom sina organisationer får ett avgörande inflytande över medlens användning. Vi anser därför att de föreslagna medlen bör fördelas av en särskild nämnd inom kulturrådet där invandrarorganisationerna finns företrädde. Även detta är ett förslag som invandrapolitiska kommittén har ställt sig bakom.

Invandrar- och minoritetsorganisationerna utgör en allt viktigare del av folkrörelserna i Sverige. Förutom att de fungerar som intresseorganisationer för invandrares och minoriteters strävan att behålla och utveckla den egna kulturen och språket i det svenska samhället har de en särskilt viktig funktion för kvinnorna, barnen och ungdomarna. I föreningarna träffas man, pratar om de problem man har, hjälps åt och, framför allt, känner sig som hemma. Här träffas man familjevis och umgås över alla åldersgränser. Många föreningar har teatergrupper, dansgrupper, körer etc., där alla medverkar och får del av sitt kulturarv och av den kulturella utvecklingen från hemlandet.

Från 1975/76 erhåller invandrarorganisationer som är riksförbund verksamhetsbidrag från statens invandrarverk. T. o. m. 1979/80 erhöll invandrarverket en ökning av anslaget. Därefter har organisationerna fått sänkta reala bidrag. Detta är en utveckling som, om den tillåts fortsätta, riskerar att radera den verksamhet som vissa organisationer byggt upp. De senaste åren har invandrarorganisationerna i praktiken fått nedskärningar av redan otillräckliga bidrag. Samtidigt ställer det svenska byråkratiska maskineriet allt större krav på invandrarorganisationerna, som förväntas delta aktivt i olika arbets- eller referensgrupper och i olika statliga eller kommunala utredningar, och det med obefintliga eller minimala kansliresurser. Här uppenbarar sig en påtaglig risk att invandrarorganisationerna omvandlas till enbart administrativa enheter med huvudsaklig funktion att med svårigheter bära sin egen administrationstyngd. Det som är helt klart är att organisationerna inte kan motsvara samhällets förväntningar med det nuvarande statsstödet.

Vpk anser dessutom att det i nuvarande läge är högst angeläget att öka bidraget för avgränsade projekt, eftersom det här rör sig om nödvändiga

medel som används för att öka förståelse och kontakt mellan invandrare och svenskar.

Regeringen föreslår visserligen en ökning av stödet till invandrarorganisationerna, men den är skenbar därför att den föreslagna ökningen motsvarar de resurser som invandrarorganisationerna förlorar genom borttagandet av stödet till deras tidningar.

Invandrarorganisationerna har hittills haft ett samarbetsorgan kallat SIOS, med ett minimalt kansli, vilket finansierats med bidrag från invandrarverket. Samarbetsorganisationen är mycket värdefull för invandrarorganisationernas möjligheter att uppträda gemensamt gentemot statsmakterna och olika myndigheter. Det framlagda regeringsförslaget innebär att stödet till samarbetsorganet kommer att upphöra. Vpk anser att det är en mycket dålig politik och ett hårt slag mot invandrarrörelsen.

Herr talman! Den ökade diskrimineringen av invandrarna i arbetslivet är numera ett oomtvistat faktum. I det sammanhanget anser vi att regeringens förslag om en ombudsman mot etnisk diskriminering är helt otillräckligt.

Vi anser att en diskrimineringsombudsman som inte har stöd i en särskild lagstiftning mot diskriminering i arbetslivet inte kan ha någon större verkan. Enligt lagförslaget skulle diskrimineringsombudsmannen endast agera för att motverka diskriminering utan någon uppgift att föra den enskildes talan i rätten, vilket andra ombudsmän kan göra. Utan lagstiftning och utan fällande domar som skapar prejudikat kommer man aldrig att kunna bevisa att diskriminering på arbetsmarknaden förekommer. På samma grunder anser vi att en diskrimineringsombudsman utan stöd av en lagstiftning knappast kommer att kunna motverka diskriminering inom andra viktiga samhällsområden, t. ex. på bostadsmarknaden.

Vi vill understryka att det är av vikt att ombudsmannen får tillräckliga resurser för tolk- och översättningsändamål så att kommunikationen mellan ombudsmannen och enskilda inte försvåras. Vi anser att samhället genom lagstiftning klart måste visa sitt avståndstagande från diskriminering. Bara då kan en diskrimineringsombudsman som övervakande myndighet utnämnas för att tillse att lagarna efterföljs.

Herr talman! I detta anförande kan jag bara mycket översiktligt beröra några av de många krav som vpk ställer i betänkandet, bl. a. mycket viktiga och berättigade krav som kan förbättra invandrarkvinnornas situation. Men jag tänker nämna speciellt ett område, och det är invandrarnas massmedia.

Massmedia för invandrarna betraktades länge i Sverige som en fråga om elementär nyhetsförmedling och samhällsinformation, dvs. majoritetssamhället behövde kanaler för att informera de nytilkomna. Det är en nödvändig mediapolitik när många invandrare på kort sikt skall anpassas i samhället, men det kan också vara en medveten politik om man syftar till snabb assimilation, anpassning av invandrarna på de inföddas villkor.

Med den kulturella medvetenheten hos minoriteterna i Sverige har det emellertid vuxit fram krav på helt andra slags medier, medier i minoriteternas egna händer, medier som kan hålla samman gruppen, stärka den framväxande kulturen och visa på alternativ till det livsmönster som svensk TV, radio och tidningar sköljer över dem. Därför anser vi att regeringens förslag på mediapolitikens område – som innebär att stödet till vissa

invandartidningar försvinner – är helt förkastligt.

Vi anser att regeringen snarast bör komma med förslag innehållande erforderligt stöd till aktuella invandartidningar med syfte att främja deras framtida utveckling. Till dess bör stödet till invandrarorganisationerna öka i motsvarande grad för att garantera dels en förstärkning av organisationernas verksamhet, dels också en fortsatt utgivning av invandrarnas tidningar.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk-motioner som behandlas i detta betänkande. Dessutom yrkar jag bifall till det särskilda yrkande i anslutning till motion 1985/86:344 av Viola Claesson som har delats ut till ledamöterna och som har följande lydelse:

23. beträffande *ekonomiskt stöd till Immigrantinstitutet*
att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:339, 1985/86:343, 1985/86:344 och 1985/86:348 beslutar att, utöver vad regeringen föreslagit, till Bidrag till Immigrantinstitutet för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

Jag yrkar också bifall till vpk-reservationen i konstitutionsutskottets betänkande 23.

Anf. 29 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Eftersom statsrådet har angett grunderna för propositionen kan jag gå direkt till socialförsäkringsutskottets behandling av proposition 98 och motionerna i anledning av denna. Jag kan inledningsvis konstatera att det finns en mycket bred uppslutning bakom utskottets betänkande, vilket är värdefullt för det framtida invandrarpolitiska arbetet. Inläggen här har också kännetecknats av enighet.

Utskottet hemställer om bifall till proposition 98 i dess helhet. Det innebär att det anvisas ett reservationsanslag på 11 590 000 kr. till åtgärder för invandrare avseende nästa budgetår.

De övergripande målen för invandrarpolitiken formulerades 1975 med utgångspunkt i begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan. Målen bör enligt propositionen ligga fast men preciseras närmare, vilket också sker i det nu aktuella betänkandet.

Benämningen av ämnesområdet har berörts av Alexander Chrisopoulos, som anser att det även fortsättningsvis skall kallas invandrar- och minoritetspolitik för att markera att invandrarna är nationella minoriteter. Invandrarpolitiska kommittén analyserade mycket grundligt minoritetsbegreppet och konstaterade att beteckningen minoritet internationellt sett anses kunna användas endast för grupper som sedan mycket lång tid är eller alltid har varit bosatta i landet. I förarbetena till de internationella konventioner där minoritetsbegreppet förekommer har man preciserat detta till att avse ursprungliga minoriteter och inte relativt nyligen från andra länder invandrade grupper. Minoritetsbegreppet i den nu nämnda betydelsen kan alltså inte sägas vara tillämpligt på invandrarsituationen i Sverige. Utgångspunkten för de invandrarpolitiska åtgärderna bör i första hand vara de enskilda människornas förutsättningar och behov. Det är alltså, Alexander Chrisopoulos, innehållet i verksamheten – inte benämningen – som är det väsentliga i detta sammanhang. Med detta synsätt, som delas av hela utskottet, finns det enligt

utskottsmajoritetens mening inte något behov av att markera ordet majoritetspolitik.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

Invandrapolitiken

I avsnittet Genomförande av invandrapolitiken slår man fast principen, om att varje fackmyndighet inom sitt område har samma ansvar för invandrare som för den övriga befolkningen. Värdet av att myndigheterna upprättar särskilda handlingsprogram understryks. I det sammanhanget yrkar Rune Backlund i reservation 1 att regeringen skall utfärda direktiv till samtliga verk och myndigheter att fortlöpande avlägsna invandrarfientligt klotter och i de fall det är möjligt också beivra klottrandet. Jag vill säga till Rune Backlund att utskottet naturligtvis helt delar centerpartiets uppfattning att det är viktigt att samhället med kraft visar att man inte tolererar invandrarfientlighet och rasism. Vi ser det som en självklarhet att klotter som förmedlar sådana budskap avlägsnas. Därvidlag har myndigheterna ett ansvar, som numera är inskrivet i förordningen om åtgärder för invandrare m. fl. Vi utgår ifrån att regeringen överväger om några särskilda åtgärder behövs utöver preciseringen i betänkandet och att regeringen i så fall vidtar sådana. Vi anser alltså inte att riksdagen behöver skriva något särskilt om detta.

Kenth Skårvik och Rune Backlund berör i reservation 2 värderingen av utländsk högskoleutbildning. Naturligtvis är det viktigt att invandrarnas kompetens och kunskaper tas till vara på olika nivåer. Därför har också UHÄ byggt upp en verksamhet med värdering av utbildning förvärvad i annat land. Kenth Skårvik säger att man måste ta ett ordentligt tag i det här avseendet. Det har UHÄ gjort – man har varit mycket tidigt ute och byggt upp resurser för detta. En utvärdering kommer också att ske av UHÄ:s verksamhet i detta avseende inom den närmaste tiden. Därför finner utskottet att någon åtgärd i frågan inte är påkallad. Kenth Skårvik berör också kompletteringsutbildningen inom tekniska yrken och framhåller att sådan utbildning bör bedrivas även på andra orter än Stockholm, och det understryks av utskottet. Det är i och för sig ingen större fråga, men det är viktigt att man kan vidga denna utbildning, vilket alltså understryks av utskottet.

I reservation 3 av centerpartiets ledamöter i utskottet berörs rekryteringen till poliskåren. Justitieutskottet har tidigare, redan 1981, uttalat värdet av att poliskåren företräder ett så brett befolkningsunderlag som möjligt och att kårens sammansättning avspeglar det förhållandet att en stor del av landets befolkning har invandrarbakgrund. Utskottet utgår från att detta synsätt präglar rekryteringsarbetet till poliskåren. Vi vet också att många invandrare söker till poliskåren.

I reservation 4 kräver Kenth Skårvik och Rune Backlund ekonomiskt stöd till Röda korsets och Stockholms läns landstings verksamhet för behandling av tortyroffer. Det är naturligtvis en oerhört viktig verksamhet. Den påbörjades 1985 och bedrivs i öppen vård som en försöksverksamhet, som skall utvärderas nästa år. Kenth Skårvik och Rune Backlund vill alltså att statligt stöd skall utgå, men vi kan ju konstatera att verksamheten i dag till mycket stor del finansieras av allmänna medel på det sätt som redovisas i betänkandet. Bl. a. går allmänna arvsfonden in med pengar.

Vi vill naturligtvis understryka vikten av att flyktingar med svåra fysiska

och psykiska men efter tortyr får vård och hjälp för att övervinna sina traumatiska upplevelser. Men efter denna försöksverksamhet måste det vara sjukvårdshuvudmännens uppgift att svara för denna vård och hjälp. Invandrarna skall ju bo ute i kommunerna, och det måste bli landstingen som får ta sig an denna uppgift. Jag kan också hänvisa till att invandrarverket i propositionen anvisats 2 milj. kr. för speciella vårdinsatser för handikappade flyktingar och andra flyktingar med speciella behov. Denna verksamhet pågår också på olika håll i landet.

Utskottet biträder också förslaget om en ny lag mot etnisk diskriminering och om inrättandet av en ombudsman mot etnisk diskriminering. Genom att anta denna lag ger riksdagen uttryck för sitt bestämda avståndstagande från etnisk diskriminering, vilket naturligtvis är ytterst värdefullt.

Samtliga partier utom moderaterna står bakom förslaget på denna punkt. Gullan Lindblad sade att en ombudsman med kansli jämte en tremannanämnd är överflödig. Jag tycker att moderaternas avslagsyrkande är dåligt underbyggt. Man har inte sett till ändamålet och till saken, och jag har en känsla av att det är moderaternas allmänna negativa inställning till offentlig verksamhet som styrt dem i detta ställningstagande, och det tycker jag är beklagligt.

Vpk anser å andra sidan att förslaget om en ombudsman är otillräckligt. Vpk vill ha en lagstiftning som innehåller sanktionerande förbudsregler. Frågan om kriminalisering av etnisk diskriminering i arbetslivet har alltså ingående diskuterats av utredningen, vilket också framgår av betänkandet. Vid flera tillfällen har den frågan varit uppe till diskussion, och slutligen har man kommit fram till att detta inte är möjligt vare sig inom ramen för straffrätten eller inom ramen för arbetsrätten. Argumenten härför har också framförts.

I reservation 7 föreslår folkpartiet att det skall tillsättas en beredning för att följa upp hela denna verksamhet. I det avseendet vill jag hänvisa till att man redan i propositionen har angett att denna verksamhet i dess helhet kommer att utvärderas efter omkring tre år. Verksamheten kommer då att ändras, om så anses erforderligt. Med detta anser utskottet att riksdagen bör lata sig nöja.

I propositionen finns också förslag till ett nytt system för organisationsstöd till invandrarorganisationer. Det har utformats på samma sätt som stödet till folkrörelserna, vilket naturligtvis är en fördel. Det nya bidraget utformas så, att organisationerna själva får välja sin verksamhetsinriktning. Det måste vara värdefullt ur organisationernas synpunkt att vi inte styr verksamheten utan att de har frihet att själva välja verksamhetsinriktning. Enligt beräkningar beträffande det nya organisationsstödet kommer var och en av de 20 organisationer som i dag erhåller verksamhetsbidrag att totalt få större statsbidrag än för närvarande. Mot denna bakgrund och med hänsyn till vikten av återhållsamhet med statens utgifter biträder utskottet propositionens förslag även på denna punkt.

Alexander Chrisopoulos tog inledningsvis upp anledningen till att vpk inte har några reservationer i detta betänkande. Det beror på att representanten för vpk inte var närvarande vid justeringen. Alexander Chrisopoulos anklagade oss för formalism. Men ett utskottssammanträde är ändå inte

vilket kommittésammanträde som helst. Man måste ha bestämda regler för riksdagsarbetet, och vi måste ha respekt för dessa regler. Utskottets ledamöter stöder naturligtvis ordföranden i bedömningen att en justering är en justering. Man kan inte ändra besluten hur som helst, utan man måste ha respekt för utskottsbehandlingen.

Gullan Lindblad sade också i sitt inlägg att reservationerna är krusningar på ytan, och det kan jag instämma i. Jag tolkar det så att det finns en bred enighet om invandrarpolitiken, och det är naturligtvis ytterst värdefullt.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i betänkande 20 i dess helhet.

Anf. 30 GULIAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag vill inledningsvis citera ur den motion som vi moderater har grundat vår reservation på. Vi säger där:

”I ett demokratiskt samhälle måste varje tendens till diskriminering av enskilda och grupper av människor motarbetas med stor beslutsamhet på alla ansvarsområden.”

Vi har vidare sagt att alla rättsvärdande myndigheter har till uppgift att värna den enskilda människan och hennes rättigheter. ”Vi vill också påminna om att åtal t. ex. gentemot en diskriminerande hyresvärd kunnat leda till prejudicerande domar.” Vi har erinrat om alla ”de åtgärder som vidtagits med anledning av de senaste årens invandrarutredningar – sfi-, hemspråks- och kulturarvsutredningarna, utredningen om tolkutbildning, IPOK och diskrimineringsutredningen”.

Den allmänna inställningen är alldeles klar, nämligen att vi har samma mål. Däremot är vi mycket tveksamma inför att en ombudsmannainstitution och nämnd skall inrättas. Därvidlag sade jag redan tidigare att vi har mycket starka skäl för vår uppfattning – den är alltså icke dåligt underbyggd. Börje Nilsson! Självaste justitiekanslern har uttryckt stark kritik mot den föreslagna lagstiftningen. Han anser också att det vid sidan av honom själv och JO inte finns behov av något ytterligare tillsynsorgan, och han varnar för kompetenskonflikter. Detsamma gör konsumentombudsmannen och JO.

De ekonomiska faktorerna har icke varit ledande för vårt ställningstagande. Jag vill erinra om att statens invandrarverk, som vi anser skall handha dessa uppgifter, också är en statlig myndighet, och dess verksamhet är offentlig. En av remissinstanserna, nämligen statskontoret, har i detta hänseende varit mycket tveksam och anser att det framstår som en extraordinär åtgärd att i rådande statsfinansiella läge inrätta två nya myndigheter. Man anser att framför allt JO och statens invandrarverk bör ha dessa uppgifter även i fortsättningen.

Kostnaden är 1 653 000 kr., enligt propositionen, men det är inte i första hand kostnaden som har legat till grund för vårt avslagsyrkande. Även om denne ombudsman blir ett lejon, anser vi att det kommer att bli ett tandlöst lejon!

Anf. 31 KENTH SKÄRVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Börje Nilsson att det kanske råder ett missförstånd när det gäller Röda korset. Folkpartiet har alltså inte en

gemensam reservation med centern på den punkten. Däremot delar vi de synpunkter som centern har beträffande anslagen, men vi säger att den undersökning som skall göras kanske bör utvärderas. Egentligen är det i första hand huvudmännen, landstingen, som skall stå bakom detta. Jag hoppas att vi kan komma tillbaka senare i frågan, som är otroligt viktig och gäller alla landsting i Sverige, för att försöka få till stånd en lösning.

Jag vill säga till Börje Nilsson när det gäller lagen om etnisk diskriminering, att folkpartiet från början ansåg att det lagförslag som nu läggs fram inte är tillräckligt utan att det borde utformas på ett annat sätt. Vi inser dock svårigheterna med att stifta en lag som blir helt till fyllest, och därför har vi begärt en utredning, vilken kan börja arbeta direkt och se över möjligheterna att utforma en sådan lag, som blir värdefull och kan följas på ett riktigt sätt. Det är för sent att efter tre år ta upp frågan och göra en utvärdering, utan det skall vara en fortlöpande utredning som följer den nuvarande lagstiftningen och ser hur den fungerar.

Anf. 32 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Börje Nilsson började med att säga att han instämmer helt i de synpunkter som vi har redovisat i vår motion om det rasistiska klotret. Han anser att det inte finns några delade meningar om behovet av att åtgärda detta. Om vi är överens i sak, varför i all sin dar ställer man från socialdemokratins sida då inte upp på att göra en gemensam markering i riksdagen och att ge regeringen till känna att man vill ha kraftfulla åtgärder på denna punkt? Det vi säger och beslutar här i riksdagen har ju bevisligen ett stort genomslag i det svenska samhället. Om riksdagen gör en markering om att detta klotter skall försvinna från broar, viadukter, husväggar och teleskåp, då är det en markering som har stor betydelse i det svenska samhället.

Beträffande rekryteringen till polisyrket hänvisade Börje Nilsson till att det sker en rekrytering. Men vad vi från centerpartiets sida önskar är en aktiv rekrytering. När IPOK gjorde en genomgång av hur invandrarna var representerade i olika yrken, visade det sig att en av de yrkesgrupper där invandrarna hade den lägsta andelen var just polisyrket. Vi önskar en aktiv rekrytering så att man inom polisyrket kommer upp till den nivå som motsvarar invandrarnas antal i övrigt i samhället.

Beträffande organisationsstödet säger Börje Nilsson att det nya statsbidraget sammantaget ger mer pengar till invandrarnas organisationer. Men det är en illusion. För den organisation som förlorar sitt tidningsstöd, som förlorar projektpengar och som får vara med om att över sitt ordinarie anslag nu bekosta samverkan av organisationer i SIOS och Östeuropagruppen m. m. har ju inte mer pengar. När man slår ihop summorna har anslaget inte ökat. Vad vi från centerpartiets sida önskar är ju en prioritering av detta område så att vi tillför anslaget Invandrarnas riksorganisation ytterligare 3,5 milj. kr. Då säger Börje Nilsson att det krävs en återhållsamhet med statsfinanserna. Det kan jag instämma i, men detta är en fråga om prioritering mellan olika verksamhetsområden. Vi har från centerpartiet velat prioritera detta område.

Börje Nilsson var mycket tyst beträffande den reservation som handlar om

förbud mot rasistiska organisationer. Vi har krävt att man skall genomföra ett sådant förbud. Det skulle vara intressant att få höra Börje Nilssons precisering av varför vi skall vänta med ett sådant beslut.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

Invandrarpolitiken

Anf. 33 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Börje Nilsson säger att han gläder sig över den breda uppslutningen kring den föreslagna invandrarpolitiken. Man brukar säga så i sådana sammanhang. Det är inte något nytt. Den breda uppslutning som jag har observerat i denna debatt är mellan moderata samlingspartiet och regeringspartiet, dvs. socialdemokraterna. Jag vet inte riktigt för vem denna enighet är mest pinsam. Det får Börje Nilsson avgöra själv.

Beträffande minoritetspolitiken återoppar Börje Nilsson på ett mycket intressant sätt det som invandrarpolitiska kommittén har uttalat. Invandrarpolitiska kommittén återoppar mycket riktigt en internationell benämning på vad en nationell minoritetsgrupp är. Enligt denna internationella benämning är invandrarna i Sverige inte någon nationell minoritet. Det har de aldrig varit på samma sätt som samerna och på samma sätt som andra minoriteter, som i generationer har levt i ett fast geografiskt område. Men däremot slutar de aldrig att vara kulturella och språkliga minoriteter. Men invandrarpolitiska kommittén drog inte samma slutsats som utskottsmajoriteten har gjort – och det är det som är intressant. Invandrarpolitiska kommittén säger tydligt att någon uppdelning i invandrarpolitik och minoritetspolitik inte bör göras utan att begreppet också i fortsättningen skall uppfattas som en enhet – invandrar- och minoritetspolitik – sammansatt av olika delar.

Frågan kvarstår, Börje Nilsson: Varför har regeringen och utskottet kört över IPOK också på det här området? Vad fanns det för anledning till det? Det skulle vara intressant att få en förklaring på den punkten.

När det gäller stödet till invandrarorganisationerna säger Börje Nilsson att dessa, om regeringsförslaget genomförs, får en ökad valfrihet. Och vad innebär det förslaget? Jo, att man skär ned stödet till deras tidningar och ger tillbaka samma pengar i form av organisationsstöd. Valfriheten för invandrarorganisationerna har blivit den att de kan välja mellan att antingen lägga ned sina tidningar eller försvaga sina organisationer. Det är det slaget av valfrihet, Börje Nilsson, som jag skulle vilja betacka mig för.

Anf. 34 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Alexander Chrisopoulos säger att det råder enighet när det gäller utskottets betänkande bara mellan moderater och socialdemokrater. Jag tycker nog att han skall läsa betänkandet en gång till, så får han ett annat intryck. Utskottet har tillstyrkt propositionen på samtliga punkter, och det är en bred majoritet bakom betänkandet.

Beträffande rasistiskt klotter, Rune Backlund, är jag övertygad om att myndigheterna tar sitt ansvar. Jag tycker inte att riksdagen behöver skriva något särskilt om detta. Regeringen följer givetvis med uppmärksamhet vad som händer, och om det behövs preciserade anvisningar är regeringen beredd att utfärda sådana, men vi tycker att riksdagen inte behöver ge pekpinna av det här slaget.

Beträffande organisationsstödet vill jag bara säga att en majoritet av

remissinstanser har krävt ett annat system än IPOK föreslog. Det nya systemet har utformats på samma sätt som stödet till folkrörelserna. Det innebär att organisationerna själva får välja verksamhetsinriktning. De är inte bundna av bidragskonstruktionen. Jag ser detta som oerhört värdefullt – att man har förtroende för organisationerna och att de själva får bestämma omfattningen av samlarorganisation, tidningar, kostnader för kvinnosektioner och så vidare. Jag tycker att vi skall ha det förtroendet för invandrarorganisationerna att de själva får göra denna uppdelning – men det har tydligen inte vpk.

Storleken av statsbidraget kan diskuteras, men det sker nu en uppräknings. Det är klart att man kan önska mer pengar, men vi styrs ändå av samhällsekonomin. Det glömmes tydligen vissa partier. Det bedrivs ett dubbelspel i detta avseende – å ena sidan kritiserar man ibland regeringen för att den inte tar ned budgetunderskottet tillräckligt mycket, å andra sidan ökar man själv budgetunderskottet under riksdagsbehandlingen. Jag tycker inte att det är vidare just.

Jag kan bara konstatera att det sker en uppräknings av det stöd som i dag ges. Det är ett stöd som är oerhört väsentligt för organisationerna i deras verksamhet.

Till sist, Rune Backlund, några ord beträffande en lag om rasistiska organisationer. Jag berörde inte den frågan, som ju är mycket grundligt penetrerad i utskottets betänkande. Där finns också en hänvisning till att både yttrandefrihetsutredningen och diskrimineringsutredningen har funderat på detta. Det står också i betänkandet att justitieministern har för avsikt att aktualisera frågan om utformningen av brottsbeskrivningen avseende hets mot folkgrupp i samband med den vidare beredningen av yttrandefrihetsutredningens betänkande. Den frågan kommer alltså igen.

Anf. 35 RUNE BACKLUND (c) replik:

Herr talman! Börje Nilsson säger att han förutsätter att statliga verk och myndigheter tar sitt ansvar när det gäller det rasistiska klotret. Men varför finns då år ut och år in samma invandrarfientliga slagord på broar och viadukter? Det räcker att åka vägen från Stockholm ut mot Arlanda för att hitta sådana slagord, som funnits där så länge jag har varit riksdagsman och åkt den vägen. Om myndigheterna tar sitt ansvar, som Börje Nilsson säger – varför finns slagorden då kvar?

När det gäller de stödformer som IPOK föreslog säger Börje Nilsson att invandrarorganisationerna har varit kritiska. Men samtidigt har ju invandrarorganisationerna skrivit till vårt utskott och sagt att man önskar förslag från utskottet i enlighet med IPOK:s förslag. Den kritik som Börje Nilsson hänvisar till stämmer inte med den verklighet vi fått redovisat för oss från organisationernas sida.

Anslaget storlek är en prioriteringsfråga. Vi har från centerpartiets sida här i riksdagen argumenterat för ökade kostnader på vissa områden, och på andra områden vill vi göra åtstramningar. Men det hänger ju samman med att vi har olika syn på hur den statliga verksamheten skall se ut och vilka områden som bör prioriteras. Vi vill för vår del prioritera invandrarorganisationer.

Till sist några ord om förbud mot rasistiska organisationer. I utskottsbetänkandet redovisas bara att den saken skall tas upp i samband med yttrandefrihetsutredningen. Vi vet inte hur länge det dröjer innan vi får ett förslag på den punkten, och bl. a. den forskare som har studerat de rasistiska organisationerna och som håller på med en doktorsavhandling om dem har sagt att politikerna inte skall vara för säkra på den här punkten – de här organisationerna kan, om man inte ser upp, skaffa sig ett fotfäste i det svenska samhället som kanske ingen av oss väntar sig. Med anledning av de händelser som inträffat i Göteborg och i Växjö är det viktigt, tycker jag, att vi nu tar steget fullt ut och begär ett förslag från regeringen om ett förbud genom ett tillägg till brottsbalken på den här punkten.

Anf. 36 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! En av politikens viktigaste funktioner är att förse dåliga men ibland nödvändiga beslut med positiva förtecken av ideologisk natur. Men också på det området måste det finnas en gräns. Den gränsen är nådd när Börje Nilsson nu säger att det förhållandet att invandrarna tar pengar ur den ena fickan och lägger dem i den andra ökar deras valmöjligheter och att det är en positiv aspekt som vpk inte har förmåga att se. Det tangerar gränsen för det möjliga inom politikens område.

Förutsättningen för att man skall ha någon som helst valfrihet är ju att man har möjlighet att välja. Om invandrarorganisationerna skall ha möjlighet att välja vilket område de vill prioritera när de använder sina resurser, måste de få ökade resurser. Med oförändrade resurser och otillfredsställda behov har invandrarorganisationerna faktiskt inte några valmöjligheter.

Det här, herr talman, påminner mig om något som Värends kvinnor i Röde orm sade när de var på tinget: Sanningen kan vi säga lika väl som någon annan, bara man vet vad det skall tjäna till.

Anf. 37 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Frågan om rasistiskt klotter har jag berört i mina tidigare inlägg. Jag kan bara konstatera att centern är ensam om uppfattningen att riksdagen skall skriva ytterligare om detta. Vi övriga har alltså förtroende för att myndigheterna tar sitt ansvar och agerar när det gäller detta.

En majoritet av remissinstanserna har krävt ett annat system i fråga om stödet till organisationer än vad IPOK föreslagit. Det kan Rune Backlund notera.

Centerpartiet och vpk befinner sig i ett lyckligt tillstånd med obegränsade tillgångar av medel att dela ut. Samma möjligheter har inte vi andra, som skall ta det samhällsekonomiska ansvaret.

Talmannen anmälde att Rune Backlund och Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 38 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas också frågan om stödet till Immigrantinstitutet i Borås. I kulturutskottets yttrande över stödet till

invandrarorganisationer har vi – en majoritet av de borgerliga och vpk – tillstyrkt förslaget om en förstärkning av anslaget till institutet. Vi stöder oss här på fyra motioner av olika partikonstellationer, också med lokal förankring.

Immigrantinstitutet representerar ett riksintresse, och därför är det inte rimligt att det för sin överlevnad skall vara beroende av kommunalt stöd. I minst lika hög grad som invandrarnas riksorganisationer främjar institutet invandrargruppernas skilda kulturyttringar och bidrar till att vi får ett mångkulturellt samhälle.

Att stödet till institutet nu kommit att hamna mellan två stolar har sin förklaring. Statsrådet Bengt Göransson har i interpellationssvar i riksdagen förutskickat att frågan om Immigrantinstitutets finansiering skall behandlas i samband med beredningen av IPOK:s betänkande, varför alla de som förra året motionerade om institutets finansiering inväntade invandrarpropositionen. Annars hade det naturligtvis varit riktigare att yrka på ett höjt anslag under behandlingen av kulturbudgeten, på samma sätt som förra året, när institutet beviljades ett provisoriskt anslag. Invandrarpropositionen hade inget besked att ge om Immigrantinstitutet; därav de många motionerna.

Socialförsäkringsutskottet hänvisar till arkivutredningen och till delegationen för invandrarforskning. Immigrantinstitutet bedriver en värdefull verksamhet för att på olika sätt dokumentera invandringen till Sverige och lämna service till invandrare, säger utskottet, och man anser det lämpligt att Immigrantinstitutet behandlas dels inom ramen för invandrarforskningen, dels i anslutning till arkivutredningen. Vidare hänvisar man till anslaget till Immigranternas riksförbund – institutets största medlemsorganisation. Utskottet förutsätter att frågan om institutets verksamhet övervägs inom regeringskansliet, och i avvaktan härpå bör bidraget till institutet vara 200 000 kr., ett bidrag som inte räcker till för att avvärja en hotande konkurs för institutet i väntan på de två utredningarna.

Därmed ligger bollen hos regeringen, som förhoppningsvis har noterat dessa turer och den samfällida avsikten bakom motionerna. Det kommer, vilket också utskottet menar, att finnas möjlighet att återkomma i frågan vid rätt tidpunkt.

Mycket har sagts och skrivits om institutets kulturella betydelse. Låt mig peka på den värdefulla opinionsbildning som ligger i de kulturpris som delas ut av institutet för framstående kulturgärningar. Jag tror att det i dagarna delas ut för tredje året i följd. I år har det bl. a. gått till Domenico Inganni, den ursprungligen italienske hantverkare som på ett så förtjänstfullt sätt har svarat för stuckarbeten vid renoveringen av riksdagshusen, och till Els Oksaar, ursprungligen estniska, vilkens banbrytande forskning beträffande tvåspråkighet hos barn är eller i förekommande fall borde vara en ledstjärna för invandrarbarnens språkundervisning.

Herr talman! Jag har inget yrkande på denna punkt, men ber att få yrka bifall till reservation 6.

Jag vill också yrka bifall till reservation 8 av Karin Israelsson och Rune Backlund. Den har samma faktiska innehåll som det särskilda yttrandet nr 3, som moderaterna och folkpartisterna har avgivit, men mot bakgrund av de fakta som Rune Backlund redovisade i sitt inlägg om de svåra tröskeeffek-

terna vid bidragstilldelningen, anser jag att den starkare markering som en reservation innebär kan vara befogad. Den fördelningsprincip som förordas i reservationen bygger på den modell som enhälligt har förordats av IPOK.

Bifall alltså till reservationerna 6 och 8!

Prot. 1985/86:153

28 maj 1986

Invandrarpolitiken

Anf. 39 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag har i motion 346 berört den nya tolkning av valfrihetsmålet som redovisas i regeringens proposition och som utskottet genom detta betänkande nu ställt sig bakom.

I propositionen heter det, och jag citerar statsrådet: "Jag anser emellertid att begreppet bör tolkas så att det innefattar respekt för den enskildes identitet och integritet samt möjlighet att utveckla det egna kulturarvet inom ramen för de grundläggande normer som i det svenska samhället gäller för mänsklig samlevnad." Denna formulering kan, enligt mitt sätt att se, komma att försätta invandrargrupper i en utpekad och misstänkt situation.

Faktum är att utskottet genom sina formuleringar ytterligare fördunklar vad som avses. Utskottet skriver att man "vill för sin del framhålla att i uttrycket 'normer' innefattas inte enbart av riksdagen antagna lagar utan även andra bindande regler i samhället med generell verkan som ytterst har sin förankring i regeringens normgivningskapitel".

Jag vill fråga utskottets talesman: Vad är det för bindande regler som man talar om att invandrarna skall följa? I nästa mening skriver utskottet: "Valfriheten i levnadssätt för medborgarna är sålunda inte absolut utan gäller inom givna ramar och begränsningar — —." Vilka givna ramar är det? Vilka oskrivna lagar är det som invandrarna skall följa? Det måste vi, tycker jag, få besked om här och nu.

Man kan inte ena dagen göra gällande att samhället skall vara etiskt neutralt i livsåskådningshänseende, därför att vi nu har flera invandrargrupper i Sverige, för att så nästa dag orda om grundläggande normer, utan att tala om i vilken etik dessa normer är förankrade. Eller menar utskottet att rådande praxis i samhället, vilket förvisso är något relativt och föränderligt, skall vara vad invandrare har att rätta sig efter?

Enligt min uppfattning kan vi inte ställa några andra krav på invandrare i det här sammanhanget än att man följer den svenska lagen. Om vi dessutom begär att invandrare skall "följa de normer som i det svenska samhället gäller för mänsklig samlevnad", innebär ju detta att samhället ställer större krav på invandrarna än på övriga invånare i vårt land. I så fall har valfrihetsmålet kommit att strida mot jämställdhetsmålet.

Möjligheten att verka för att förändra normer och lagstiftning är en del av demokratins väsen. Om vi krävde av invandrarna att de skulle hålla sig till allmänt accepterade normer, skulle det innebära en patriarkalisk syn på dem som samhällsmedlemmar.

Majoritetsgruppens medlemmar skulle alltså ha rätten att ha och kräva andra normer än de av invandrare allmänt accepterade, medan minoritetsgruppen, invandrarna, inte skulle ha denna rätt. Formuleringen strider enligt kds uppfattning mot Europarådskonventionen om de mänskliga rättigheterna, där *föräldrarna* tillförsäkras rätten att välja en uppfostran och en undervisning för sina barn som står i överensstämmelse med den egna filosofiska eller religiösa grundsynen.

Regeringens och utskottets tolkning av valfrihetsmålet ger också betydande möjligheter till godtycke när det gäller samhällets stöd till invandrarorganisationer. Man kan från en myndighets sida säga att en viss organisation inte "omfattar de grundläggande värderingar om vilka det råder enighet i Sverige" och genom detta avslå stöd till organisationen.

Detta kan innebära en allvarlig rättsosäkerhet för invandrarna. Om man anser att valfriheten skall gälla snävare än inom lagens ramar, måste man för varje ändamål klart definiera vilka normer som skall gälla. Annars kan den av utskottet föreslagna formuleringen leda till ett betydande godtycke vid t.ex. behandlingen av ärenden inom olika anslagsbeviljande myndigheter.

Herr talman! Det råder troligen inte ens bland kammarens ledamöter enighet om vilka "grundläggande normer som i det svenska samhället gäller för mänsklig samlevnad". Jag lyssnade under förra veckan på hur två folkpartister ivrigt här i kammaren pläderade för att staten, dvs. lagstiftningen, inte skall lägga sig i huruvida människor är gifta eller inte gifta. I dag kräver tydligen samma folkparti att invandrarna skall acceptera de "grundläggande normer som i det svenska samhället gäller för mänsklig samlevnad". Förra veckan skulle alltså samhället inte hålla sig med några grundläggande normer enligt folkpartiet, och denna vecka skall invandrare följa de "grundläggande normer" som inte bör finnas. Jag anser det vara orimligt att den formulering som regeringen och utskottet ställt sig bakom skall vara en av grundstenarna i den svenska invandrarpolitiken.

Herr talman! Jag har i motion 346 yrkande 3 föreslagit att den finskspråkiga befolkningen i Sverige skall få möjlighet till frivillig registrering av modersmålet i folkbokföringen. Det är för mig svårt att förstå den av utskottet framförda synpunkten att språkregistrering skulle medföra en integritetskränkande åtgärd – i synnerhet om den, som jag föreslagit, är frivillig. Den uppfattning som statsrådet genom propositionen och utskottet genom betänkandet framför bygger ju på att man anser att människor skulle behöva skämmas för sitt modersmål. Jag tolkar utskottets förslag som en eftergift för en fördomsfull syn på språkgrupperna i det svenska samhället.

Kds-förslaget om frivillig språkregistrering för den finskspråkiga befolkningen har sin grund i det krav som vi framfört i en annan motion, nämligen att det finska språket skall ges en starkare ställning i Sverige. I den motionen föreslås att kommuner vid en viss minimiandel finskspråkiga invånare skall vara skyldiga att inrätta en "Sverigefinsk" skola eller en "Sverigefinsk" utbildningslinje inom grundskolan.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motionerna 317 och 346 samt yrkandena 1 och 7 i motion Sf520. Vidare vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 11.

Anf. 40 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag skall något beröra motion 341, som en grupp socialdemokrater har väckt, men bara i den del som avser frågor om diskriminering. Min medmotionär Erkki Tammenoksa kommer att ta upp andra delar av motionen.

Rasdiskriminering, främlingsfientlighet och invandrarhets mäste bekäm-

pas genom upplysning och utbildning men också genom skadestånds- och strafflagstiftningen. De föreslagna skärpningarna i den lagstiftningen är behövliga. En diskrimineringsombudsman, som regeringen föreslår, kan fylla en viktig funktion på hela det här fältet för att förebygga och beivra diskriminering. Det är angeläget att ombudsmannen verkligen förses med tillräckliga resurser för att kunna fylla sin svåra funktion. Jag uppfattar utskottets skrivning så, att även utskottet har förståelse för att det ett kommande år kan behövas förstärkta resurser för diskrimineringsombudsmannen.

Enligt förslaget har ombudsmannen inte försetts med några sanktionsmöjligheter på arbetslivets område. Detta kan enligt min mening medföra stora svårigheter för ombudsmannen att klara sina svåra förhandlingsuppgifter. Jag noterar i varje fall att invandrarministern i propositionen, vilket bör ha uppmärksamats av utskottets ledning, på s. 60 har sagt följande: "Jag har uppfattat invandrarorganisationernas allmänna inställning så att de inte tror att en lag enligt promemoriaförslaget kommer att bli tillräckligt effektiv. Jag kan ha förståelse för den ståndpunkten." Det är framför allt på den här punkten, angående sanktionsmöjligheter och resurser, som invandrarorganisationerna har framfört kritik.

Det finns all anledning för regeringen att överväga att ytterligare utreda frågan om sanktionsmöjligheter, någonting som ju också har fått stöd hos sådana viktiga remissinstanser som arbetsdomstolen, jämställdhetsombudsmannen och näringsfrihetsombudsmannen. Det är inte bara straffsanktioner det kan bli fråga om utan även skadeståndssanktioner. Det kan efter utredning också bli så att man väljer enbart skadeståndssanktioner.

FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering har vid upprepade tillfällen erinrat om att Sverige genom konvention är bundet vid att olagligförklara och förbjuda organisationer och verksamheter som främjar rasdiskriminering. Detta bör och kan ske genom ett tillägg till 16 kap. 8 § brottsbalken, om hets mot folkgrupp, som innebär en kriminalisering av bildande av eller deltagande i organisationer vilkas verksamhet främjar eller uppmunar till förföljelse på etnisk grund.

Om en lagstiftning inte bedöms vara nödvändig, ställs ännu större krav på att andra verksamma åtgärder vidtas mot rasistiska organisationer, främst i form av upplysning, undervisning och andra förebyggande åtgärder. En skärpt beredskap blir också i så fall nödvändig för att snabbt genomföra en lagstiftning för den händelse att utvecklingen skulle ytterligare förvärras.

Då det gäller kampen mot rasism måste vi göra allt för att sopa framför egen dörr. Det stärker vårt agerande i internationella sammanhang mot apartheid och andra uttryck för rasdiskriminering.

I detta anförande instämde Margareta Palmqvist (s).

Anf. 41 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den socialdemokratiska motionen 341, som Hans Göran Franck berörde.

Det är glädjande att invandrarfrågorna har blivit föremål för en ordentlig debatt här i kammaren. Det är bra att man gör en avstämning från

regeringens sida när det gäller landets invandrarpolitik. Det är bra att man kan konstatera att de stolta orden från 1975 års riksdagsbeslut, om jämlikhet, valfrihet och samverkan, står fast. Sedan är det en annan sak att man kan ha olika uppfattningar om huruvida det var meningsfullt att utse en invandrarpolitisk utredning 1980, fem år efter riksdagsbeslutet.

Regeringen har kritiserats för passivitet när det gäller invandrarfrågorna, men samtidigt har jag haft en viss förståelse för att regeringen har dröjt med propositionen. Alla vet vi att invandrarministern och hennes närmaste har haft fullt upp med andra frågor som inte har direkt med invandrarpolitiken att göra. Jag syftar naturligtvis på flyktingfrågorna. Jag tillhör dem som anser att man kunde försöka skilja själva invandrarfrågorna och flyktingfrågorna åt i hanteringen.

Det finns i landet hundratusentals invandrare som har kommit till Sverige direkt värvade av det svenska näringslivet eller indirekt värvade av företagen, lockade till exportindustrin i vetskapen att här fanns ett land med möjligheter – det var bara att lösa ut en enkelbiljett. Svenska företag bokstavligen talat bodde på finska arbetsförmedlingar under ett par decennier. Inte undra på att Finlands befolkning minskade med 1 % mellan 1969 och 1970! Svenska arbetsmarknadsmyndigheter och/eller företag besökte också flera andra länder som Italien, Jugoslavien och Grekland.

Många av dessa s. k. gamla invandrare har inte fått ta del av den beredskap i form av språkundervisning m. m. som Sverige har att erbjuda till de nya invandrarna i dag. Det är ett faktum att många av dessa "gamla invandrare" har slitit ut sig i industrin och serviceyrken. Bland dessa människor finns många som i dag med grusade förhoppningar ser på framtiden. Det är inte underligt om de blir bittra på samhället.

Invandrarpolitiska kommittén har konstaterat att några nationella minoriteter inte har uppstått av våra invandrare. Den debatt som har pågått är många gånger orealistisk. Jag skall inte här utveckla begreppet nationell minoritet, men man bör komma ihåg i den fortsatta debatten, att med en nationell minoritet menar man i landet under längre tid bosatta medborgare som känner en lojalitet för landet i fråga. Många av invandrarna känner säkert så, men det tycks vara så att debatten förs mest av invandrare med en kort vistelse i Sverige och med en stark förankring till sitt hemland. Å andra sidan har de invandrare som har bott i landet längre tid saknat tillräckligt intresse för dessa frågor. Vi får se tiden an – sista ordet är väl inte sagt i den här frågan.

Regeringen har föreslagit en paketlösning avseende stödet till invandrarernas organisationer. Det är väl riktigt att organisationerna själva får prioritera sina behov. Visst kan det vara på tiden att invandrarorganisationerna rättar sig efter vedertagna organisations- och stödmodeller, men samtidigt måste man säga att det är olyckligt att direkt likställa invandrarernas möjligheter till kulturella strävanden med majoritetsbefolkningens. Invandrarna kan helt enkelt inte ha samma möjligheter. Invandrarernas organisationer, skriftliga alster och kulturella strävanden över huvud taget står på en mycket smalare bas än de svenska och kommer alltid att göra så.

Särskilt vill jag uppmärksamma invandrarernas speciella kulturaktiviteter. Det är ju så att stödformerna är avpassade till en svensk verksamhet, och det

händer inte så sällan att invandrarnas kulturaktiviteter hamnar mellan olika beslutsfattare och ansvarsområden. Statens kulturråd skulle kunna ha resurser speciellt avsedda för invandrarnas kulturaktiviteter. Det är beklagligt att detta förslag inte har fått gehör hos regeringen.

Från allra första början, när invandrarverksamheten kom i gång i Sverige, var en av de viktigaste frågorna att bekämpa diskrimineringen av invandrare, hur denna diskriminering än gestaltade sig. Jag skall inte gå in på förslaget om en *diskrimineringsombudsman*, eftersom Hans Göran Franck redan har berört den frågan.

För kamp mot rasism och diskriminering behövs även invandrarnas organisationer, inte minst när det gäller att förändra attityderna gentemot de nya invandrarna – flyktingar som kommer från avlägsnare länder.

Tyvärr har regeringen inte föreslagit något stöd för riksförbundens samarbetsorganisation. Vi förutsätter att samarbetsorganen erbjuds medel på något sätt för en fortsatt verksamhet.

I detta sammanhang vill jag säga att jag däremot inte tror så mycket på de s. k. tak- eller paraplyorganisationer som har bildats under åren. Dessa kan ha en roll i sammanhanget, men tendensen är ofta att man har mer förståelse för dessa organisationer än för landets stora nationella invandrarorganisationer. Under alla förhållanden har man en övertro på dessa paraplyorganisationers verksamhet och möjligheter, vilket även har framgått av dagens debatt.

Regeringen kritiseras här i kammaren av partier som regerar i Malmö tillsammans med ett parti som öppet i sitt program har diskriminerande och rent rasistiska drag. Jag anser att dessa partiers invandrarpolitik inte är trovärdig så länge nämnda samarbete pågår. Visst kan det förekomma övertramp från enskilda medlemmar i alla partier, men här är det fråga om ett organiserat samarbete. Vad har de borgerliga partierna centern och folkpartiet att säga om detta förhållande?

Herr talman! Jag har inget yrkande. Jag ville bara klargöra mina egna och medmotionärernas åsikter avseende invandrarpolitiken.

I detta anförande instämde Lahja Exner och Oskar Lindkvist (båda s).

Anf. 42 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Beträffande de motioner som rör invandrarnas möjligheter att få del av kulturlivet och möjligheter till egna kulturaktiviteter har socialförsäkringsutskottet inhämtat yttrande från kulturutskottet. Socialförsäkringsutskottet har i sitt betänkande tagit stor hänsyn till kulturutskottets yttrande. Men några av de motioner som behandlas av kulturutskottet och som rör *Immigrantinstitutet i Borås* vill jag gärna kommentera, eftersom kulturutskottet här hade delade meningar.

Immigrantinstitutet, som är en ideell organisation, säger i sin egen presentation av verksamheten att huvudsyftet är att fungera som en informations- och dokumentationscentral i invandrarfrågor. *Immigrantinstitutet* har ett bokförlag. Man har ett bibliotek och ett arkiv där man, enligt uppgift, samlar och förvarar dokument främst för invandrade kulturarbetare och invandrarorganisationer.

Immigrantinstitutet i Borås har för innevarande budgetår ett anslag på 200 000 kr. I motioner från de borgerliga partierna och vpk yrkar man på en höjning med 200 000 kr. till 400 000 kr. I Gunnel Liljegrens motion föreslås också att Immigrantinstitutet skall beviljas ett årligt anslag inom ramen för det nya stödsystem för invandrarorganisationer som regeringen föreslår i propositionen.

Majoriteten i kulturutskottet, bestående av folkpartiet, centern, moderaterna och vpk, tillstyrkte motionerna och ansåg att institutets anslag borde höjas med 200 000 kr. och att medel borde utgå från arbetsmarknadsdepartementets anslag D 3.

Kulturutskottets socialdemokratiska ledamöter har här en avvikande mening. För det första finner vi det märkligt att de borgerliga ledamöterna och vpk i kulturutskottet tycker att man kan ta i anspråk ett anslag, som inte tillhör det egna utskottets ansvarsområde.

För det andra innebär förslaget att man tar från ett anslag, som skall täcka nödvändiga utgifter för invandrarorganisationernas centrala verksamhet. Detta skulle innebära att invandrarorganisationerna får mindre bidrag än tidigare. Annars får vi höja anslaget D 3 i motsvarande omfattning.

För det tredje har invandrapolitiska kommittén, IPOK, i sitt betänkande sagt att invandrarnas arkiv- och dokumentationsarbete är angeläget och att det behövs en översyn av dokumentations- och arkivfrågorna. I detta sammanhang kan Immigrantinstitutets fortsatta verksamhet aktualiseras.

Frågan om bidrag till enskilda arkiv är föremål för utredning, och frågor om invandrarforskning kommer att behandlas i den forskningspolitiska proposition som regeringen planerar att lämna till riksdagen under våren 1987. I avvaktan på denna proposition ansåg kulturutskottets socialdemokratiska ledamöter att Immigrantinstitutet i Borås även för nästa budgetår skall få 200 000 kr. Dessa pengar tas ur anslaget F 3. Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Detta anslag tillhör ju dessutom kulturutskottets ansvarsområde. När kulturutskottets yttrande behandlades i socialförsäkringsutskottet visade det sig att även de borgerliga ledamöterna där delade de socialdemokratiska uppfattningarna och yrkade avslag på sina partikamraters motioner.

Med dessa kommentarer, herr talman, vill jag yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan mom. 23.

Anf. 43 GUNNEL LILJEGREN (m) replik:

Herr talman! Talarordningen är ju sådan att jag redan tidigare har redogjort för de omständigheter som ledde till att detta ärende fick en så absurd behandling i det att kulturutskottet tog i anspråk ett anslag som inte ligger inom dess ansvarsområde. Kulturutskottet har alltså mer eller mindre fått tillbaka ärendet.

Detta har sin grund i att statsrådet Göransson i ett interpellationssvar förutskickade att det med invandrarpropositionen skulle komma ett förslag om finansiering av Immigrantinstitutet. Detta saknades dock. Därför väcktes dessa motioner.

Anf. 44 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 45 OLIE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall begränsa mitt inlägg till det mediepolitiska avsnitt av propositionen som har remitterats till konstitutionsutskottet. Propositionen har i alla väsentliga delar tillstyrkts av samtliga partier utom vänsterpartiet kommunisterna. Detta innebär att det särskilda stödet till tidningar på andra språk än svenska avvecklas. Dessa bidragsmedel kommer dock att slussas över till stödet till invandrarnas riksorganisationer, som därmed ges möjlighet att själva välja informationskanaler. Vårt förslag innebär vidare att allmänna nyhetstidningar på annat språk än svenska ges möjlighet att söka fullt produktionsbidrag. I realiteten gäller detta två nyhetstidningar på annat språk än svenska.

Vi har under utskottsbehandlingen enat oss om vissa justeringar av de särskilda villkor som skall vara uppfyllda för att denna tidningskategori skall få presstöd.

Med detta yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets betänkande 23 och avslag på vpk-reservationen.

Anf. 46 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag skall mycket kort beröra ett par motionsyrkanden från vpk som gäller den kurdiska invandrar- och flyktinggruppen i Sverige – för att nu tillämpa Erkki Tammenoksas uppdelning.

Det finns omkring 8 000 kurder i Sverige i dag, och det är en grupp som växer snabbt. De första kurderna kom hit på 1960-talet, och då kom de, precis som sades här förut, som invandrarbetskraft, i första hand från Turkiet. Det var ingen som kallade dem för någonting annat än turkar, fast de var kurder. På grund av de förändrade förhållandena där kurder lever – i Turkiet, Iran, Irak, Syrien – har de senast hitkomna kurderna i stället kommit som flyktingar. Det är här fråga om en ganska viktig uppdelning; jag tycker det var bra att den kom till uttryck här, och jag vill biträda förslaget att vi skall tillämpa den.

Dessa kurder som nu finns här, och som utgör en grupp i starkt växande, betraktas fortfarande som iranier, irakier, turkar osv. Det finns nämligen ingen kurdisk nation, ingen kurdisk stat, och de har inga kurdiska pass. I den mån de har några handlingar har de turkiska handlingar, iranska handlingar osv.

Detta är bakgrunden till vårt motionsyrkande. Det har hänt en mängd saker ute i det svenska samhället, i svenska kommuner och i svensk flyktingmottagning, med dessa människor. Det har t. ex. hänt att kurdiska barn har placerats i turkiska hemspråksklasser därför att deras föräldrar är registrerade som turkar. Det har hänt att man kallat dem för exempelvis iranier. Vi har under de senaste åren läst om den ökade flyktingvågen till Trelleborg – tills den slutade av olika skäl, som vi debatterade här i kammaren för ett tag sedan. Man talade mycket om flyktingar från Mellersta Östern, från Iran, Irak osv. En stor del av dessa människor var kurder.

Vi anser att den här situationen måste uppmärksammas. Det är en flyktinggrupp som har en annan bakgrund än vad vanliga flyktinggrupper och invandrargrupper har. Det är gott och väl, som det sägs här i utskottsbetänkandet, att man nu har gett ut skrifter från invandrarverket. Den bok som har

tagits fram där är en mycket förnämlig publikation. Även den andra publikation som nämns av utskottet är mycket bra. Det finns alltså material i viss mån, men mera behövs. Det viktiga är ju att den här kunskapen kommer ut till folk som arbetar med dessa frågor – på invandrarbyråer, socialkontor osv. – så att man där har helt klart för sig att kurder är en speciell befolkningsgrupp, att de kan vara klassade som turkar men att de icke är turkar. Därför tycker jag att det inte räcker med att hänvisa till att det har givits ut ett par böcker – vilket jag tycker är bra. Det viktiga är fortsatt upplysning om de här förhållandena till folk som arbetar i det svenska samhället.

Vi har också ställt kravet att den svenska staten i likhet med Frankrike skulle arbeta för att upprätta ett kurdiskt kulturcentrum. Frankrike och Sverige är de länder i Västeuropa som har de största kurdiska invandrargrupperna, och är också de länder där det kanske har gjorts mest för kurder. Det är inte fråga om att man skall ge pengar till deras egna organisationer, som det sägs här i utskottsbetänkandet, utan det viktiga är att man kan ge kurderna tillfälle att samlas kring det som är gemensamt – kulturen, språket, författarnas situation, dans, sång osv. Det kan inte kurderna åstadkomma själva, eftersom de är så splittrade. Därför borde alltså den svenska staten ta initiativ till att upprätta ett kurdiskt kulturcentrum, precis som man har gjort i Frankrike. Det borde vi ha råd med för denna stora invandrargrupp. Kurderna är dessutom mycket illa behandlade i de länder som de kommer ifrån. De förtrycks där, som vi alla känner till, på ett mycket hårt och brutalt sätt.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till vpk:s motion i denna fråga.

Anf. 47 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag ämnar inte ta del i sakdebatten om detta ärende; jag återkommer i nästa. Men innan debatten om det nu föreliggande betänkandet avslutas, vill jag gärna göra en liten markering i min egenskap av vice ordförande i socialförsäkringsutskottet och företrädare för den borgerliga minoritet i utskottet som särskilt apostroferades av Alexander Chrisopoulos i början av debatten, när han gav sin beskrivning av vad som hände i utskottet och vad som ledde till att vpk:s synpunkter inte kom till uttryck i reservationer. Jag vill inte att någon skugga skall falla över vpk:s representant i socialförsäkringsutskottet. Hon var frånvarande några kritiska minuter under utskottets justeringssammanträde, men hon hade goda skäl. Hon var offer för omständigheter som hon inte rädde över, och jag vill inte att hon skall framstå som en allmän slarva, som inte sköter sitt utskottsuppdrag, för det gör hon.

Vidare hör ingen skugga falla över utskottets ordförande Doris Håvik. Det är riktigt att vi hade ett informellt samtal om möjligheterna att på något sätt bryta upp beslutet och låta vpk:s reservationer komma med. Jag skall gärna säga att jag personligen inte skulle ha haft någon invändning, om vi hade funnit en form för detta. Men det är *en* sak. Det är helt klart att utskottets ordförande har ett alldeles särskilt ansvar för proceduren och för att man iakttar alla de regler som skall gälla för utskottets arbete. Hon skall ha rätt att få respekt för den uppfattningen, vilket hon också fick. Det var i själva verket

ett enhälligt utskott som i slutändan bestämde att vi fick ta den här formen. Vpk:s yrkanden kommer ändå till uttryck här i kammaren.

Det fanns alltså ingen splittring i utskottet i den här frågan, utan Doris Hävik hade allas vårt stöd för den procedur som hon till slut förordade.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 21.)

Anf. 48 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 21 om flyktingpolitiken och utlänningslagen m. m.

Flyktingpolitiken m. m.

Anf. 49 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Även detta betänkande från socialförsäkringsutskottet är garnerat med en rad reservationer. Icke desto mindre uttrycker även det mycket betydande enighet i huvudfrågorna. Vi har i utskottet haft att behandla en skrivelse, en proposition och ett stort antal motioner. I huvuddragen har vi kommit till likartad bedömning. På några punkter har vi justerat i de förslag som vi fått från regeringen, och det har vi gjort som enhälligt utskott.

Vi hade från moderat håll i motion begärt en redovisning av de överläggningar som för ungefär ett år sedan hölls med den östtyska regeringen rörande flyktingtrafiken genom DDR till Sverige, vilka överenskommelser man kunde ha kommit fram till och vilken effekt dessa överenskommelser enligt regeringens bedömning har haft på möjligheten för flyktingar att nå Sverige. Vi har fått den redogörelsen i utskottet, och den finns intagen i utskottets betänkande. Därmed har vi förklarat oss nöjda. Jag vill gärna säga att invandrarministern och hennes medarbetare mycket ambitiöst har ställt upp och velat ge denna information, som vi kände att vi behövde. Vi har alltså fått den så fullständig och korrekt som man rimligen kan begära – jag är helt säker på det.

Sedan är det en annan sak att många av oss ändå känner en oro och en olust i själva sakfrågan. Det är ständigt mycket svåra avvägningsproblem som vi står inför i flyktingpolitik och flyktingmottagning. Teoretiskt har hela världens befolkning – alla de 4,8 miljarderna människor, eller hur många vi nu är – rätt att komma till svenska gränsen och begära asyl i Sverige och få sin sak prövad. Det finns inga undantag. Vi vet att de inte kommer. Och vi hoppas att de inte kommer. Men det finns egentligen ingen inskränkning i rätten att få sin status som flykting prövad av svenska myndigheter. Självfallet finns det någonstans mellan den totala tillåtsningen av landet och den totala öppenheten för alla dessa miljarder människor en smärigräns, en gräns som Sverige som litet land inte klarar att ta sig över. Sedan kan vi ha olika meningar om var den gränsen går och med vilka medel den skall upprätthållas. Det är en sak som man bör kunna diskutera lugnt och i

någorlunda vänlig ton – vi vill gärna göra det.

Vad jag är oroad av är att vi har ansett oss tvingade, att regeringen har ansett sig tvingad, att göra en kringgående manöver runt vår egen utlänningslagstiftning och FN:s flyktingkonvention. Det är alldeles säkert rätt som det har sagts i de förklaringar vi har fått, att det enda Sverige har begärt av sina grannländer inkl. DDR är att man skall tillämpa vanliga internationella regler för resor över gränsen. Och det gör man. Det är bara det att dessa normala regler har, som vi alla vet, kommit till och utvecklats för helt andra ändamål än att reglera flyktingströmmarna. De är till för människor som reser i affärer, som reser som turister, som reser för studier, och reglerna fungerar i huvudsak bra för sådana ändamål.

När FN sluter en konvention om flyktingar och vi stiftar svensk lag i anslutning till denna konvention, är det lika klart att själva grundsyftet med detta är att sätta just s. k. normala regler ur spel. Annars skulle vi inte ha behövt någon särskild lagstiftning. Avsikten är att normala regler inte strikt skall kunna tillämpas i en onormal situation. Och att vara flykting från sitt land är en onormal situation. Mycket få torde under tidernas gång ha kunnat ta sig ut ur sitt eget land och in i ett annat och där få asyl med alla papper i ordning och alla normala reseregler iakttagna.

Jag har inte någon lösning på det här problemet. Vi har inte heller reserverat oss i utskottet. Vi har bara i ett särskilt yttrande markerat den oro vi känner för den här kringgående manövern. Jag är rätt övertygad om att vi delar denna oro även med invandrarministern och departementet som sköter dessa frågor. Jag tror att jag vågar säga att man inte är glad åt den här lösningen. Jag har i dag inte någon lösning på hur vi med de resurser vi har skulle kunna hitta en annan och smakligare väg att hantera problemet. Men frågan måste vara kvar på dagordningen, även om den känns obehaglig. Det känns obehagligt att veta att vi på det här sättet utnyttjar regler som egentligen är tänkta för andra syften. Jag vill gärna bidra till att hålla frågan levande och till att vi kan hjälpas åt att försöka komma ur den här osmakliga situationen.

I övrigt har vi moderater inte många invändningar mot det betänkande som föreligger. Vi har två reservationer, och de är helt klart marginella. Den ena handlar om att vi tycker att man skulle kunna bevilja flyktingar, som väntar på uppehållstillstånd i Sverige och vilkas ärenden är under behandling, ett tillfälligt arbetstillstånd. Det får de inte i dag. Jag är medveten om att det inte är särskilt sannolikt att speciellt många flyktingar i den situationen skulle kunna få någon vidare fast fot på den svenska arbetsmarknaden – den ser inte ut på det sättet. Det är kanske inte heller det som vi i första hand har tänkt oss eller har drömt om. Men det talas ute bland folket om att dessa människor som kommer hit inte vill arbeta. Det sägs att de skall sitta i sina förläggningar och utan att vilja göra ett handtag för sitt eget uppehälle försörjas av det nyfattiga svenska folket – vi är ju nyfattiga som bekant. Det är inte särskilt många som vet om att faktum är att de inte får arbeta. Det är inte så att de inte vill. Det kunde kanske ha något gott med sig, om vi genom att ge ett tillfälligt arbetstillstånd under väntetiden markerade vår vilja att låta den flykting som så kan bidra till sin egen försörjning.

Den andra reservationen handlar om arbetsgivares uppgiftsskyldighet

rörande invandrad arbetskraft. Det finns en sådan uppgiftsskyldighet i dag. Vi, liksom många andra, tycker att denna skyldighet egentligen kan slopas.

Jag är helt medveten om att det finns arbetsgivare som på ett otillbörligt sätt utnyttjar flyktingarbetskraft, över huvud taget invandrararbetskraft. Men jag är också övertygad om att den vars samvete är tillräckligt rymligt för att tillåta honom att strunta i skattskyldighet, avgiftsskyldighet och all annan uppgiftsskyldighet som följer med arbetsgivarställningen också har tillräckligt rymligt samvete för att begå den betydligt enklare förseelsen att strunta i att anmäla att han har invandrare anställda på jobbet. Därför tror jag helt enkelt inte att uppgiftsskyldigheten är effektiv. Det är en liten byråkratisk krumelur som vi håller oss med men som sannolikt inte gör någon nytta, och vi har alltså föreslagit att den lika gärna kan tas bort.

Herr talman! Det är en ganska stor del av invandrar- och flyktingpolitiken som riksdagen behandlar i dag, och det vi nu beslutar kommer att ha betydelse för många människor lång tid framåt, även om ingenting av det vi nu beslutar alldeles säkert är definitivt i den meningen att reformarbetet, utvecklingsarbetet inte kommer att gå vidare och fortsätta tämligen omgående. Det är alltså viktiga frågor som vi har tagit upp, och det är viktiga beslut som vi fattar. Jag är rätt övertygad om att dessa beslut i huvudsak är av positiv natur. Det kommer att bli något bättre här och där, och på några punkter kanske det blir avsevärt bättre än tidigare, och det skall vi vara glada för.

Med undantag för att jag yrkar bifall till de två reservationerna med moderata namn vill jag i övrigt föreslå riksdagen att bifalla socialförsäkringsutskottets hemställan.

Anf. 50 KENTII SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Vi har nu att behandla ett betänkande från socialförsäkringsutskottet som handlar om svensk flyktingpolitik. Att arbeta med flyktingpolitik är i många avseenden ett mycket känsligt moment, som uppfattas på många olika sätt av den svenska allmänheten.

Detta innebär att arbetet måste bedrivas på ett riktigt sätt, och vi måste också på ett riktigt sätt få ut informationen till folket i Sverige, så att de förstår varför vi som politiker fattar de beslut vi gör och vad det innebär för flyktingarna.

I det betänkande som vi har framför oss står det i inledningen: I korthet innebär riktlinjerna för flyktingpolitiken som riksdagen lagt fast 1979 "att Sverige skall arbeta internationellt för att motverka uppkomsten av flyktingsituationer och prioritera flyktinghjälp i tredje land samt, då flyktingar överförs hit, ge förtur åt dem som är i akut behov av skydd. Vidare skall en generös lagstiftning och asylpraxis ingå som en viktig del i den samlade flyktingpolitiken. En reglering av flyktinginvandringen skall endast vara möjlig beträffande flyktingar som överförs till Sverige och beträffande personer som åberopar politisk-humanitära skäl för att få stanna i landet."

I en skrivelse som regeringen har tillställt riksdagen, där man just ger en redovisning av den flyktingpolitik som förs i Sverige, har tagits upp liknande tongångar. I denna skrivelse erinras inledningsvis om att den svenska

flyktingpolitiken främst består av följande delar:

- man skall agera i FN och andra internationella fora för att motverka och lösa internationella konflikter och för att upprätthålla de mänskliga rättigheterna.
- man skall ge ekonomiskt stöd till UNHCR, UNRWA, enskilda och andra organisationer för flyktingarbete utanför Sverige.
- internationellt samarbete i syfte att verka för en internationell ansvarsfördelning och stärka flyktingars rättsliga skydd.
- man skall verka för aktiva insatser, främst i samarbete med UNHCR, för överföring till Sverige av flyktingar som behöver en säker tillflyktsort undan förföljelse.
- mottagande av flyktingar i Sverige i enlighet med den asyllagstiftning som i vissa avseenden ger flyktingar och jämförbara grupper ett starkare skydd än vad 1951 års konvention stadgar.
- kommunala och andra insatser för flyktingar i det svenska samhället som syftar till att främja deras möjligheter att finna sig till rätta här.
- stöd till frivillig repatriering från Sverige.

Den kritik som ofta har riktats mot den svenska flyktingpolitiken har gällt att det kommer för många spontana flyktingar till Sverige. Kritiken har riktats mot regeringen, över huvud taget mot de myndigheter som har hand om dessa frågor och mot de politiska partierna.

Man kan då fråga sig varför de aktiva insatser som det står om i den skrivelse som har utarbetats främst i samarbete med UNHCR, för överföring till Sverige av flyktingar som behöver säker tillflykt undan förföljelse, inte har fullföljts och varför vi inte har kunnat följa de avtal enligt vilka vi har åtagit oss att ta emot 1 250 flyktingar här i Sverige. Det har blivit betydligt mindre under 1985.

Nu vet alla vi som sysslar med flyktingpolitik att de spontanflyktingar som kommer till Sverige kommer på andra villkor än de som kommer genom FN:s kontroll. Vi är också medvetna om att om vi hade tagit emot alla de 1 250 flyktingarna enligt avtal hade antalet spontanflyktingar ändå inte minskat. De påverkar inte varandra.

Det är viktigt för framtiden, det vill jag framhålla i början av mitt anförande, att vi håller de kvoter som vi i avtal har skrivit på att vi skall ta hand om. Jag tror att regeringen kommer att göra allt vad den kan för att i fortsättningen hålla de kvoter vi har bestämt oss för att ta hand om.

Den skrivelse som för övrigt har utarbetats av regeringen är bra och ger oss en god dokumentation om både hur svensk flyktingpolitik sköts och hur den inte sköts, och den kan utgöra ett bra underlag för det kommande året vad gäller hur vi skall kunna göra vår flyktingmottagning betydligt bättre.

När propositionen om flyktingpolitiken lades fram på värkanten blev vi från folkpartiets sida i många avseenden mycket bekymrade över hur propositionen var utformad. Men under behandlingens gång i utskottet har vi ifrån folkpartiets sida kunnat glädja oss åt att vi i många väsentliga avseenden har nått enighet. Vi har kunnat skriva samman oss i det betänkande som nu finns framlagt på våra bord. Det är vi mycket glada för. Jag tror att vi från utskottet känner att det arbete vi har gjort beträffande flyktingpolitiken även

fortsättningsvis kan leda till att vi känner att vi har ett gemensamt ansvar för den mycket viktiga politik som gäller att ta emot flyktingar i vårt land.

En gemensam ståndpunkt vi har kommit fram till i utskottet är att den förlängning som föreslogs beträffande transportörernas skyldighet att ta med sig flyktingen tillbaka till det land han kommer ifrån inte skall verkställas. Vi har sagt att vi tycker att det är bra som det är och att den gräns som gällde tidigare får gälla i fortsättningen. Vi vill alltså inte förlänga den till den längre tidrymd som regeringen föreslår i propositionen. Vi är glada för att ett sådant beslut inte har fattats. Det är den gemensamma kritik som har kommit från alla oppositionspartier beträffande det här förslaget som påverkat besluts-
gången.

Vi är också från folkpartiets sida nöjda med att utskottet har tagit hänsyn till den kritik som har riktats mot att man generellt skall ta hand om alla pass från flyktingar som kommer till Sverige samt till den kritik som har riktats mot förslaget att man skulle ta fingeravtryck och fotografera flyktingar som kommer till Sverige. Förslaget är nu utformat på ett sådant sätt att man endast i undantagsfall skall utföra dessa handlingar. Vi tycker att det är riktigt att man gör på detta sätt. Vi vet hur besvärande det känns för flyktingen som nyss anlänt till Sverige, kanske rädd och skrämmd och med otroliga upplevelser bakom sig, att tvingas lämna sitt pass, sin enda identitetshandling. Vi tycker inte heller att det är riktigt att man generellt skall ta fingeravtryck och fotografera den flykting som kommer till Sverige. Därför är vi glada för det beslut som utskottet gemensamt har fattat att detta inte bör ges den generella karaktär som föreslagits i propositionen. Åtgärder-
na i fråga bör endast kunna vidtas i de fall en utlänning i samband med ansökan om uppehållstillstånd eller eljest då han kommer till Sverige inte kan styrka sin identitet. Förslaget följer i stort sett folkpartiets motionsförslag.

Jag kommer nu att gå över till att behandla de reservationer som vi i folkpartiet antingen ensamt står bakom eller tillsammans med något av de andra partierna.

Vi har reserverat oss i fråga om polisens stora uppgift just i utredningsavse-
ende när det gäller de ankommande flyktingarna. Vi anser att det med tiden bör läggas fram ett förslag som innebär att polisens beslutsbefogenhet när det gäller direktavvisningsfall förs över till invandrarverket. Vi tycker inte att det är lämpligt att polisen agerar som en domstol i asylärenden, utan polisen bör i första hand vara ett verkställande organ i sådana här ärenden. Därmed inte sagt att vi kritiserar polisens sätt att arbeta i de flesta fall, men i enstaka fall tycker vi att det har varit litet för hårda tag emot de flyktingar som har kommit. Vi tror att det kan bli betydligt bättre om en myndighet som är specialutbildad just på sådana här ärenden kan få ta hand om detta.

Vi har från folkpartiets sida vid många tillfällen tagit upp flyktingbarnens situation. Vi har krävt ett definitivt beslut om att man inte skall få sätta barn i häkte, inte ens under korta väntetider. Nu har man från myndighetens sida sagt att det i vissa lägen är svårt att låta bli detta när det gäller kanske timmar i väntan på avvisning. Det har då garanterats att det endast får göras i anhörigas sällskap.

Vi har ändå en känsla av att det under de senaste åren har varit möjligt att ta barn i förvar i häkte eller arrestlokal i högre utsträckning än vad som var

avsikten när denna möjlighet infördes. Därför anser vi att den enda möjligheten att komma till rätta med dessa problem är att införa ett absolut förbud att ta barn i fängsligt förvar. Vi tycker att regeringen bör lägga fram ett förslag härom för riksdagen så snart som möjligt.

Vi har i motion 519 av Bengt Westerberg m. fl. framhållit att ett beslut som inte motiveras skapar betydande rättsosäkerhet för den asylsökande och att avsaknaden av beslutsmotivering inneburit betydande svårigheter att i den politiska kontrollen och debatten följa upp flyktingpolitikens principer. Utskottet säger i betänkandet att det, med tanke på att beslut i avlägsnandearenden är allmän handling, av hänsyn till sökanden inte är lämpligt att i beslutet ta upp och närmare analysera det sökanden själv åberopat. Även om motiveringen till beslutet inte skriftligen anges är det självfallet viktigt att sökanden och dennes ombud på begäran upplyses om skälen till att ansökan inte beviljas. Utskottet säger sig också förutsätta att så sker. Vi anser från folkpartiets sida att det emellertid alltid måste finnas möjlighet för den enskilde eller hans ombud att få besked om motiveringen till beslutet. Eftersom det i praktiken har visat sig att detta inte alltid är möjligt bör handläggarna vara skyldiga att föra sådana anteckningar i akten att besked vid förfrågan kan lämnas.

Vi har tillsammans med centerns representanter i utskottet i reservation 9 tagit upp frågan om anknytningsinvandringen. Vi tycker att det borde finnas bättre möjligheter än nu att sammanföra familjer i stor omfattning. Vi vet hur viktigt det är för de familjer som kommer från de sydligare länderna. Familjen spelar i många länder en betydligt större roll såväl ekonomiskt som socialt än i vårt land. Till familjen räknas ofta en vidare krets av anhöriga än vad som är vanligt i Sverige. Vi anser att starka humanitära och sociala skäl talar för en generös praxis när det gäller att medge invandring av anhöriga till flyktingar och sådana som har fått en fristad i vårt land. Vi anser att riksdagen borde se det som en mycket viktig angelägenhet i svensk flykting- och invandrarpolitik att sammanföra familjer.

Vi har också tillsammans med de övriga borgerliga partierna i utskottet tagit upp frågan om arbetsgivarens anmälningsskyldigheter. I den motion som har förelagts utskottet har det framhållits att arbetsgivarens skyldigheter enligt den bestämmelse som gäller utgör en extra arbetsbelastning på företagen, och det innebär ett för alla parter onödigt regelverk. Motionären tycker att den bestämmelsen bör avskaffas.

IPOK har gjort en utredning beträffande det här och anför övertygande skäl för att inte längre generellt ha arbetsgivaranmälningarna kvar. Det är tillräckligt med stickprovskontroller. Det har vi tillsammans med de andra borgerliga partierna i utskottet ställt oss bakom, varför vi hoppas att riksdagen skall kunna ena sig om att ta bort den anmälningsskyldigheten.

Vi har också några särskilda yttranden från folkpartiets sida. Ett särskilt yttrande har vi tillsammans med de övriga borgerliga partierna, moderaterna och centern, beträffande överläggningarna med DDR. Eftersom denna fråga diskuterades livligt i kammaren i förra veckan i samband med konstitutionsutskottets betänkande, skall vi inte denna gång dra upp någon jättedebatt kring detta. Vad gäller sakfrågan står vi fortfarande från folkpartiet helt bakom de beslut och reservationer i konstitutionsutskottets betänkande där folkpartiet var pådrivande.

Motionen från moderaterna i socialförsäkringsutskottet innebar att man begärde en redovisning och en genomgång av hur dessa förhandlingar hade tillgått och vad de gällde. Vi är glada för att vi i utskottet fick en sådan redovisning och i och med det tycker vi att motionens syfte har tillmötesgåtts. Därför vill vi tillsammans med de övriga borgerliga partierna endast göra ett särskilt yttrande, där vi delar uppfattningen att motionen inte skall föranleda några ytterligare åtgärder. Vi vill däremot framhålla att den erhållna informationen visserligen kunde sprida ljus över det tidigare delvis dunkla händelseförloppet men inte kunnat skingra den oro vi och andra hyser rörande effekterna av den nya regeltillämpningen. Vi tycker att sedan full information nu lämnats om den aktuella regeltillämpningen finns det anledning att återkomma i sakfrågan vid annat tillfälle.

I ett annat särskilt yttrande, som Margareta Andrén och jag ensamma står för, har vi tagit upp frågan om tidsbegränsat arbetstillstånd under väntetiderna. Problemet har ju under ganska lång tid varit att vi haft väldigt långa handläggningstider. Om man skulle ta i och ge ett begränsat arbetstillstånd under väntetiden skulle det kanske förlänga handläggningstiderna för flyktingen i fråga, och det bekymrar oss givetvis. Skulle det visa sig att handläggningstiderna nedbringas till en acceptabel nivå bör man, anser vi, ta frågan om arbetstillstånd under väntetiden under nytt övervägande. Vi förutsätter att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på frågan, och vi har därför för dagen inget särskilt yrkande i den frågan.

Jag känner tillfredsställelse över att det här betänkandet från socialförsäkringsutskottet är utformat som det är. Jag måste erkänna att jag känner en viss glädje över att vi inom oppositionen och inom folkpartiet fått gehör för så många av våra synpunkter på propositionen, framför allt då i de tre viktiga huvudfrågorna, som var frågan om transportörernas uppgift, förslaget att ta vara på passhandlingarna samt uppgiften att ta fingeravtryck och fotografi av flyktingen. Jag är utskottets ledamöter tacksam för att vi har kunnat enas om detta och för att vi på detta sätt kan visa de flyktingar som kommer till Sverige den respekt som vi som svenskar bör visa dem.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till reservationerna nr 3, 5, 6, 8, 9 och 10.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 51 RUNE BACKLUND (c):

Fru talman! När regeringen presenterade sin proposition nr 133 om ändringar i utlänningslagen blev vi i centerpartiet minst sagt förvånade. Förslagen stod i bjärt kontrast till de många uttalanden som gjorts från regeringens sida om vikten av en generös flyktingpolitik och ett öppet samhälle. Regeringen föreslog att man regelmässigt skulle omhänderta en utlännings pass när han eller hon ansöker om uppehållstillstånd. Dessutom skulle fingeravtryck och fotografi tas vid ansökningstillfället.

Förslagen i propositionen kritiserades i motioner från samtliga partier här i riksdagen. Från centerpartiets sida har vi naturligtvis förståelse för att man i vissa speciella situationer har behov av bestämmelser som gör det möjligt att

vidta extraordinära åtgärder för att säkerställa en asylsökandes identitet. Det gäller särskilt när det finns misstanke om brott eller om att vederbörande uppträder under falsk identitet. Men därifrån är det långt till att utvidga bestämmelserna till att gälla alla asylsökande, som regeringen önskade.

De förslag till beslut som vi nu enats om i utskottet innebär att åtgärderna anpassas till behoven. Fru talman! Jag avstår med tanke på kammarens pressade arbetsschema från att närmare kommentera innehållet i utskottsberäkningen på de här punkterna. Jag vill bara konstatera att de synpunkter och förslag som vi från centerpartiets sida framfört i motion 483 genom skrivningarna och förslagen till beslut tillgodosetts.

Det är också värt att notera att förslaget om ett utvidgat ansvar för transportföretagen i dess helhet avstyrks av ett enigt utskott. Även på den punkten tycker jag att vi har nått fram till en bra enighet. Det är inte rimligt att vi flyttar ut ansvaret för den svenska invandrapolitiken utanför de myndigheter som har att följa och granska den och att fatta beslut om den.

I detta betänkande behandlas också ett stort antal motioner från såväl årets som föregående års allmänna motionstid och som på ett eller annat sätt rör bestämmelser i utlänningslagen.

Tillsammans med folkpartiet har vi i tre reservationer tagit upp frågor, där vi har en annan uppfattning än utskottsmajoriteten. Jag skall bara kort kommentera innehållet i dessa reservationer.

I reservation 5 tar vi upp frågor som rör flyktingbarnens situation. Trots att möjligheten att ta barn i förvar skall användas bara i undantagsfall och att riksdagen gjort upprepade uttalanden om att det får ske endast i yttersta nödfall och att det då får handla om att barnen tillsammans med vårdnadshavaren placeras i häkte endast i några timmar, förekommer sådana händelser bevisligen då och då. Så sent som i höstas förekom ett mycket uppmärksammat fall, som behandlades här i kammaren och som massmedia visade stort intresse för, då några 16-åringar kom att placeras i häkte. Om man inte visar större respekt för de uttalanden som har gjorts här i kammaren finns det bara ett sätt för oss i riksdagen att markera att vi inte anser det vara rimligt, och det är att vi inför ett absolut förbud mot att ta barn i fängsligt förvar. Det är vad vi föreslår i reservationen.

Reservation 8 handlar om uppskjuten invandringsprövning. Huvudregeln är att den som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige för att sammanbo eller gifta sig med någon som bor i landet eller har fått uppehållstillstånd här får s. k. uppskjuten invandringsprövning under en tid av två år. Efter tvåårsperiodens utgång får man tillstånd att vistas i riket. Men om samboendet eller äktenskapet upplöses dessförinnan skall vederbörande enligt huvudregeln utvisas ur riket. Tanken med denna regel är att undvika olika former av skenäktenskap.

På detta område har vi fått en något skrämmande utveckling. På de senaste åren har inte minst kvinnojourerna kommit i kontakt med vad som kan kallas vit slavhandel. Ett antal män i landet "importerar" kvinnor som de gifter sig med eller sammanbor med. Efter en kort tid, när det inte längre passar, väljer de att upplösa äktenskapet, och därmed tvingas kvinnan återvända till sitt hemland. I detta land är det oftast inte socialt accepterat att äktenskap upplöses, och kvinnan kan hamna i en mycket svår situation.

I samband med att sådana äktenskap eller samboförhållanden upplöses förekommer ofta alkoholism och olika former av misshandel. Vi tycker att många av dessa kvinnor hamnar i en helt orimlig situation. De kommer ofta från kulturer där kvinnan befinner sig i ett underläge gentemot mannen, och det kulturmönstret tar de med sig till vårt land. Samtidigt är de naturligtvis inte helt medvetna om vilka regler som gäller i den svenska utlänningslagstiftningen. Vi anser att det här finns anledning att tillämpa en något generösare praxis än i dag för att inte straffa dessa kvinnor för vad de råkar ut för.

Folkpartiet och centern har gemensamt föreslagit att man skall pröva en ordning där uppehållstillstånd ges redan efter sex månaders vistelse i landet. Människor som vill flytta hit ansöker om uppehållstillstånd i Sverige redan i hemlandet. Det gör det möjligt för oss att redan i det skedet kontrollera om det rör sig om ett skenäktenskap eller om de män som fortlöpande "importerar" kvinnor hit finns med i bilden, män som vid flera tillfällen begärt att få sammanbo eller gifta sig med kvinnor från ett speciellt land.

I reservation 9 tar vi upp en annan del av anhörginvandringen. I vårt kulturmönster är kärnfamiljen relativt begränsad. I en del andra kulturer, framför allt i Asien och Afrika, är kulturmönstret sådant att kärnfamiljen består av betydligt fler familjemedlemmar än hos oss. Vid flera tillfällen har vi sett att vårt synsätt inte överensstämmer med synsätten i andra kulturer, och därmed har vi förvägrat vissa familjemedlemmar att ansluta sig till sina anhöriga i Sverige. Det skapar stor förstämning bland dem som berörs, både här och i hemlandet. I en del fall har det också medfört problem för människor att klara sin försörjning och sin sociala situation i hemlandet.

Jag tycker att man här i Sverige borde ha råd med en mer humanitär inställning till anhörginvandringen. Man måste kunna tumma litet på begreppet "vara nära anhörig". Det har vi anfört i reservation 9.

I reservation 10 föreslår vi tillsammans med moderaterna och folkpartiet att arbetsgivarens anmälningsskyldighet skall upphävas vid anställning av utländska medborgare. I en tidigare debatt anklagade Börje Nilsson mig för att inte ta ansvar i de ekonomiska frågorna. Detta förslag utgjorde en av de besparingar som vi föreslog i invandrapolitiska utredningen. Men till den besparingen säger alltså majoriteten nej. Det är precis som Nils Carlshamre har sagt tidigare i debatten, nämligen att nuvarande ordning har överlevt sig själv. De här åtgärderna tillkom ju i en helt annan situation än den vi har i dag. Nu finns helt andra möjligheter att följa upp vilka som är anställda hos en arbetsgivare. Jag tycker att invandrapolitiska utredningen klart har visat att vi kan avstå från den här pappersexercisen.

Till sist, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 5, 8, 9 och 10.

Anf. 52 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Flyktinginvandringen till Sverige och andra länder är en återspeglning av förhållanden och händelser i vår omvärld. Den ökade klyftan mellan rika och fattiga länder, den alltmer orättvisa fördelningen av resurserna mellan olika länder, skapar ett växande antal sociala, ekonomiska och politiska krissituationer och väpnade konflikter. Människorna tvingas fly undan förtryck, förföljelse och svåra lidanden som de utsätts för i sina hemländer.

Man kan konstatera att flyktingproblemet i världen i dag är mycket stort och att det växer. Den allra största delen av bördan av flyktingströmmarna bärs i dag av fattiga och underutvecklade länder i tredje världen, medan de högt industrialiserade länderna i Europa anstränger sig att bygga upp murar omkring sig för att skydda sig mot de stora flyktingproblemen i världen.

Också de svenska flyktingpolitiska ansträngningarna koncentreras i huvudsak på att försöka stoppa flyktingtillströmningen till Sverige. Vänsterpartiet kommunisterna anser att Sverige, i motsats till den politik som förs, bör ha en verkligt human och generös flyktingpolitik. Vi anser att flyktingpolitiken aldrig får göras till en arbetsmarknadsfråga. Den får inte heller bli en fråga om välgörenhet, som går ut på att man delar ut smulorna från den rike mannens bord – om det blir några över.

Flyktingpolitiken är och bör vara en fråga om internationell solidaritet, vilket innebär att man skall vara beredd att dela med sig. Vem som helst kan vara solidarisk när det inte kostar någonting.

Svensk flyktingpolitik har hittills baserats på vissa grundläggande principer om humanism, omtanke, medmänsklighet och internationell solidaritet. Hittills har dessa principer inte kostat Sverige särskilt mycket. Men nu kostar det, därför att arbetsmarknaden i dag är ansträngd. Just därför är det viktigare än någonsin att slå vakt om den generösa flyktingpolitiken. Just därför är det viktigare än någonsin att ta upp kampen för att upprätthålla de värderingar som är oersättliga grundstenar för en solidarisk, human och medmänsklig samvaro. De får inte ersättas av individualism, egoism och nationalistisk trångsynthet.

Vi får inte hamna i en situation där vi delar upp världen i vi och de, där vi i egenskap av svenska medborgare alltid kommer i första hand och de i egenskap av utländska medborgare eller flyktingar alltid kommer i andra hand.

Vi skall kunna säga att den som kommer och knackar på vår dörr inte främst är palestinier, pakistanare, iranier, jude eller grek utan först och främst en människa, en människa med skaparkraft, visioner, drömmar, problem och kreativ förmåga. Därför måste vi säga välkommen. Även om vi inte har en Duxsäng som han kan sova i måste vi säga välkommen. Även om vi har arbetslöshet måste vi säga välkommen. Inte därför att det inte kostar utan just därför att det gör det är det viktigt att säga välkommen i dag. Inte därför att vi inte har arbetslöshet utan trots att vi har det måste vi säga välkommen.

Vänsterpartiet kommunisterna är anhängare av en human och generös flyktingpolitik, eftersom den sammanfaller med vår uppfattning om människovärdet. Vi är medvetna om att enskilda länder inte kan lösa det stora flyktingproblemet i världen. Därför anser vi att Sverige snarast bör ta initiativ på statsministernivå för att genom internationella överenskommelser med andra länder i Europa se till, att också de europeiska högindustrialiserade länderna tar sitt ansvar för världens svåra flyktingproblem. Men till dess bör man inte stoppa flyktinginvandringen till Sverige. Till dess skall man inte resa några hinder genom visumtvång och andra metoder som stoppar flyktingarnas möjligheter att komma till Sverige och söka politisk asyl.

Den framlagda regeringspropositionen, som behandlas i det här betänkan-

det, präglas däremot av en anda av restriktivitet och misstänksamhet mot asylsökande och syftar till att ytterligare skärpa vår utlänningslagstiftning för att bygga upp ännu högre murar kring våra gränser. Vi kan inte ha en lagstiftning som betraktar alla som kommer till våra gränser och söker politisk asyl som potentiella lycksökare tills de bevisar motsatsen. Även om det är ett litet antal som försöker stanna i landet av ekonomiska skäl, utgör dessa ett undantag i förhållande till den stora andelen av flyktingar som på verkligt goda grunder ansöker om politisk asyl.

Det förtjänar att understrykas att asylsökande personer inte har gjort någonting brottsligt eller moraliskt klandervärt i samband med sin ansökan. Det är olyckligt att utfärda regler som utgår från undantag men skall gälla generellt också för den stora majoriteten. Lyckligtvis har socialförsäkringsutskottet korrigerat regeringspropositionens förslag i stora och väsentliga delar, och det skall utskottet få en eloge för.

Fru talman! För vår del nöjer vi oss med att yrka bifall till våra vpk-reservationer.

Anf. 53 ERIK JANSON (s):

Fru talman! I betänkande 21 från socialförsäkringsutskottet behandlas dels den årliga skrivelsen om flyktingpolitiken, som statsrådet Gradin avlämnat gällande år 1985, dels en proposition om vissa ändringar i utlänningslagen. Lagändringarna har till syfte att stärka rättssäkerheten vid asylprövningar, förbättra effektiviteten i ärenden om uppehållstillstånd, avvísningar och utvisningar samt att möjliggöra snabbare behandling av ansökningar och besvärärenden.

Vi kan i skrivelsen konstatera att flyktinginvandringen till Sverige under 1985 låg på en lika hög nivå som 1984, då en mycket markant ökning inträdde. Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet uppgick den årliga flyktinginvandringen till mellan 4 000 och 6 000 personer per år.

Under 1985 ansökte ca 14 500 personer – inkl. barn – om asyl i Sverige, varav ca 2 900 direktavvisades. Motsvarande siffror för 1984 var ca 11 000 asylsökande och ca 2 300 direktavvisade.

Under 1985 fick 5 685 vuxna tillstånd att bosätta sig här av flykting- eller flyktingliknande skäl, vilket är ca 1 000 fler än 1984. I denna redovisning ingår även s. k. kvotflyktingar, som överförts till Sverige i samverkan med FN:s flyktingkommissarie. Tillsammans med dessa vuxna följde också många barn, varigenom den totala flyktinginvandringen 1985 blev ca 7 300 personer. Därutöver beviljades ca 1 200 personer uppehållstillstånd på humanitära grunder. Detta innebär att 8 500 uppehållstillstånd beviljades i Sverige av flyktingskäl eller på humanitära grunder under 1985.

Utvecklingen i fråga om antalet ansökningar är likartad för flera västeuropeiska länder. Den här utvecklingen innebär att hela den organisation som arbetar med flyktingmottagning och prövning av asylansökningar under de senare åren arbetat under hård press. Under 1985 påbörjades arbetet med den nya decentraliserade flyktingmottagningen i samverkan mellan invandrarverket och kommunerna. 137 kommuner har tecknat avtal med invandrarverket under föregående år, och i år planerar man att upprätta avtal med 200 kommuner i landet. Personalförstärkningar har också beviljats såväl invand-

rarverket som departementskansliet för att förkorta handläggningstiderna i asylärenden.

Regeringen har tagit viktiga initiativ till ett förbättrat internationellt samarbete, i syfte att förbättra den internationella ansvarsfördelningen och förstärka FN:s flyktingkommissaries möjligheter till överföring av flyktingar till lämpliga mottagarländer. En förstärkning av det internationella samarbetet och FN:s flyktingkommissariats roll är synnerligen angelägen.

Den ökade tillströmningen till bl. a. Västeuropa av asylsökande som enligt gängse regler inte är berättigade till asyl kan leda till en urholkning av flyktingbegreppet och försvåra situationen för de verkliga flyktingarna. Detta har med skärpa påpekats av FN:s flyktingkommissarie.

Flera av de åtgärder som således statsrådet föreslår genom ändringar i utlänningslagen har till syfte att öka möjligheterna och stärka rättstryggheten för de personer som är utsatta för förföljelse och därför har berättigat anspråk enligt flyktingkonventionen att beviljas asyl.

Det relativt stora antalet direktavvisningar i Sverige och övriga stora mottagarländer i Europa har framför allt sin grund i att så många emigranter ansluter till flyktinggrupper eller flyktingar, fastän deras huvudsyfte är att få flytta till länder som har bättre ekonomiska och sociala förhållanden.

Det finns också krafter som utnyttjar detta emigrantintresse, vilket kan påtagligt försvåra både för nationer och för enskilda att tillgodose de verkliga flyktingarnas berättigade anspråk och behov. Beslutsproceduren försvåras och försinkas. Som ett enskilt exempel på ett område kan nämnas att 3 259 utlännningar under 1985 saknade pass när de ansökte om uppehållstillstånd. Ungefär en tredjedel av dessa sökte asyl inne i landet och kan därför antas ha haft pass när de anlände till landet.

Sverige har en generös flyktingpolitik. Vi är beredda att ge ett starkt stöd till skydd för den som är flykting enligt de konventioner som antagits av FN och med det tillägg som vi har i vår egen flyktinglagstiftning. Vårt ekonomiska stöd till internationella flyktingorgan är omfattande, och vi utvecklar även våra nationella resurser för att ge det berättigade stödet till den som beviljats asyl för vistelse i vårt land i enlighet med de riktlinjer som riksdagen lagt fast. För att kunna biträda den berättigade flyktingen på rätt sätt visar erfarenheterna att vissa ändringar i utlänningslagstiftningen är nödvändiga. Framför allt gäller detta identitetskontroll och hanteringen av pass och resehandlingar.

Då det visat sig att invandrarverkets beslut i mycket stor utsträckning överklagas och att dessa överklagningar ofta följs av kompletterande upplysningar, behöver ärendegången rörande avvisnings- och utvisningsbeslut förändras. Detta bör leda till en väsentlig avlastning och framför allt till förkortning av ärendebehandlingen.

När riksdagen 1954 lagstiftade om transportörers skyldighet att svara för en återresa inom en vecka i samband med avvisning, gällde det förhållandet att myndigheternas utredning i sådana fall tog högst en veckas tid. I dagens situation tar dessa utredningar betydligt längre tid. Propositionen föreslår därför att tidsgränsen för transportörers skyldighet att svara för återresan borde ökas i motsvarande mån. Med anslutning till synpunkter som framförts i flera motioner har utskottet bedömt att den förlängda tidsgränsen kan

innebära svårigheter för en del flyktingar att ta sig hit och att det bör vara tillräckligt att man använder sig av de sedan den 1 juli 1985 gällande möjligheterna att ta hand om en utlännings returbiljett som garanti för återresa när utredningen tar längre tid.

Utskottets betänkande behandlar också en rad motioner som inkommit under allmänna motionstiden med anknytning till flyktingpolitiken och utlänningslagen. Flera av dessa motioner tar upp ämnen som är under utredning, bl. a. i den s. k. asylutredningen.

I flera motioner har uppmärksamats barns och ungdomars särskilt utsatta situation. Även här pågår viktigt utredningsarbete, initierat av socialstyrelsen, förutom att utskottet i tidigare betänkanden gjort uttalanden som kan tjäna till vägledning för berörda myndigheter.

Vissa motioner tar upp frågor som behandlats av invandrarpolitiska kommittén i dess betänkande från 1983. Ett flertal förslag från detta betänkande har redan lett till förslag från regeringen. Utskottet har erfarit att vissa andra delar fortfarande studeras för vidare överväganden inom regeringskansliet.

Maud Björnemalm m. fl. har tagit upp situationen för de kvinnor som riskerar utvisning efter skilsmässa till följd av att äktenskapet upphört inom två år. Utskottet noterar att frågan behandlades ingående efter regeringens proposition 1983/84:144, vari framhölls att samtliga omständigheter i det enskilda fallet skulle beaktas vid prövning om förlängt uppehållstillstånd, när ett äktenskap eller ett sammanboende bryts före tvåårsperiodens utgång. Som exempel på sådana omständigheter angavs gemensamma barn eller om utlänningsen blivit misshandlad eller annars illa behandlad i äktenskapet eller sammanboendet. Man skulle också beakta risken att vederbörande blev socialt utstött vid återkomsten till hemlandet resp. om vederbörande hunnit bli väl etablerad i arbetslivet här i landet. Utskottet betonade också i sitt yttrande över propositionen att det var nödvändigt att vara speciellt varsam vid handläggningen av sådana ärenden.

Så, fru talman, vill jag bara kort replikera några tidigare talareshöjanden. Jag noterar med sympati att såväl Nils Carlshamre som Kenth Skårvik och Rune Backlund markerade den stora enighet som fanns i utskottet kring de här frågorna. Samtliga citerade de också delar av den politik som ligger till grund för flyktingbehandlingen i vårt land.

Då Nils Carlshamre ändå tog upp frågan om resorna via DDR och de åtgärder man har varit tvungen att vidta i detta sammanhang, vill jag anknyta till hans egen formulering: att vara flykting är en onormal situation. Jag skulle vilja säga att det som skedde med den reseverksamhet som utvecklades av olika krafter inom eller utom DDR också var en onormal situation.

Beträffande synpunkten, tillika reservationen angående tillfälligt arbets-tillstånd, finner utskottets majoritet att det är viktigare att få förkortade handläggningstider för utredningarna i asylärenden. När ett positivt beslut kan fattas och flyktingen har rätt att stanna i landet, då kommer också arbetsmöjligheterna.

Kenth Skårvik frågade om vi skall hålla kvoterna. Flyktingkvoten är 1 250 personer per år. Förra året nådde vi inte upp till kvoten. Då frågade Kenth Skårvik: Finns det ett vållande i detta? Ja, om det finns ett vållande gäller det

snarast dem som skulle sända ansökningarna hit beträffande de människor som är berättigade att komma till oss på flyktingkvot. Vi håller öppet – framför allt genom FN:s flyktingkommissarie – för att 1 250 personer per år kan komma till vårt land. Det har också skett en ökad intagning till landet på kvot när särskilda behov har funnits.

Det föreligger alltså inte något tillbakahållande beträffande denna kvot från svensk sida, utan det är snarast så att de initiativ som invandrarministern tog förra året genom att resa till källänderna för flyktinggrupper, tala med FN:s flyktingkommissaries representanter och svenska beskickningar samt kontakta nationer både inom Norden och inom övriga Europa för att få en bättre hantering kan innebära att flyktingkvoten används på ett bättre sätt av dem som behöver tillgå den.

Polisen skall inte vara domstol vid asylprövningar, sade Kenth Skårvik. Det är alldeles riktigt. Men polisen har en viktig roll, och den granskas nu av asylutredningen. Redan i det förslag till ändring av utlänningslagen som ligger på riksdagens bord i dag skapas en möjlighet till överklagande av polisens första beslut. Men asylutredningen fortsätter att granska hela beslutsgången, och vi får avvakta deras vidare synpunkter och förslag.

Till sist, fru talman, måste jag försöka att kort kommentera Alexander Chrisopoulos ganska mörka beskrivning av vad det är som sker.

Han säger att vi anstränger oss för att stoppa flyktingars möjligheter att komma till Sverige. Men det faktiska och noterbara är att det nu kommer att välkomnas fler flyktingar per år än någonsin. Regeringen har med riksdagens stöd ökat sina insatser för flyktingar både utomlands och i Sverige. Vi försöker hela tiden att förfina våra instrument, att förbättra innehållet i vår flyktingpolitik och vårt flyktingmottagande. Det må också Alexander Chrisopoulos kunna se exempel på.

Vi delar inte upp världen i "vi" och "de". Vi sätter inte begreppet solidaritet åt sidan. Men omständigheterna gör att vi måste kringgärda oss med granskningar och prövningar för att kunna nå dem som har de riktiga och verkliga behoven. Dem skall vi värna och stötta. Invandrarministern har tagit de initiativ som vpk vill lägga på statsministernivå. Jag tror sannerligen att närheten och sammanhållningen inom regeringen är så stark att det är med statsministerns goda minne som invandrarministern tar så här goda initiativ. Det gäller både initiativet till samarbete mellan de europeiska staterna och fördelningen av ansvaret emellan, initiativet att öka möjligheterna till flyktinginvandring även i övriga nordiska länder och kontakterna med de länder varifrån flyktingarna i huvudsak kommer.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i samtliga moment.

Anf. 54 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Jag håller helt med Erik Jansson om att korta handläggningstider är mycket viktigare än en möjlighet att få tillfälligt arbetstillstånd under den tid handläggningen trots allt tar. Det är bara det att jag inte kan förstå hur dessa båda saker hänger samman; hur möjligheten att få ett tillfälligt arbetstillstånd skulle kunna förlänga handläggningstiden. Jag kan bara tänka mig ett sätt på vilket detta skulle kunna ske, och det är att myndigheterna –

polisen och invandrarverket – skulle säga att den här har inte så bråttom, han har redan fått arbetstillstånd så han kan gärna vänta. Jag tror inte att svenska myndigheter uppträder på det sättet. Därför kan man nog överväga att införa ett tillfälligt arbetstillstånd utan att för den skull riskera en förlängning av handläggningstiden.

Erik Janson nämnde att jag i mitt anförande i stort sett förbigick de justeringar som utskottet gjort. Vi är i utskottet eniga om det mesta. Låt mig bara säga att det finns några punkter där utskottet enhälligt har velat förbättra rättssäkerheten i jämförelse med hur vi bedömde att förslagen i propositionen skulle komma att verka. Våra åsikter ligger helt i linje med statsrådet Gradins i den frågan. Hon underströk nämligen mycket klart i sitt inledningsanförande i dag att de polisiära befogenheterna att omhänderta pass och annat sådant endast skulle användas i undantagsfall – när dessa befogenheter verkligen behöver utnyttjas. Det är precis det som utskottet har velat något formalisera. Med detta när man något som jag tror är ganska viktigt: om det kommer en flykting till svenska gränsen och blir utsatt för att bli avkrävd sitt pass och få fingeravtryck tagna och bli fotograferad – vilket säkert kan vara en traumatisk upplevelse, som någon har sagt – så blir han utsatt för dessa åtgärder inte därför att han är flykting, utan därför att hans identitet inte kan fastställas. Det är detta som är viktigt. Särskilt den dag då riksdagen har diskuterat hur vi skall motverka diskriminering av flyktingar och andra invandrare är det viktigt att fastslå att det inte är på grund av tillhörigheten till gruppen flyktingar eller utlänningar som människor utsätts för detta, utan helt enkelt därför att identiteten inte kan fastställas.

Jag vet inte om antalet fall skulle ha blivit fler utan denna begränsning. Men detta är vad utskottet har velat göra. Däremot har vi inte alls ifrågasatt att det kan vara nödvändigt med speciella åtgärder i speciella situationer. I ett land som vårt måste nog identiteten faktiskt kunna fastställas på alla människor som vistas här.

Skulle en svensk medborgare på något sätt förlora sin identitet – sådant lär ha hänt genom att minnesförlust eller annat drabbat stackars isolerade människor – så kommer vi säkert att i samhällets namn och med samhällets resurser att tillgripa alla de åtgärder som står oss till buds för att hjälpa vederbörande att återfinna sin identitet. Skulle det för det ändamålet krävas fingeravtryck, så tror jag att vi kommer att låta ta det också. Det är alltså detta som är viktigt. Vi särbehandlar inte gruppen flyktingar – vi särbehandlar den vars identitet inte kan fastställas, sedan må man vara flykting eller någonting annat. Det är detta som är viktigt för mig.

Anf. 55 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara göra några korta kommentarer till Erik Jansons anförande.

Beträffande kvoterna, som Erik Janson tog upp och som jag också berörde i mitt anförande, är jag helt klar över de svårigheter som har rätt när det gäller att hålla kvoterna. Vad jag är glad för i detta sammanhang är att Anita Gradin gjorde en resa för ett tag sedan och skaffade de kontakter som behövs i de länder som är aktuella. Jag tror också att det nu på ett annat sätt än tidigare har skapats kontakter med FN när det gäller att sköta detta.

I nuvarande läge, när vi tar emot många flyktingar och allmänheten undrar varför vi då inte håller de kvoter som vi har skrivit avtal om, tror jag att det är viktigt att man från de bestämmande i det här sammanhanget ser till att vi först och främst fyller dessa kvoter. Jag tror att det finns förutsättningar att göra det. Jag har inte anklagat regeringen, för vi är införstådda med att det kan finnas svårigheter.

Erik Janson talade också om att polisens verksamhet skall granskas och att det finns en utredning som ser över denna fråga. Jag tror också att det är mycket viktigt att detta sker och att frågan hålls aktuell hela tiden tills vi får en ändring till stånd i detta sammanhang.

Jag kan själv föreställa mig hur flyktingar känner sig när de kommer till en gränsstation och möter en uniformerad person som kräver dem på en mängd uppgifter – när de kommer ifrån så svåra omständigheter som är fallet. Därför tror jag att det är mycket viktigt att denna fråga förs över till invandrarverket.

Anf. 56 RUNE BACKLUND (c) replik:

Fru talman! Erik Janson kommenterade de förändringar vi i utskottet har gjort i förhållande till regeringens förslag i proposition 133. Jag vill notera att de förändringar vi har gjort är, som Nils Carlshamre riktigt uttryckte det, ett sätt att öka rättssäkerheten. I stället för att betrakta dessa åtgärder som generella har vi valt att vidta åtgärderna när de behövs, när det finns faktisk anledning att ta fram uppgifter, säkerställa en identitet, klargöra om det är fråga om en person som förflyttar sig mellan flera olika länder med dold identitet, eller när det finns misstanke om brott, som det också kan vara fråga om när det gäller terroristlagstiftningen.

Beträffande den uppskjutna invandningsprövningen redovisar Erik Janson de skrivningar som har förekommit i utskottet och vid den tidigare behandlingen av utlänningslagen. Men det är, som jag uppfattar det, allt fler kvinnor som utsätts för ett cyniskt spel. De luras till vårt land under falska förespeglingar. När männen sedan tröttnar på kvinnorna, kastas dessa ut från landet utan att ha några större möjligheter att försvara sig eller klargöra sin egen situation. De känner inte till de svenska reglerna, de har i många fall från sina hemländer en inbyggd rädsla för myndigheter, och de har svårt att hävda sig mot männen. Det är med tanke på dessa fall som vi tycker att det finns anledning att ändra reglerna för den uppskjutna invandrarprövningen. Vi kan då nöja oss med att vi begär en ansökan från hemlandet och att vi sedan efter sex månader beviljar ett permanent uppehållstillstånd. Då skulle en del sådana fall som nu har väckt så stor uppmärksamhet kunna undvikas. Det är detta vi har föreslagit i den reservation som avgivits på den här punkten.

Anf. 57 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Vi har ett ordspråk i Grekland som säger att fikon är fikon och baljan är baljan. De sakerna kan inte sammanblandas med aldrig så stor verbal förmåga.

Erik Janson hetsar upp sig med darr på rösten och säger att det är fråga om en oerhörd anklagelse – att jag anklagar regeringen för att försöka stoppa

flyktingar som vill komma till Sverige. Det är tvärtom, säger han, vi gör allt för att ta emot flyktingar. Jag tycker faktiskt att det är ett exempel på en verbal förmåga som övergår i demagogi.

Att genomföra visumtvång för flyktingar betecknar regeringen som något slags internationell praxis, vilket det inte är. När regeringen kräver att flyktingar skall gå till svenska beskickningar överallt i världen och söka visum för att över huvud taget kunna komma till Sverige – är inte det ett sätt att hindra flyktingar från att nå Sveriges gräns?

Är inte den svenska regeringens krav på visum, som drabbar exempelvis de turkiska medborgarna, kurder och andra förföljda och som hindrar dem från att över huvud taget kunna komma till Sverige med tåg eller bil genom Västtyskland, ett sätt att förhindra flyktingar att nå Sverige? Varför skall de ha visum, Erik Janson? De behöver inte uppvisa något visum vid den svenska gränsen för att söka politisk asyl. De behöver inte ens ha pass. De behöver inga handlingar över huvud taget. Varför skall de ha visum från de svenska beskickningarna i de länder som de kommer från?

Ge mig nu ett enda exempel på en flykting som har ansökt om visum för att söka politisk asyl och som har fått det! Då skall jag vara nöjd.

Sedan kommer det oerhörda: anledningen till att flyktingkvoten inte uppfylls är enligt Erik Janson att det inte finns tillräckligt med ansökningar från flyktingar som skulle kunna komma hit till Sverige eller att FN:s flyktingkommissarie har sjabbat. Är Erik Janson medveten om att det är en oerhörd anklagelse mot FN:s flyktingkommissarie? Jag kan i morgon dag ringa flyktingkommissarien och utan något vidare besvär fylla kvoten för i år och även retroaktivt för de tidigare år då kvoten inte har fyllts – det kan Erik Janson vara övertygad om.

Det talas här om en human och generös flyktningpolitik. Jag anser att vi bör definiera vad det innebär.

Anf. 58 ERIK JANSON (s) replik:

Fru talman! Det görs nu betydande ansträngningar, i samverkan med invandrarverket och myndigheter utomlands, för att fullt ut utnyttja flyktingkvoten. Invandrarverkets personal reser runt för att följa upp de kontakter som har tagits och de överläggningar som tidigare har förts av invandrarministern.

Till Nils Carlshamre vill jag bara kort replikera att det i och för sig inte behöver vara en motsättning mellan beviljandet av arbetstillstånd och strävan att förkorta utredningstiderna. Men ambitionen måste vara – det tror jag att vi är överens om – att få så korta utredningstider som det någonsin är möjligt, helst så korta att det inte behöver bli aktuellt att pröva frågan om arbetstillstånd eller för flyktingen att sätta sig in i ett arbete. Vi talar om månader när det gäller ambitionen att förkorta utredningstiderna. Jag hoppas att arbetstillståndet kan komma samtidigt med uppehållstillståndet.

Anf. 59 ALEXANDER CHIRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! I sitt huvudanförande nämnde Erik Janson många siffror, bl.a. den för antalet personer som förra året fick politisk asyl. I det betänkande som vi nu behandlar stod siffran 5 686 personer. 1984 var siffran

4 700, tror jag. Det handlar alltså inte om någon speciellt upphetsande ökning av antalet flyktingar som har fått politisk asyl i Sverige. Jag vet inte om Erik Janson betraktar detta som ett bevis för att Sverige bedriver en alldeles för human och generös flyktingpolitik.

Erik Janson sade också: Aldrig har så många flyktingar fått politisk asyl i Sverige. Jag kan säga: Aldrig har så många flyktingar som har sökt politisk asyl avvisats från Sverige. Det är också sant.

Det intressanta är om Erik Janson kan definiera vad han menar med uttrycket "human och generös flyktingpolitik". Alla partier uppger sig vara anhängare av en human flyktingpolitik. Från vår sida säger vi: Visserligen kan det hävdas att Sverige i förhållande till sin folkmängd och i jämförelse med andra länder har en human flyktingpolitik, men vi föredrar att definiera uttrycket human flyktingpolitik på annat sätt. Vi säger att vi i Sverige i förhållande till vår levnadsstandard, i förhållande till inkomsten per capita, i förhållande till våra demokratiska traditioner och i förhållande till den svenska arbetarrörelsens grundläggande principer om internationell solidaritet inte har någon vidare human och generös flyktingpolitik.

När Erik Janson nästa gång talar om human och generös flyktingpolitik är det därför av vikt att han försöker ge en närmare definition av vad han menar.

Anf. 60 ERIK JANSON (s) replik:

Fru talman! När Alexander Chrisopoulos säger att si eller så många flyktingar har avvisats är detta en felformulering. En person avvisas nämligen inte om han befinns vara berättigad till asyl enligt flyktingkonventionen. Avvisningen sker i så fall på grundval av att han inte befunnits motsvara konventionens krav på flyktingskap. Det är detta som i stor utsträckning ligger bakom exempelvis det stora antalet avvisningar i samband med den stora ström asylsökande som kom via DDR.

I anslutning till talet om ökade satsningar nämnde Alexander Chrisopoulos siffran 5 600 för det antal som 1985 beviljades uppehållstillstånd på grund av flykting- eller flyktingliknande skäl, vilket skulle utgöra en ökning med ca 1 000 jämfört med 1984. Jag avsåg med detta antalet vuxna, och i mitt huvudanförande redogjorde jag för att det tillkom barn och ungdomar samt sådana som fått uppehållstillstånd av andra skäl. Då kommer man fram till siffran 8 500 för det året.

Men vi skall också ha klart för oss att vi har många fall där utredning pågår och där beslut kommer att meddelas senare. Det är ett inflöde och ett utflöde mellan åren, så statistiken kan därför ibland vara svår att jämföra.

Förste vice talmannen anmälde att Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 61 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! För ett år sedan, ja, t. o. m. för bara ett halvt år sedan var det i princip omöjligt att i Sverige föra en debatt där man sade att inte alla de som sökte asyl i vårt land var politiska flyktingar. I dag går det att föra en sådan debatt. Det är viktigt att vi kan göra det, eftersom många av dem som i dag söker asyl i Sverige inte är politiska flyktingar. Jag kan i och för sig förstå

dem. Med tanke på framför allt den ekonomiska situation som många människor lever i kan jag förstå och acceptera att de vill lämna sina hemländer. Men vi kan se på det stora antal asylsökande som vi avvisar att alla som söker asyl inte är politiska flyktingar enligt den mening vi lägger i begreppet.

Detta har inneburit att vi i Sverige tvingats vidta, som jag vill beteckna det, närmast desperata åtgärder. Jag avser då framför allt det avtal eller den överenskommelse som träffades med DDR i december 1985. Detta gav mig skäl, fru talman, att skriva en motion med krav på att avtalet skulle upphävas. Det är nämligen min bestämda uppfattning att ansökningarna, oavsett vilka krav i fråga om flyktingskap vi ställer, skall avgöras i Sverige. Så är icke fallet i dag. De avgörs vid andra länders, framför allt då Östtysklands, tull- och passstationer.

Precis som Nils Carlshamre sade gäller ju inte sådant som krav på pass, visum eller inresetillstånd när det är fråga om flyktingar. Då försvinner alla sådana krav. För att människor skall få komma till Sverige och söka politisk asyl kräver vi i dag att de fått svenskt inresetillstånd. Man har här refererat till att andra länder tillämpar en motsvarande metodik. Fru talman! Låt då andra länder göra detta – det gör inte en dålig sak bättre. Det är förnedrande för Sverige att vi skall hindra människor, som bevisligen är flyktingar och som klarar den svenska asylprövningen, att få sin sak prövad i Sverige därför att de saknar svenskt inresetillstånd.

I betänkandet finns några rader som inte överensstämmer med verkligheten, åtminstone inte vid ett logiskt resonemang. År 1985 kom till Trelleborg via DDR 5 500 personer som ansökte om politisk asyl i Sverige. Jag vill citera vad som sägs i betänkandet om detta: "DDR:s regering har sedan slutet av år 1985 hörsammat Sveriges vädjan och beviljar numera inte i samma utsträckning som tidigare transitvisering till personer som saknar svensk inresevisering."

Det är klart man kan leka med ord och diskutera vad ord är värda när man säger "inte i samma utsträckning". Det var 5 500 personer som 1985 kom till Trelleborg. Inte en enda av dessa hade svenskt inresetillstånd. Hur mycket är då "inte i samma utsträckning"? Sedan den 23 december 1985 till dags dato har det kommit tio personer. Det handlar alltså inte ens om hela procenttal längre utan bara om 0,20 %.

Jag har begärt ordet och skrivit min motion därför att jag vill påstå att det handlingssätt man nu använder i denna fråga – för att använda ett starkt uttryck – är kvalificerad dubbelmoral. Det finns i denna kammare företrädare för ett flertal partier som har tagit på entreprenad att säga att vi bedriver en generös flyktingpolitik. Men samtidigt vet vi att regeringen under hela 1985 begärde att DDR skulle följa den praxis som man säger tillämpades av andra länder. Hur ser ni som säger att ni är för en generös flyktingpolitik på de människor som har kommit till Trelleborg, som har sökt asyl i Sverige och fått stanna här? Hade ni fått er vilja igenom hade dessa människor för det första aldrig fått lov att söka asyl i Sverige och för det andra inte fått stanna här.

Det måste finnas flera tusen personer i Sverige som har kommit hit under den tid då man förhandlade med DDR om att få stopp på flyktingströmmen. De har fått sin sak prövad i Sverige och man har konstaterat att de uppfyller de krav på flyktingskap som vi ställer.

Fru talman! Vi säger ju att Sverige skall anpassa sig till internationella regler och uppgörelser. Låt oss anta att den situationen inträffar i morgon att en person har lyckats få tag i en biljett och tagit sig ut ur Östberlin. När han kommer till Malmö säger han att han vill vidare till USA. Frågar vi då den personen: Har du inresetillstånd till USA? Kastar vi tillbaka honom till Östtyskland? Förvisso icke!

Allra sist: Med anledning av den mening som står i betänkandet om att man kan vända sig till svenska myndigheter utomlands för att där erhålla inresevisum till Sverige skulle jag vilja få reda på i hur många fall det har skett. Jag tror att man kan räkna de fallen på ena handens fingrar och ändå amputera bort ett par tre stycken.

Anf. 62 ERIK JANSON (s) replik:

Fru talman! Sten Andersson i Malmö frågade om vi skulle kasta tillbaka den där mannen till Östtyskland, om han kom hit och begärde att få resa vidare till USA. Jag vill då säga att om han är en flykting blir han berättigad till asyl. Vårt land är nämligen ofta första asylland när det gäller flyktingar från Polen eller våra grannländer.

När det gäller Trelleborg vill jag framhålla att av de nära 15 000 flyktingar som kom till våra gränser förra året var det faktiskt 10 000 som kom till andra gränsstationer. Men 5 500 kom via transportleden genom DDR. Det var ju det som förstörde så mycket för dem som var verkliga flyktingar, för bland dessa 5 500 var det en mycket hög andel som inte kunde åberopa flyktingkonventionens skydd och som vi därför nödgades avvisa. Jag tror att Sten Andersson med de erfarenheter han har från hemmaopinionen i Malmö kanske inte representerar samma åsikt där som här i kammaren, när han efterlyser våra möjligheter att ta emot alla dem som kom via Trelleborg.

DDR-verksamheten var satt i system som en transportled, och det skapade problem för oss, för invandrarmyndigheterna och framför allt för de berättigade flyktingarna. Därför var vi tvungna att bringa reda i detta.

Till sist, Sten Andersson: Det föreligger inget avtal med DDR. Vad som påtalades var att DDR, på samma sätt som andra stater i Europa, borde tillämpa internationell praxis. Denna åsikt står ett enhälligt utskott för i det betänkande som kammaren behandlar i dag.

Anf. 63 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Jag skall inte gå i debatt med min vän Sten Andersson i Malmö om tolkningen av överläggningarna med DDR. Jag har gett uttryck för min synpunkt på dessa överläggningar tidigare, och den stämmer inte helt med Sten Anderssons – det vet jag.

Jag vill börja med ett förtydligande: Sten Andersson uttryckte sig i ett sammanhang på ett sådant sätt att det kunde ge intryck av att ingen i dag får asyl i Sverige som inte har gällande inresevisum till Sverige. Så är det faktiskt inte. Det är riktigt att det har blivit stopp på strömmen via Trelleborg, men det kommer fortfarande en ström av flyktingar till Sverige från de länder varifrån de kom via Östtyskland. I dag kommer man på andra vägar. Jag skulle tro att det är ungefär lika vanligt i dag som tidigare att man kommer utan fullständig resehandlingar. Man får sin sak prövad ändå. Man kan

diskutera vad man skall kalla detta, men faktum är att det är just i förhållandet till DDR som Sverige speciellt har åberopat regeln om inresevisum m. m. Jag är beredd acceptera att det var, som någon uttryckte det här, onormala förhållanden som rådde där nere. Något var man alltså tvungen att göra. Jag är inte glad åt det sätt på vilket vi gjorde det, men att något måste göras håller även jag med om. Det är alltså inte så att Sverige i dag är tillslutet för alla asylsökande som inte på en svensk ambassad har införskaffat ett svenskt visum.

Anf. 64 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Jag vill först helt kort till Nils Carlshamre säga att jag inte tror att avsikten är att enbart DDR skall uppfylla detta avtal. Man säger ju att detta är internationell praxis. Jag kan tänka mig att man av de länder från vilka det i dag går att komma hit utan något svenskt inresetillstånd kommer att begära att även de skall följa denna internationella praxis.

Fru talman! Om jag nu uttryckte mig så som Nils Carlshamre uppfattade det, att det i dag inte går att söka sig till Sverige om man inte har inresetillstånd, ber jag om ursäkt. Jag hoppas att jag inte sade så. Men om jag gjorde det, tar jag tillbaka vad jag sade. Det finns en sådan möjlighet. Men det är alltså inte möjligt att ta sig in via Trelleborg.

Utskottets talesman nämnde trycket från en hemmaopinion. Den dag då jag tar hänsyn till en hemmaopinion i detta ärende, skall jag lämna riksdagen. Jag bekymrar mig inte ett dugg om vad vissa tänker och tycker i det här fallet. Jag anser att det vi här sysslar med helt enkelt är fel. Vi har ju trots allt försökt att träffa en överenskommelse, eller avtal, som började fungera i december 1985. Under den tid då man försökte få DDR att följa dessa internationella bestämmelser kom via Trelleborg 5 500 flyktingar. Ett antal av dessa har, trots att de kom hit "felaktigt", fått tillstånd att stanna i Sverige därför att de har klarat vår svenska asylprövning. Jag vill påstå att alla de människor som fått tillstånd att stanna i Sverige inte hade fått möjlighet till det om detta avtal – eller vad det nu kallas för och som trots allt fungerar – hade varit i kraft tidigare.

Jag vill betona, fru talman, att jag har tagit ställning i denna debatt oberoende av vilka kriterier vi i Sverige ställer på flyktingskap. Även om det sägs att det för att bli accepterad som flykting i Sverige krävs att man skall ha varit gerillaledare i Iran i tolv år, skall prövningen göras i Sverige och inte vid andra länders gränser och passstationer.

Anf. 65 ERIK JANSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill klarlägga att den person som kommer till svensk gräns och begär asyl med hänvisning till FN:s flyktingkonvention eller de särskilda regler som gäller i vår lagstiftning får sin sak prövad. Enbart resedokument och andra handlingar – oavsett om de är äkta eller falska – är inget skäl för en avvisning. Det är personens sakliga grunder för att bli betraktad som flykting som avgör om han beviljas asyl i landet.

Anf. 66 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Oavsett hur man använder orden i denna debatt, kan vi till syvende og sist ändå konstatera att många av de människor som utan svenskt inresetillstånd kom till Trelleborg 1985 och sökte asyl i dag icke hade haft möjlighet att söka sig till Sverige.

Vi kan inte på några som helst grunder säga till dessa människor att vi bedriver en generös flyktingpolitik – framför allt inte till dem som efter prövningen fick lov att stanna i Sverige därför att de uppfyllde krav vi i dag ställer på flyktingskap. Man försöker med byråkratiska medel hindra människor från att få sin sak prövad i Sverige.

Anf. 67 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Svensk flyktingpolitik har de senaste åren till stor del präglats av strävanden att hindra människor från att komma fram till svensk gräns för att söka asyl. Erik Janson talade om förfinade instrument i flyktingpolitiken. Ett av dessa förfinade instrument torde vara den s. k. DDR-överenskommelsen, som behandlades i kammaren förra veckan.

Kammaren vet nu att det föreligger en överenskommelse med DDR om att inte släppa vidare flyktingar utan visum till Sverige. Kammaren vet också att Sverige på grund av flyktingströmmen till Trelleborg har tagit initiativ till denna överenskommelse – det står tydligt i betänkandet.

Vi vet dessutom att även de partier i riksdagen som inte explicit kritiserar överenskommelsen, nämligen moderater och socialdemokrater, inte kan frigöra sig från en viss känsla av obehag i maggropen över den s. k. kringgående rörelsen runt lagstiftningen, som också klart framkommer i KU:s majoritetsskrivning.

De argument som i förra veckan anfördes till stöd för överenskommelsen med DDR upprepas i föreliggande betänkande. Jag vill inte just nu gå igenom buketten av olika argument, utan framför allt försöka få klarhet i en fråga som jag har ställt flera gånger men ännu inte fått något riktigt bra svar på. Det är frågan om huvudargumentet till stöd för överenskommelsen, nämligen att DDR på svensk uppmaning har anpassat sig till en s. k. internationell praxis om viseringsbestämmelser. Denna internationella praxis har socialdemokraterna använt för att vifta undan kritik i debatten, och därför är det av stor betydelse att de klargör vad det egentligen handlar om.

Vi är nog i de olika partierna överens om – det står också i svensk lagstiftning – att Sverige har viseringsplikt för vissa grupper av utlänningar. Det gäller turister, affärsmän, gäststuderande och andra grupper. Hittills har viseringsplikt dock inte rått för asylsökande flyktingar.

Jag vill därför fråga, och jag ber att få ett klart svar: Anser socialdemokraterna att denna internationella praxis omfattar även asylsökande flyktingar? Om man inte anser att denna internationella praxis omfattar asylsökande flyktingar, varför säger man då i föreliggande betänkande att regeringen med anledning av det under 1984 och 1985 kraftigt ökade antalet asylsökande som anlände till Trelleborg tog kontakt med DDR för att DDR skulle anpassa sig till internationell praxis?

Om svaret på frågan är ja, har regeringen därigenom erkänt att den tillämpar krav på visum för flyktingar som reser via DDR. Detta är, fru

talman, en oerhörd omläggning av flyktingpolitiken. Visumkrav för asylsökande är nämligen ett alldeles nytt och hittills okänt element i internationell flyktingrätt, för att inte tala om i svensk lagstiftning. Varför har riksdagen i så fall inte tillställts ett förslag om förändrade riktlinjer för svensk flyktingpolitik? Jag kan nämligen inte se att det finns något stöd för visumkrav vare sig i svensk flyktinglagstiftning, i riksdagens riktlinjer eller någonstans i Genèvekonventionen. Det är av stor vikt att klarlägga denna syn, och därför hoppas jag få ett klart besked om denna internationella praxis och huruvida den omfattar asylsökande.

Jag kan inte annat än reflektera något över de argument som har framkommit i debatten, framför allt från Erik Janson. Det är bl. a. påståendet att den man som skulle ha velat resa vidare till USA för att där söka visum inte skulle ha fått göra det utan skulle ha fått asyl i Sverige. Betyder detta att socialdemokraterna tar avstånd från den princip som vi har varit överens om tidigare, nämligen att flyktingar skall kunna transiteras? Betyder det att socialdemokraterna inte längre accepterar "en route"-principen, som det hittills har rått enighet om?

Det lät som om Erik Janson i sin replik ansåg att riksdagen skulle ta hänsyn till Skånepartiets flyktingpolitik och väga in den när vi här fattar beslut om flyktingpolitiken. Jag noterar att det är ett faktum som socialdemokrater anser bör tas med i debatten. Jag är tacksam om Erik Janson kan dementera detta, därför att det vore av värde för den fortsatta flyktingpolitiska debatten.

Till sist, fru talman, hoppas jag få svar på min direkta fråga om den internationella praxisen.

Anf. 68 ERIK JANSON (s) replik:

Fru talman! Sverige ändrar inte på internationell praxis som man är ansluten till. Det finns möjligheter för den som söker sig till vårt land att åka vidare och få vårt stöd. Vederbörande visas inte tillbaka till något land som han har anledning att söka sig från.

Som svar på den stora fråga som Maria Leissner tar upp vill jag bara säga att det tidigare i debatten har framkommit – jag har även svarat på flera inlägg tidigare om detta – att DDR utvecklade ett transportsystem, som kom att omfatta väldigt många människor som kom till landet utan visering. Detta system avsåg andra än flyktingar, dvs. sådana som inte hade den status som flyktingkonventionen förutsätter. I övrigt måste jag rekommendera Maria Leissner att ta del dels av den långa utläggning som hon deltog i vid dechargedebatten, då denna fråga ingående debatterades, dels av utskottets betänkande som hennes partivänner har anslutit sig till.

Anf. 69 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Fru talman! Jag har fortfarande inte fått svar på frågan om huruvida Sverige tillämpar krav på visum för flyktingar från DDR. Jag vore tacksam för ett ja eller nej på den frågan.

Anf. 70 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! I en socialdemokratisk motion har vi gjort invändningar när det gäller omhändertagande av pass, tagande av fingeravtryck och fotografering. Vi har också gjort invändningar beträffande transportörs skyldighet att medföra en utlänning till Sverige. Den behandling som frågan har fått i utskottet är enligt motionärernas mening tillfredsställande, och de synpunkter vi har framfört har blivit beaktade.

Detta ärende gäller inte bara förslag i de här berörda frågorna utan det gäller även flyktingpolitiken. Därför skulle jag vilja göra några markeringar som gäller flyktingpolitiken.

Flyktingproblemen ute i världen är så pass allvarliga och omfattande att det inte går att åstadkomma radikalt bättre lösningar utan att de rika länderna väsentligt ökar sitt ansvarstagande och utan att det kommer till stånd en rättvisare ansvarsfördelning mellan länderna. En förutsättning för att Sverige skall vara framgångsrikt i de internationella förhandlingar som nu bedrivs i dessa frågor är, som fastslagits i ett tidigare riksdagsbeslut, att man föregår med gott exempel i sin egen flyktingpolitik.

Det är klart, Maria Leissner, att en utlänning vid den svenska gränsen enligt gällande konvention och utlänningslag har rätt att söka asyl, även om vederbörande saknar pass eller visum. Någon ändring av dessa bestämmelser föreligger inte.

Jag är glad att Nils Carlshamre, till skillnad från sin partikamrat, gjorde ett nyanserat inlägg i fråga om flyktvägen via DDR. Det finns emellertid en sak att säga om detta, nämligen det som sades i konstitutionsutskottets betänkande, att rätten till en prövning i sak föreligger om Sverige är första asylland. Så är bestämmelserna konstruerade. Man kan tycka att detta är bra eller dåligt, men så är förhållandet. Förhandlingar pågår om denna princip om första asylland. Jag vill dessutom tillägga, att när det fattades beslut här i kammaren i anledning av konstitutionsutskottets betänkande, framfördes kritik och oro vad gäller frågan om flyktväg via DDR. Av allt att döma har den vägen nu i det närmaste stängts, inte bara när det gäller Sverige utan även när det gäller åtskilliga andra länder, exempelvis Västtyskland och Danmark. Det är bl. a. det som ger anledning till oro.

Antalet asylsökande beräknas i år minska med 2 000, varför sammanlagt 14 flyktingförläggningar skall avvecklas till den 28 februari 1987.

Då det gäller hinder i rätten att på egen hand söka asyl hänvisas ofta till möjligheten att bli kvotflykting, dvs. flykting som kan bli uttagen att komma hit på statens bekostnad. Någon ändring i flyktingkvoten föreslås inte i år. Det är särskilt betänkligt att denna förhållandevis blygsamma flyktingkvot – 1 250 – inte har uppfyllts vare sig i år eller de två senaste åren. Under 1984 överfördes 917 och under 1985 var det 668.

Från invandrarverket har uppgivits att anledningen till att kvoten inte har uppfyllts har varit att man har haft alltför få sökande. Det måste i så fall bero på att informationen har varit dålig och att ansträngningarna att uppfylla kvoten genom uttagning i flyktingläger m. m. varit otillräckliga. En förmildrande omständighet när det gäller att man inte har uppfyllt kvoten är att en omläggning av systemet för flyktingmottagning har skett. Det är viktigt att den beslutade flyktingkvoten verkligen utnyttjas. Om så inte sker under

något år bör överskott från ett år kunna tas i anspråk under ett kommande år. Medel är avsatta för ändamålet, varför det inte borde vara svårt att genomföra en sådan ordning. Med hänsyn till flyktingsituationen ute i världen behövs dessutom en plan för en successiv utökning av flyktinkvoten.

Den inte sällan alltför restriktiva tillämpningen av avhysningsbestämmelserna har varit orsaken till att berättigad kritik kunnat framföras. Det gäller bl. a. palestinier, tamer, pakistanare och iranier som har sökt asyl här. Man kan inte bortse från att det förekommer missbruk av asylrätten. Det är ett intresse för flyktingar att missbruk beivras, men det får inte ske på ett sätt som kränker rätten att söka asyl och minskar möjligheterna att få den. Det är ett omistligt värde att upprätthålla en human och generös asylprövning. Det är välkommet att åtgärder nu vidtas för att koncentrera asylutredningarna, men förkortningen av handläggningstiderna får inte innebära inskränkningar i rättssäkerheten. Förstärkning av rättssäkerheten är behövlig, främst i samband med avvisningsärenden och tagande i förvar, bl. a. genom utökade möjligheter att få juridisk rådgivning och biträde.

Anf. 71 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag kan inte tolka Erik Janson på annat sätt än att regeringen numera kräver visum för flyktingar som reser via Östtyskland. Genom sin oförmåga att svara ja eller nej på min direkta fråga erkänner nu socialdemokraterna att man tillämpar krav på visum för denna kategori av flyktingar.

Hans Göran Franck förnekar detta, men Erik Janson försvarar detta krav på visum genom att först säga att många ändå skulle ha fått avslag på grund av att de saknar tillräckliga skäl och sedan tala om nödvändigheten av att helt stoppa resebyråverksamheten beträffande Östtyskland.

Oavsett hur socialdemokraterna väljer att svara – genom att använda sig av argument som inte håller eller genom att helt enkelt vägra att svara på min fråga – kvarstår faktum: Regeringen kräver numera visum för flyktingar från Östtyskland. Det gör man genom att hänvisa till en s. k. internationell praxis, som varken är internationell eller någon praxis. Det är viseringsregler som används enbart av två länder, nämligen Sverige och Danmark.

Inte heller är det någon praxis; det är ett ganska nytt förhållningssätt gentemot utlandet. Att tala om en internationell praxis, när den varken är internationell eller utgör något tidigare vedertaget sätt att bete sig från Sveriges sida är ett oerhört svagt argument.

Sammantaget är de olika argumenten till stöd för Östtysklandöverenskomsten ett sjukt försvar för en sjuk sak.

Anf. 72 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Maria Leissner ställde sin direkta fråga till Erik Janson och ansåg sig inte ha fått något svar. Nu hör jag att Erik Janson begärt ordet en gång till och skall göra ett nytt försök, men låt ändå mig försöka!

Sverige tillämpar inte visumtvång för asylsökande som kommer via eller från DDR. Däremot ställer DDR krav på svenskt inresevisum för att låta en asylsökande passera genom DDR till Sverige. Skulle trots detta någon lyckas lura sig igenom Östtyskland – vilket naturligtvis är fullt möjligt – fram till

Trelleborg utan visum kommer den personens asylansökan att behandlas på vanligt sätt. Detsamma gäller om en medborgare i DDR skulle finna sig tvungen att försöka fly från sitt land till Sverige, vilket är fullt tänkbart. Han kommer med all säkerhet inte att ha vare sig östtyskt utresevisum eller svenskt inresevisum, kanske inte ens något pass, men han kommer ändå att få sin sak behandlad, i Trelleborg eller vart han tar sig.

Problemet är att alla flyktingmottagande länder befinner sig i en egendomlig dubbelsituation. Vi har å ena sidan de nu ofta återopade normala resereglerna med viseringsbestämmelser och liknande. Vi har å andra sidan åtagit oss att med bortseende från sådana krav ta emot asylsökande och pröva deras sak. Dessa två olika regelsystem går naturligtvis egentligen inte ihop – det sägs inte uttryckligen någonstans i de vanliga resereglerna att de inte gäller för asylsökande. Det står inte i flyktingkonventionen någonting i detalj om vilka krav på resedokument och annat som skall ställas. Det avgörs så att säga från fall till fall, och man har sökt sig fram till något slags läglighets- och skälighetsbedömning. Det gör man över hela världen.

Jag tror inte vi skall misstänka den svenska regeringen för att vara i färd med att försöka få alla världens regeringar att sätta hård spärr för asylsökande som försöker ta sig fram till Sverige. Jag har tidigare i dag givit uttryck för den olust, den oro och det obehag jag känner inför situationen med DDR, och detta är nu *en* sak. Men samtidigt bör vi kunna medge att det var en mycket speciell situation. Det tycker jag att Erik Janson givit uttryck för på ett bra sätt. Han sade att det inte var så att det kom bara spontanflyktingar genom DDR till Sverige. Det kom dessutom en ström av flyktingar som var direkt ackvirerade att komma den vägen. Man var alltså ute och sökte upp objekt för att transportera vidare till Sverige. Det var någonting nytt i flyktingtrafikens historia, och vi stod då i en mycket svår situation: I humanitetens anda tar vi emot människor som med lögn, bedrägerier och förfalskningar lurar sig hit för att försöka få asyl när de behöver det – de skall vara välkomna, och lögnerna, bedrägerierna och förfalskningarna är i det fallet tillåtna. Problemet är hur man skall kunna förena den generositeten med att försöka få kontroll över en aktiv verksamhet från främmande land eller organisationer som i annat syfte än att förbättra asylsökandes situation förmedlar en ström av flyktingar till Sverige. Det var detta det gällde. Andra länder har inte gjort så, och därför har det inte blivit aktuellt att ta upp frågorna med andra länder genom vilka människor kan tänkas resa till Sverige för att söka asyl. Jag tycker att man skall försöka hålla båda de här sakerna i minnet.

För att inget missförstånd skall kvarstå vill jag säga att det är alldeles klart att svaret på Maria Leissners direkta fråga är: Sverige tillämpar icke visumtvång för flyktingar som kommer till Sverige från eller via DDR.

Anf. 73 ERIK JANSON (s):

Fru talman! Jag är tacksam för Nils Carlshamres fina komplettering till mitt försök att besvara Maria Leissners frågor. Jag skall bara ge Hans Göran Franck en replik på det han sade om flyktingkvoten, och det kan också vara en replik till andra talare.

Flyktingkvoten på 1 250 personer gäller för budgetåret 1985/86. Hittills

har denna kvot utnyttjats till hälften. Men det har skett två uttagningar tillsammans med flyktingkommissarien via invandrarverket, nämligen i Turkiet och i Hongkong. Det finns goda skäl att anta att flyktingkvoten under detta budgetår kommer att utnyttjas fullt ut.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

Flyktingpolitiken
m. m.

Anf. 74 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Med risk att förlänga debatten måste jag få ställa två frågor med anledning av Nils Carlshamres inlägg men också med anledning av det senaste inlägget.

Om det är så att det bland de asylsökande som kommer till Sverige finns ett antal som gör det med hjälp av en organiserad verksamhet och som alltså inte är berättigade till politisk asyl, är det då myndigheterna i Sverige som skall avgöra deras lämplighet för att få politisk asyl eller är det myndigheter någon annanstans? Det är min första fråga.

Den andra frågan, som är ännu mer intressant, sammanhänger med hänvisningen till en onormal situation i samband med flyktingströmmen hit via DDR. Anser ni att en tillfällig, onormal situation berättigar den svenska statsmakten och regeringen att bryta mot svensk lagstiftning och mot de internationella överenskommelser som man har undertecknat? Legitimerar hänvisningen till en tillfällig, onormal situation ett sådant handlande? Självfallet har varje regering rätt att lägga fram förslag till ändringar av lagstiftningen, anpassade till en tillfällig och onormal situation, om man inte behärskar den. Men så länge det finns en lag och en överenskommelse som har undertecknats och accepterats finns det ingen onormal situation i världen som kan legitimera en överträdelse av lagen och överenskommelsen.

Anf. 75 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! I betänkandet står att regeringen på grund av det kraftigt ökade antalet asylsökande 1984/85 som kom via DDR och som genomgående saknade inresevisering vid upprepade tillfällen har tagit kontakt med DDR. Vid dessa kontakter har man vädjat till DDR att anpassa sig till internationell praxis i denna fråga.

Företrädare för socialdemokraterna förnekar i debatten att detta är fallet. Man förnekar att regeringen skulle ha vädjat till DDR att inte släppa igenom asylsökande som saknar svensk inresevisering. Det förefaller mig som om man har en märklig och kluven inställning i frågan. Genom dechargedebatten i förra veckan och genom socialförsäkringsutskottets behandling av frågan framstår fakta mycket klart. Uppenbarligen är majoriteterna i konstitutionsutskottet och socialförsäkringsutskottet på det klara med att gängse inställning i asylfrågan har rubbats. I KU:s betänkande konstateras också att ett okänt antal människor som skulle fått asyl i Sverige inte fick möjlighet att komma fram till Sveriges gräns för att söka asyl och att detta var beklagligt. Att detta har skett på svenskt initiativ är fullständigt klarlagt.

Uppenbarligen har riksdagens riktlinjer för flyktingpolitiken på det här sättet satts ur spel. De förmår inte längre tillämpas, på grund av regeringens initiativ. Detta står nu fullständigt klart, av även dagens debatt.

Anf. 76 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Nu vet jag inte riktigt vad Maria Leissner är ute efter. Hon blandar systematiskt och tydligen avsiktligt ihop två skilda ting. Syftet är uppenbarligen att få fastslagen i kammaren i dag en felaktig formulering, som skall ge ett felaktigt intryck.

Maria Leissners direkta fråga var: Tillämpar Sverige visumtvång för asylsökande som kommer från eller via Östtyskland? Det gör Sverige inte. Östtyskland tillämpar krav på svenska inresehandlingar för att medge genomresa genom Östtyskland. Detta är två helt skilda ting.

Sedan kan vi ha vilken uppfattning vi vill om det berättigade i och den goda utformningen av dessa s. k. överenskommelser med Östtyskland. Men här gäller det två alldeles skilda saker, och det skall icke slås fast i riksdagen i dag att Sverige på ett annat sätt än när det gäller vilken annan ankomststort eller vilken annan resväg som helst tillämpar visumtvång för dem som trots allt tar sig till Trelleborg från eller via Östtyskland. Det var ett tiotal, sade Sten Andersson, som hade lyckats med detta, och deras fall blir alltså behandlade.

Håll mycket nog isär detta! Sedan kan vi ha väldigt många meningar om det berättigade i de kontakter som togs med DDR och de effekter som de har fått.

Det är inte sant – och jag är rädd att det är ett avsiktligt försök att vilseleda – när Maria Leissner försöker gång på gång få fastslaget att Sverige tillämpar visumtvång för den som kommer från eller via DDR. Det gör Sverige inte.

Anf. 77 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag är tacksam för att moderaterna har klargjort att regeringen inte har börjat tillämpa visumtvång. Jag konstaterar att socialdemokraterna inte lika klart vill ge besked på min fråga om huruvida det råder visumtvång eller inte. Jag har alltså inte fått klart besked från de socialdemokratiska representanterna, när jag explicit har frågat huruvida Sverige tillämpar visumtvång för asylsökande som kommer via Östtyskland.

Om svaret skulle vara att vi inte tillämpar något krav på visering för asylsökande som reser via DDR, är min följdfråga: Hur motiverar man överenskommelsen med Östtyskland och på vilket sätt är den förenlig med de regler som vi har slagit fast i riksdagen om flyktingpolitiken?

Det här tror jag inte är någon vilseledande debatt utan snarare tvärtom. Den skapar klarhet om hur det förhåller sig. Framför allt står det klart att socialdemokraterna låter moderaterna sköta debatten.

Anf. 78 ERIK JANSON (s):

Fru talman! Den här frågan diskuterades mycket ingående med bl. a. Maria Leissner under dechargedebatten och får väl tas upp på den grunden.

Det är helt klart att när en person söker asyl i Sverige, prövas ärendet med utgångspunkt i flyktingkonventionen, oavsett på vilket sätt vederbörande har kommit hit och vilka handlingar han eller hon har eller inte har. Äktheten i handlingarna är inte ens avgörande, utan när asylrätten skall prövas här skall man föra i bevis att det finns grundad anledning att befara förföljelse i det land som man kommer ifrån.

Anf. 79 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Maria Leissner har fått svar på sin fråga flera gånger. Korrektheten i svaret har ingenting som helst att göra med vem som ger svaret.

Vad jag har berättat för Maria Leissner är ett enkelt faktum: Det tillämpas inget visumtvång i Trelleborg för asylsökande från eller genom Östtyskland. Det svaret blir inte annorlunda om det är jag eller Erik Janson som ger det. Det är helt enkelt sant.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 20

Mom. 1 (valfrihetsmålet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 346 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (benämningen invandrapolitik)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 19 för motionerna 342 av Lars Werner m. fl. och 346 av Alf Svensson i motsvarande delar. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (en organisatorisk uppdelning av invandrarverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Sf520 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (rasistiskt klotter)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 40 för reservation 1 av Karin Israelsson och Rune Backlund.

Mom. 7 (informationsinsatser inom folkrörelserna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (svenskundervisning m. m. för invandrarkvinnor)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 15 för motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 9 (meritvärdering för invandrare)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 98 för reservation 2 av Margareta Andrén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (rekrytering av invandrare till polisutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (metodutveckling av socialtjänstens arbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:153

28 maj 1986

*Flyktingpolitiken
m. m.*

Mom. 12 (socialt stödprojekt bland invandrarungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (ekonomiskt stöd för behandling av tortyroffer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (kurdiska befolkningsgruppens situation)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 15 för motion U522 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 19 (stöd till invandrarorganisationernas kulturella verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 16 för motionerna 342 och 794 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 20 (stöd till finska kulturaktiviteter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Kr317 av Alf Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (kurdiskt kulturcentrum)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna 1984/85:2229 av Oswald Söderqvist m. fl. och U522 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (ekonomiskt stöd till Immigrantinstitutet)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 24 för det av Alexander Chrisopoulos under överläggningen framställda yrkandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 29 (sanktionerade förbudsregler mot etnisk diskriminering)

Först biträdde reservation 5 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik med 59 röster mot 16 för motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 243 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 257 röster mot 60 för reservation 5 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 30 (en ombudsman mot etnisk diskriminering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 71 för reservation 6 av Nils Carlshamre m. fl.

Mom. 32 (kansliresurser för ombudsmannens verksamhet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (lokala diskrimineringsombudsmän)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Sf520 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (grunder för statsbidrag till invandrarnas organisationer m. m.)

Först biträdades reservation 8 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 48 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 263 röster mot 41 för reservation 8 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 35 (ekonomiskt stöd till kvinnosektioner inom invandrarorganisationerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (anslag till Åtgärder för invandrare)

Först biträdades reservation 10 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 46 röster mot 15 för motion 342 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 10 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 54 röster mot 49 för reservation 9 av Margareta Andrén och Kenth Skärvik. 215 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 221 röster mot 55 för reservation 10 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (förbud mot organisationer som främjar etnisk diskriminering)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 54 för reservation 11 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 23

Mom. 1 (stödet till tidningar på andra språk än svenska)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Nils Berndtson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (särskilda villkor för stöd till tidningar på andra språk än svenska)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 347 av Rune Backlund m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 21

Mom. 2 (internationellt samarbete i flyktingfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 17 för reservation 1 av Margó Ingvardsson.

Mom. 4 (tillkännagivande om flyktingpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 16 för reservation 2 av Margó Ingvardsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (polisens uppgifter i asylärenden)

Först biträdades reservation 3 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik med 52 röster mot 15 för reservation 4 av Margó Ingvardsson. 250 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 255 röster mot 46 för reservation 3 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (flyktingbarnens situation m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 83 för reservation 5 av Margareta Andrén m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (motivering av beslut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (tidsbegränsat arbetstillstånd under väntetiden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (uppskjuten invandringsprövning)

Utskottets hemställan bifölls med 218 röster mot 99 för reservation 8 av Margareta Andrén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 20 (anhöriginvandring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Margareta Andrén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (arbetsgivares anmälningsskyldighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1985/86:49 om höjning av skatten på vissa resor (prop. 1985/86:168),

näringsutskottets betänkanden

1985/86:21 om riktlinjer för industripolitiken på rymdområdet m. m. (prop. 1985/86:127),

1985/86:32 om tekoindustrin och tekohandeln (prop. 1985/86:100 delvis),

1985/86:26 om vissa anslag inom finansdepartementets område (prop. 1985/86:100 delvis) samt
1985/86:29 om auktorisation av redovisningskonsulter.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Höjning av skatten på
vissa resor*

Anf. 80 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkande 49 samt näringsutskottets betänkanden 21, 32, 26 och 29 kommer att debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså skatteutskottets betänkande 49 om höjning av skatten på vissa resor.

Höjning av skatten på vissa resor

Anf. 81 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Regeringen föreslår i proposition 1985/86:168 att den s. k. charterskatten skall höjas med 100 kr., från 200 till 300 kr.

Moderata samlingspartiet går emot detta förslag av följande anledningar:

1. På sikt bör punktskatter avvecklas. Därför bör höjningar av punktskatter undvikas. Höjningar försvårar en senare avveckling.
2. Punktskatter snedvrider i de flesta fall konkurrensförhållandena. Detta gäller inte minst charterskatten.
3. Charterskatten påverkar framför allt låg- och mellaninkomsttagarfamiljernas möjligheter att göra utrikes ferieresor. Särskilt drabbas familjer med barn i tonåren, familjer som redan får vidkännas betydande försörjningskostnader jämfört med andra familjetyper.
4. Höjningen av charterskatten strider mot OECD:s turisdokument. Sverige förbinder sig i detta dokument att inte ytterligare höja charterskatten. Avtal bör hållas.
5. Regeringens hänvisning till att en höjning av charterskatten skulle förbättra bytesbalansen är haltande av två anledningar: resandet kan ske med andra färdmedel, och den påverkan charterskatten har på det totala utlandsresandet måste betraktas som försumbar.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 82 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Den proposition 168 som behandlas i det betänkande vi nu debatterar är i dubbel bemärkelse en tunn produkt. För det första är det två sidor text på fyra sidor papper, och för det andra innehåller propositionen mycket sparsamma överväganden av statsrådet. Det som föredragande statsrådet anför är emellertid intressant.

Det sägs i propositionen: "Höjningen är motiverad av bytesbalansskäl." Vidare sägs det: "Den föreslagna höjningen av reseskatten innebär vid oförändrat antal skattepliktiga resor en inkomstförstärkning med ca 100 milj. kr. per år.

Hur går nu detta ihop? Om det skulle vara så att bytesbalansen skall stärkas, kan man naturligtvis säga att en del människor som åker utomlands här hemma har erlagt 100 kr. mera i skatt och har 100 kr. mindre med sig i plånboken när de åker.

Jag kan ändå inte tro att avsikten var att bytesbalansen skulle stärkas på detta sätt. Det vore i så fall ett ganska cyniskt resonemang gentemot de människor som åker utomlands. Det är nämligen främst låginkomsttagare som berörs, medan de flesta andra människor inte alls berörs. Det innebär att vid oförändrat antal skattepliktiga resor påverkas bytesbalansen över huvud taget inte alls, annat än vad som är helt försumbart.

Det är emellertid intressant att charterskatten är en punktskatt, som folkpartiet hävdar är konsumtionsstyrande. Vi hade för en tid sedan ett resonemang om punktskatter. Charterskatten börjar nu nå en sådan nivå att den blir styrande för människors konsumtionsval. Då är det intressant att se vad som händer om de väljer andra färdmedel och alltså i stället åker buss, tåg eller bil. Förbättras då Sveriges bytesbalans? Nej, sannolikt är det nog precis tvärtom. Vi riskerar då faktiskt att i stället få en försämring av bytesbalansen.

Herr talman! Jag tror att det finns felbedömningar, eller rättare sagt brister på bedömningar, i denna proposition som inte bara denna tunna text varslar om utan som också de fakta som jag har presenterat uppdragar. Jag tror att det finns sådana felbedömningar att man kanske biter sig i tummen när man tror att man kommer att förbättra bytesbalansen i och med detta. Denna skatt drabbar ju dem som har det svårast att spara ihop till en utlandsresa. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 83 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Även om landets ekonomi visar klara framgångar finns det anledning till inkomstförstärkningar. Denna riksdag belastar också i stor utsträckning utgiftssidan i budgeten. Dessutom anser utskottsmajoriteten att en höjning av reseskatten med 100 kr. är väl motiverad med tanke på bytesbalansen. Bytesbalansen har visserligen också förbättrats, men den visar fortfarande ett underskott. Det är även av denna anledning som det finns skäl för aktiva åtgärder. Det är vidare en åtgärd som vårt grannland Danmark redan har vidtagit. Det brukar sägas att en resandetillströmning till Kastrup skulle ske om en höjning genomfördes. Men det torde knappast bli aktuellt, eftersom Danmark redan har vidtagit denna åtgärd.

Jag beklagar bara att moderaterna och folkpartiet i vanlig ordning säger nej till inkomstförstärkningar. Dess bättre finns det en stor majoritet som är för propositionen, vilket innebär att jag yrkar bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande och avslag på reservationen.

Herr talman! Jag vill också något kommentera de punkter som Margit Gennser räknade upp och som skulle tala mot en höjning av reseskatten.

Det är mycket märkligt hur man nu helt plötsligt värnar om denna hundralapp för låg- och mellaninkomsttagarna. Man säger att denna höjning strider mot OECD:s turisdokument. Det är ett utomordentligt svagt argument. Det finns inte några belägg för detta. Det är helt uppenbart. Man säger också att det argument som framförs i propositionen och i utskottsbe-

tänkandet om bytesbalansen haltar. Man tar sedan till det stora argumentet, nämligen att människor kommer att åka bil i stället när denna höjning av reseskatten genomförs.

Jag tycker att ni själva borde inse att detta är utomordentligt svaga argument. Denna lag justeras nu för första gången sedan 1978. Om jag inte minns mig skedde det under en borgerlig regering. Denna höjning på 100 kr. får man närmast se som en uppräknings av den då beslutade reseskatten.

Anf. 84 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det framgår klart av Bo Forslunds anförande att en höjning av charterskatten sker för att förstärka statsbudgeten. Att man sedan drar in bytesbalansen i sammanhanget är för att man skall ha alibi beträffande OECD:s turistdokument. Att denna höjning skulle påverka bytesbalansen är uteslutet.

Sedan har vi olika åsikter. Jag säger att punktskatter på sikt skall avvecklas. Vi har västvärldens högsta skattetryck. Vi har höga direkta skatter och höga indirekta skatter. Vi har inte haft så högt skattetryck vad gäller punktskatter, men nu börjar det gå den vägen också därvidlag. Det bästa sättet att bädda för avveckling är faktiskt att inte höja de här skatterna.

Jag anser att våra motiveringar är mycket logiska och konsekventa. Sedan kan vi ha olika åsikter om skattepolitik – men det är en annan sak.

Anf. 85 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Bo Forslund försummade naturligtvis inte att tala om att den här skatten infördes av en borgerlig regering, och det hade jag inte heller väntat mig att han skulle göra. Men i det läget hade vi faktiskt genomlevt en oljeshock, och vi fick ytterligare en oljeshock. Vi hade av den anledningen ett mycket kraftigt ökat bytesbalansunderskott.

Nu upplever vi rakt motsatt förhållande, och det är naturligtvis ganska kännbart för dem som drabbas om vi nu höjer skatten till den tredubbla i förhållande till storleken då den infördes.

Det är faktiskt konstigt att Bo Forslund inte med ett ord berör det som heller inte berörs i propositionen, nämligen överväganden av huruvida den här skatten verkligen ger någonting. Han viftar bort det som sägs om att människor kanske tar bilen i stället. Man behöver inte ta bilen. Man kan åka med bussresor, som är ganska populärt att göra, eller åka tåg. För var och en som i stället för att åka charterflyg väljer exempelvis en bussresa tappar inte staten bara de 100 kr. som ni nu vill höja skatten med – som skulle ge 100 milj. kr. i skatteintäkt – utan staten förlorar faktiskt en skatteintäkt på 300 kr. per resenär. Det slår ganska hårt på inkomsterna. Däremot är det inte alls otänkbart att människor vid en sådan resa i utlandet gör av med mer pengar än de skulle ha gjort på en annan resa. En familj med två barn över 12 år som åker ut – alltså fyra personer – har, om den väljer bussresan, 1 200 kr. mer att spendera i utlandet än om den åker charterflyg. Staten går alltså miste om 1 200 kr. i skatteintäkter.

Har inte sådana förhållanden någon som helst betydelse? Detta skulle naturligtvis ha vägts in i en bedömning. Sannolikt skulle man då ha funnit att

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Höjning av skatten på
vissa resor*

vi hade fått ännu en skattehöjning i råden av skattehöjningar som faktiskt ger ett negativt utfall. Det är inte alls otänkbart att det kan bli så. Därför tycker jag att ni skall ta litet allvarligare på de synpunkter som vi för fram.

Dessutom är jag, som sagt, förvånad över att ni vill öka denna skatt, som främst drabbar dem som har svårast att spara ihop till en utlandssemester, nämligen låginkomsttagarna och barnfamiljerna, som väljer charterresor därför att de ger billigt uppehälle i utlandet. Det vore bra med en förklaring. Bo Forslund.

Anf. 86 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Det är väldigt vad ni gör stort väsen av 100 kr. Det förefaller marginellt, när man vet vad charterresor till utlandet kostar – både 3 000 och kanske 4 000 eller 5 000 kr. Men helt plötsligt blir hundralappen avgörande för om människor skall resa eller icke!

Jag vill säga till Margit Gennser att det uppenbarligen är fråga om en ren inkomstförstärkning. Vi har förhoppningar om en förstärkning med 100 milj. kr., och det är inte att förakta.

Denna kammare visar stora ambitioner när det gäller att lägga fram förslag om utgifter – som givetvis skall täckas på ett eller annat sätt. Då är det mycket viktigt att man har pengarna i plånboken. Det går inte att göra som ni gjorde under den borgerliga tiden – att undan för undan gröpa ur ekonomin!

Till sist: Det är tur att vi fick en socialdemokratisk regering. Därigenom har vi fått en bättre bytesbalans och ett mindre budgetunderskott – men vi har en bit kvar innan vi har kommit till noll.

Anf. 87 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det är bra att vi får inkomstförstärkningar vad gäller statsbudgeten. Men denna skatt överensstämmer inte med våra internationella åtaganden när det gäller inkomstförstärkningar.

Det är socialdemokratisk modell att höja skatter. Vi moderater säger att det är bättre att dra in en del på utgifterna. – Det finns alltså två vägar att förbättra ekonomin.

Ni har sannolikt räknat fel när det gäller effekterna av den här skatten. Beräkningarna har stora likheter med dem som gjordes när ni införde skatten på videokassetter. Det finns stor risk för att höjningen av reseskatten helt enkelt leder till minskade inkomster eller att resultatet blir plus minus noll.

Anf. 88 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det är tur att vi har fått en socialdemokratisk regering som har fått ordning på landets ekonomi, sade Bo Forslund. Det är ju fantastiskt att ni har det argumentet att gömma er bakom! Tänk om vi för ett ögonblick skulle läsa texten i den här tunna propositionen! Jag tar mig faktiskt friheten att göra det: "Visserligen väntas bytesbalansen i år uppvisa ett smärre överskott", heter det. "Förbättringen jämfört med 1985 beror dock huvudsakligen på att oljepriset har sjunkit." Detta säger finansministern, och han är socialdemokrat. Det är tur att det finns någon socialdemokrat som i alla fall har en realistisk syn på vad det är som inverkar på Sveriges ekonomi. – Det om detta.

Bo Forslund förvånar sig över att vi för sådant väsen om en hundralapp och säger att det inte kan vara avgörande för om man gör en resa eller ej. Men det är väl så, Bo Forslund, att antingen flyter den här hundralappen in till statskassan eller också gör den det inte. Om höjningen inte har någon inverkan på resandet – hur skall bytesbalansen då kunna förbättras? Det är ett fullständigt mysterium. Höjningen måste helt enkelt påverka resandet för att bytesbalansen skall förbättras – annars sker ingen förbättring av bytesbalansen. Och höjningen kommer att påverka resandet, den kommer att ändra folks resvanor. Det handlar inte om en hundralapp, utan det handlar om 300 kr. för en enskild, 600 kr. för ett pensionärspar och, som jag sade, 1 200 kr. för en familj – är inte det av betydelse när man avgör om man skall välja flyg eller buss när man planerar en utlandsresa? Alldeles säkert är det det. Ni biter er i tummen när ni inte har räknat på vad det här kommer att innebära.

Anf. 89 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag vill påstå att utskottsmajoriteten är mycket realistisk. Kjell Johansson säger att man med den mindre höjning som det är fråga om kommer att styra över resvanorna från flyg till buss. Jag tror inte vidare värst mycket på det argumentet heller. Det skulle innebära att folk skulle bussas ned till Medelhavsområdet, som är ett mycket populärt turistmål – det tror jag inte så mycket på.

Låt mig till sist bara säga några ord till Margit Gennser, som bekyller oss för att vara det stora skattehöjarpartiet. Jag vill erinra om de ödesdigra år då ni hade ansvaret för landets finanser – också då skedde skattehöjningar. Sådana har gjorts successivt under årens lopp, även när det var en annan etikett på regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 29.)

Anf. 90 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 21 om riktlinjer för industripolitiken på rymdområdet m. m.

Riktlinjer för industripolitiken på rymdområdet m. m.

Anf. 91 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Vi behandlar nu näringsutskottets betänkande 21.

Statens delegation för rymdverksamhet föreslår i sin långtidsplan en ökning av Sveriges satsning på ESA:s basprojekt de närmaste åren. Därutöver är det angeläget med en fortsatt satsning på de mindre ESA-projekten, bl. a. på telekommunikationsområdet, och en fortsatt satsning på samarbetet med Frankrike gällande fjärranalysområdet. Det senare är en förutsättning för att Satellitbild AB i Kiruna skall kunna utvecklas.

Moderata samlingspartiet delar i huvudsak den här av delegationen för rymdverksamhet gjorda bedömningen. Den svenska regeringen har i sin

proposition valt att bjuda med armbågen när det gäller att i fortsättningen satsa resurser i detta europeiska samarbete. Utskottsmajoriteten föreslår de facto en minskning av anslagen, vilket kommer att innebära risk för att Sverige ställer sig vid sidan av den fortsatta utvecklingen av ett av de mest intressanta högteknologiområdena.

Det är beklagligt att regeringen och nu även utskottet inte har större ambitioner inom rymdteknologin. Regeringsförslaget och utskottsförslaget innebär en sänkning från nuvarande 2.1 % till 1.9 % reallt. Samtliga länder i detta samarbete satsar mer än Sverige, trots Sveriges roll som basort i verksamheterna.

Vi moderater föreslår en höjning av anslaget jämfört med regeringsförslaget med 100 milj. kr. på fyra år. Den ökade satsningen finansierar vi genom vårt förslag om kommersialisering av Tele-X. En försäljning till privata intressenter skulle enligt gjorda beräkningar frigöra 800 milj. kr., ett belopp som väl skulle täcka den ökade satsning som vi föreslår.

Den utvidgning med 100 milj. kr. under en fyraårsperiod som vi föreslår är försvarbar och alldeles nödvändig. Den nivån är också rimlig jämfört med andra länders satsningar.

Herr talman! Sverige är på väg att ta en onödig risk genom sin nedtrappning av anslaget till detta europeiska samarbetsprojekt, som mer tar sikte på 2000-talet än på 1900-talets slut. Det är en risk som består i att Kiruna ifrågasätts som basort för uppskjutningarna på Esrange. Vilka regionalpolitiska konsekvenser en sådan utveckling kan få förstår var och en, när rymdfolk i Kiruna i dag talar om hundratals anställda inom bara några få år.

Ur regionalpolitisk synvinkel är det angeläget att vi inte tappar tempo i ESA-samarbetet. Satsningarna i Kiruna betyder alltför mycket för att vi skall sjabbla bort den här möjligheten. Den risken föreligger genom att vi nu trappar ned insatserna inför den kommande utvecklingen. Kunnande och kompetens, fortsatt utbyggnad i Kiruna, hundratals arbetstillfällen nu och kommande ytterligare hundratals jobb kan hamna i farozonen, om vi njuggt behandlar anslagsfrågorna på sätt som nu föreslås.

Naturligtvis är det inte enbart en regionalpolitisk fråga. Projekten inom ESA är teknologiskt på allra högsta nivå. Att förlora tempo i den utvecklingen skulle vara allvarligt och ställa Sverige utanför ett viktigt utvecklingsområde. Med regeringens politik förlorar vi i betydelse i det framtida europeiska samarbetet inom rymdteknologin.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i detta betänkande.

Anf. 92 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Rymden är kanske det område inom vilket de största teknologiska framstegen gjorts under de senaste decennierna. Europa har nu alltmer börjat inhämta supermakternas teknologiförsprång. Eftersom ett nationellt rymdprogram hade blivit mycket kostsamt för de västeuropeiska länderna, har man valt en samarbetsstrategi i ESA.

Sedan Sverige gick med i ESA 1975 har vårt lands rymdsatsningar fått allt större dimensioner, och i dag framstår Sverige som en både intressant och trovärdig samarbetspartner i rymdsammanhang.

Nu tycks intresset för rymdteknologi öka i Europa, och flera länder

förväntas ansluta sig till ESA. Det är naturligtvis viktigt att inte halka efter i den högteknologiska utvecklingen. Det är så andra länder ser det, och detsamma gäller också för Sverige.

Samtidigt nöjer sig Sverige med ett deltagande som är alltför blygsamt. Den ram för verksamheten som föreslås innebär i realiteten en nedtrappning av svensk rymdverksamhet. Man riskerar att spolia vad som hittills har byggts upp av svenskt kunnande och kompetens på området.

Vi i folkpartiet anser att det är angeläget att svensk industris konkurrenskraft och teknologiska nivå upprätthålls. Därför tycker vi att ambitionsnivån för rymdverksamheten under den kommande fyraårsperioden är alltför låg i förslaget. Vi föreslår en höjning av anslaget för Sveriges deltagande i ESA med 25 milj. kr. per år under perioden – alltså en utvidgning av fyraårsramen med 100 milj. kr.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationerna nr 1 och 3.

När det gäller regionalpolitiska aspekter är det naturligtvis betydelsefullt att Sveriges rymdstation ligger vid Kiruna. Även om skälen för den svenska rymdbasens placering inte i första hand är av regionalpolitisk karaktär, betyder ändå Esrange en arbetsplats med ett ökande antal arbetstillfällen – detta i en ort som är hårt drabbad av arbetslöshet.

Om Sverige är sparsamt med satsningarna i ESA-samarbetet, drabbar det troligen Esrange. ESA har hittills investerat stora pengar i Kirunaområdet, och det vore olyckligt om möjligheterna att få ESA-anläggningar till Kiruna nu skulle minska.

De svenska företag som utvecklat en god kompetens inom rymdtekniken drabbas också av för lågt anslag från Sverige. Då ESA har som konvention att varje enskilt medlemsland erhåller industribeställningar i proportion till sina bidrag till organisationen, är också vår egen företagsutveckling beroende av det intresse och den ambitionsnivå som den svenska riksdagen här kan uppvisa.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall också till reservationerna 2 och 4.

Vad gäller Tele-X-projektet anser folkpartiet liksom reservanterna att privata intressen skall få överta äganderätten till Tele-X-satelliten. Detta bör ingå i direktiven för den arbetsgrupp som skall tillsättas för att utreda frågan om Tele-X. Vi anser dock inte att medlen från en försäljning av Tele-X skall finansiera det årliga rymdprogrammet. Därför har vi nöjt oss med ett särskilt yttrande i den frågan.

Anf. 93 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar frågor, som har stor betydelse för svensk industri i dag och som kan få ännu större betydelse i framtiden. Det handlar om ny och intressant teknik med stora utvecklingsmöjligheter. Satsningen på rymdverksamheten har dessutom, som tidigare talare varit inne på, en klart regionalpolitisk effekt genom den koppling som finns till Esrange och Kiruna.

Som Erik Holmkvist och Gudrun Norberg tidigare har sagt, innebär regeringens proposition om rymdverksamheten tyvärr att ambitionsnivån skrivs ned ganska ordentligt. Den ekonomiska ram inom vilken rymdverksamheten skall bedrivas de närmaste fyra åren är enligt centerns uppfattning

för snäv. I realiteten innebär det en successiv nedtrappning av svensk rymdverksamhet, och det kan äventyra det kunnande och den kompetens som byggts upp i Sverige på det här området i forskningsinstitutioner och även inom industrin.

Rätt utnyttjad kan satsningen på rymdverksamheten innebära en viktig förnyelse av svensk industri och medverka till att skapa ny sysselsättning och ökad konkurrenskraft. Om regeringens förslag vinner kammarens gehör, finns det en uppenbar risk för att kompetensen på detta nya teknologiska område hotas. Därför anser centern och även folkpartiet och moderaterna att ambitionsnivån i framtiden måste vara betydligt högre än vad regeringen och utskottsmajoriteten har föreslagit.

Nuvarande riktlinjer för svensk rymdverksamhet antogs 1979 och var då uttryck för en offensiv satsning på ett nytt och intressant teknikområde. För Norrbottens del innebar det också en välkommen förnyelse av näringslivet i en region där det tidigare hade varit ganska ensidigt; jag tänker främst på Esrange i Kiruna.

Svensk rymdverksamhet bygger i allt väsentligt på det europeiska rymd-samarbetet inom ramen för ESA. Därför är det svenska anslaget till ESA inte ointressant.

Den anslagsram som regeringen har föreslagit leder dess värre till att det svenska bidraget till ESA:s totala budget minskar, vilket Erik Holmkvist och Gudrun Norberg har varit inne på. Detta ser jag som mycket oroande, och det har också med skärpa framhållits i motioner från centern. Samma oro visas i motion 415 av socialdemokraten Bruno Poromaa, som bor i det aktuella området med svensk rymdteknik i närheten. Jag delar hans uppfattning att regeringens njugghet kan innebära att svensk industri får färre och enklare uppdrag än annan europeisk industri. I förlängningen kan detta få negativa konsekvenser för en region som Kiruna, som nu faktiskt är på väg att utvecklas till ett rymdtekniskt centrum i Sverige med betydelse för hela Europa.

Det är mot den här bakgrunden centern har föreslagit en utvidgning av den fyraåriga anslagsramen med 100 milj. kr., fördelade med 25 milj. kr. per år, samt ett ökat anslag till ESA med 25 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Tyvärr har utskottsmajoriteten inte gjort samma bedömning utan avstyrkt våra krav. Den högre anslagsnivå som har föreslagits av centern och andra partier följs upp i de gemensamma reservationerna från centern, folkpartiet och moderaterna. Riksdagens bifall till dem skulle innebära ett mera meningsfullt svenskt deltagande i rymdverksamheten, och det skulle också på längre sikt få klara industripolitiska effekter.

Regeringens och utskottsmajoritetens förslag kan komma att få negativa konsekvenser för Esrange och det svenska rymdtekniska centrum som håller på att byggas upp. Eftersom det svenska deltagandet i ESA:s olika program kan komma att ske på en mycket lägre nivå än önskvärt, finns det en risk att detta i förlängningen går ut över Esrange, då det gäller att ta de olika tjänster i bruk som Esrange skulle kunna erbjuda. Bakgrunden till detta är att Norge 1987 går in som fullvärdig medlem i ESA. I Norge satsar man starkt på utbyggnad av olika rymdtekniska anläggningar i Tromsø och försöker infoga dem i ESA-programmen. Om Sverige drar ned på ambitionerna och anslagen

till ESA, är det inte säkert att vi kan vara med och konkurrera i framtiden.

Med sjunkande svenskt bidrag till ESA ökar risken för att organisationen i större utsträckning använder norska anläggningar med de konsekvenser detta får för Sverige, för svensk industri och för Esrange i Kiruna. Jag tycker att regeringen och socialdemokraterna spelar ett mycket högt och riskfyllt spel på den här punkten.

Jag vill fråga Birgitta Johansson, som är socialdemokraternas företrädare i den här debatten: Av vilken anledning vill ni socialdemokrater ställa Sverige vid sidan om ett så viktigt teknikområde som rymdverksamheten faktiskt utgör och kan utgöra i framtiden? Och av vilken anledning vill ni vända Kiruna och Esrange ryggen? Det är ju vad ni gör med ert ställningstagande i utskottet.

Herr talman! Jag vill understryka att Sverige inte har råd att ställa sig utanför det europeiska rymdsamarbetet på det sätt som nu riskerar att ske, om regeringens och utskottsmajoritetens förslag blir riksdagens beslut. Därför bör anslagsnivåerna räknas upp i enlighet med kraven i de reservationer som har undertecknats av centern, folkpartiet och moderaterna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Anf. 94 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottet har i sitt betänkande 21 att behandla regeringens proposition 127 om riktlinjer för industripolitiken på rymdområdet. I propositionen föreslås riktlinjer för fyraårsperioden, vilka går ut på att verksamheten skall kunna ta sikte på att svenskt näringslivs möjligheter att bli konkurrenskraftigt på rymdområdet skall förbättras. Rymdteknologi skall spridas utanför rymdindustrin. De fördelar som rymdverksamhet i norra Sverige erbjuder skall tas till vara. Den totala ramen för verksamheten skall vara 966 milj. kr. fördelade på fyra år. Beräkningarna bygger på förutsättningen att rymdindustrin skall bidra med 60 milj. kr. som delfinansiering av denna totalram.

De nuvarande riktlinjerna för de svenska industripolitiska insatserna på rymdområdet lades fast 1979 i proposition 1978/79:142. Riktlinjerna, som fastslogs genom 1979 års riksdagsbeslut, kan sammanfattas på följande sätt:

Svensk rymdindustri borde ges möjlighet att ta systemansvar inom satellitprojekt och därmed beställa delsystem och apparatur hos underleverantörer samt att sätta ihop de olika delarna till fungerande enheter.

Det nationella rymdprogrammet borde kompletteras med ett projektnriktat teknologiprogram i syfte att stärka industrins konkurrensförmåga.

Det nationella fjärranalysystemet, som startades under 1970-talet, borde byggas ut främst i avsikt att hos potentiella användare demonstrera fjärranalysteknikens olika möjligheter.

Sedan 1979 har det svenska rymdprogrammet byggts upp med utgångspunkt i de riktlinjer som jag nyss redogjorde för. Industrins kompetens har breddats avsevärt. Satellitprojekten Viking och Tele-X har spelat en väsentlig roll. Med Viking fick Saab Space AB ta system- och leveransansvar för en satellit, som samtidigt tillförde svensk forskning ett projekt som låg långt framme i den internationella forskningen. Denna satellit sköts framgångsrikt upp och placerades i en bana med hjälp av en Arianeraket för någon månad sedan.

Med Tele-X, som utvecklats i samarbete med Norge och Finland, breddas nordisk industrikompetens till att även omfatta områdena för datakommunikation och direktsända TV-program.

Under den kommande fyraårsperioden ges rymdverksamheten kommersiella möjligheter. Satelliter svarar för en betydande del av förbindelserna mellan kontinenterna i form av telefontrafik och överföring av datainformation och televisionsprogram. Det nordiska samarbetet i Tele-X-projektet är en del i ett mönster som pekar mot utnyttjandet av satelliter även för telekommunikationer inom begränsade geografiska områden.

Under 1980-talets slut kommer fjärranalyssatelliternas förmåga att samla information om jordytan att exploateras affärsmässigt. Sverige deltar här i främsta linje med de resurser som byggts upp i Kiruna. Satellitbild i Kiruna AB, som är ett dotterbolag till Rymdbolaget, ingår i ett franskt-svenskt-belgiskt samarbete där de s. k. SPOT-satelliterna utnyttjas. På en världsomspännande marknad skall man gemensamt marknadsföra kartläggningar av geografi, vegetation, klimat- och miljöförhållanden, bebyggelse och anläggningar baserade på avancerad fjärranalysteknik.

Tre svenska företag – Saab Space AB, Volvo Flygmotor AB och Ericsson Radio Systems AB – har i dag betydande leveranser till rymdtekniska system. Leveranserna hade 1985 ett värde av 220 milj. kr.

Ett företag som blivit godkänt som leverantör till rymdsystem anses ha fått en kvalitetsstämpel. Denna står för teknologisk kompetens, systemkunnande, produktionskvalitet och förmåga att delta i internationellt samarbete.

Ur regionalpolitisk synpunkt har den svenska rymdverksamheten en särskild betydelse för de nordligaste delarna av landet. Så har varit fallet alltsedan de första sondraketerna sköts upp från skjutfält i Norrbotten. Numera är Kiruna en centralort i svensk rymdverksamhet. Härifrån har man de bästa förutsättningarna i Europa för kontroll av och kommunikation med satelliter i s. k. polära banor.

Kiruna och Esrange skall även i framtiden spela en central roll i svensk och europeisk rymdverksamhet. Detta bedöms för Kirunaområdet leda till en ökning av antalet sysselsatta i rymdanknuten verksamhet från i dagsläget ca 140 till ca 230 personer vid decenniets slut.

En ökning och breddning kommer att ske av forskningsverksamheten vid Kirunas geologiska institut mot områden av betydelse för tillämpad rymdteknologi.

Högskoleutbildning inom det rymdteknologiska området planeras starta i Kiruna till hösten.

Sex motioner behandlas i detta betänkande. Med vad jag har anfört i mitt inlägg yrkar jag avslag på samtliga dessa motioner och bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 21.

Anf. 95 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Inledningsvis vill jag påminna Birgitta Johansson om de två frågor jag ställde till henne. För det första: Varför vill man successivt ställa Sverige utanför det europeiska rymdsamarbetet genom att dra ned anslagsnivån? För det andra: Varför vill man på det här sättet vända Esrange och Kiruna ryggen? Det är nämligen vad som kommer att bli följden av den lägre

anslagnivå som regeringen och socialdemokraterna i utskottet med stöd av kommunisterna har ställt upp.

Birgitta Johansson berörde fjärranalystekniken och den möjlighet som finns att bygga ut denna. Jag kan bara instämma i hennes beskrivning, men det räcker inte att beskriva att de tekniska möjligheterna finns, utan Sverige som nation måste också ställa upp med de ekonomiska resurser som behövs för att vi skall få vara med i utvecklingen av tekniken. Det handlar inte bara om grundforskning och om att besitta kompetens, utan vi måste också vara med i de olika användarprojekt som den nya tekniken medger.

Birgitta Johansson berörde också den roll som rymdtekniken har spelat för norra Sverige, framför allt för Esrange och Kiruna. Detta borde leda fram till ett ställningstagande som innebär att socialdemokraterna är mera positivt inställda till anslag för denna viktiga typ av verksamhet.

Herr talman! Vi har många gånger hävdat att det är angeläget att svensk industri förnyas och att vi behöver höja den tekniska kompetensen och få en ny nivå i näringslivet, inte minst i de områden som nu i stor utsträckning berörs av rymdverksamheten – jag tänker på Kiruna kommun. Med den försiktighet som socialdemokraterna visar på den här punkten löper vi en uppenbar risk att inte få denna förnyelse av näringslivet och att inte få den nya kompetens i industrin som man i så många andra sammanhang säger sig vilja ha. Jag beklagar att socialdemokraterna med sitt ställningstagande såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet har markerat en sådan njugghet och en så pessimistisk syn på rymdteknikens möjligheter att vara såväl industripolitiskt som regionalpolitiskt ett viktigt instrument.

Än en gång: Bifall till reservationerna.

Anf. 96 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Birgitta Johanssons redovisning av ärendet följer naturligtvis den inställning som utskottet har haft – det är bara att konstatera. Jag beklagar faktiskt att det inte synes finnas någon öppning för en mer fullödig satsning på det högteknologiska utvecklingsprojekt som det här är fråga om.

Vi tar en stor risk när det gäller utvecklingen inom rymdteknologin genom att inte satsa så mycket pengar som andra förväntar sig att vi skall satsa. Även Norge och Danmark satsar mer pengar, relativt sett, än vad Sverige gör. Om vi har den inställningen på grund av att vi redan har stora investeringar i Kiruna, tar vi en extra risk genom det. De norska intressena är nämligen ganska envetna på den här punkten.

Vi skall inte ta för givet att de investeringar som är gjorda i Kiruna borgar för att vi inte behöver fortsätta att satsa.

Den regionalpolitiska betydelsen är avsevärt större än vad socialdemokraterna tycks förstå. Vi gör allt för att få sysselsättningstillfällen och jobb i de här områdena, men detta är bara ett sätt. Man behöver inte se detta som en regionalpolitisk satsning, men man kan mycket väl göra det. Effekterna blir ju desamma om vi kan rädda jobben och dessutom lägga grunden för en fortsatt utveckling som skapar många nya jobb.

Det fanns inte något enda ord i Birgitta Johanssons anförande om Tele-X, vilket jag beklagar. Som vi ser det kan det inte vara rimligt att televerken i de nordiska länderna skall vara ägare till Tele-X, med det relativt ringa intresse

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Riktlinjer för industri-
politiken på rymdom-
rådet m. m.*

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Riktlinjer för industri-
politiken på rymdom-
rådet m. m.*

som man har för projektet. Vi tycker i stället att Tele-X skall säljas ut till privata intressenter. Det ger oss pengar för den satsning som vi vill göra utöver det socialdemokratiska förslaget. Dessutom får vi en bättre effektivitet i fortsättningen.

Jag beklagar socialdemokraternas bristande intresse när det gäller en fullödlig satsning inom rymdteknologin, och jag vill än en gång säga att jag tror att vi tar en onödig risk genom att inte satsa de pengar som andra länder förväntar sig att vi skall satsa.

Anf. 97 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag är förvånad över att socialdemokraterna tycker att det är klokt att minska dessa satsningar. Vi har i mer än två dagar här i kammaren intensivt diskuterat regionalpolitiken i vårt land. I de här områdena måste det göras stora satsningar av regionalpolitisk karaktär. Här skulle man kunna utveckla ytterligare både Esrange och de företag som är direkt involverade i detta, Saab Space, Volvo Flygmotor och Ericsson Radio Systems, och kanske även andra företag. Man skulle kunna göra meningsfulla satsningar här, men i stället måste man göra vissa regionalpolitiska satsningar samtidigt som man tar bort pengar från området.

Jag tycker att socialdemokraterna ger med ena handen och tar tillbaka med den andra.

Detta vore en bra regionalpolitisk satsning, samtidigt som det skulle bevara och utveckla det svenska kunnandet och den svenska kompetensen. Det innebär ett kortsiktigt sparande för Sverige om vi minskar satsningarna inom rymdområdet.

Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Anf. 98 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det var tre ledamöter från näringsutskottet som nu ställde en del frågor. Jag kanske inte kan besvara alla, men jag börjar med Erik Holmkvist.

Jag får nästan uppfattningen av Erik Holmkvist att vi inte har satsat en enda krona på rymdprojekt. Jag vill då påminna om att det ändå är 966 milj. kr. som vi satsar. Det är den socialdemokratiska regeringens målmedvetna industripolitik, inriktad på utveckling och förnyelse, som vi satsar på med dessa pengar.

Debatten är litet märklig. I ena stunden sägs det att vi satsar för litet när vi satsar 966 milj. kr. I nästa stund – när det gäller Tele-X – skall enbart det privata kapitalet vara med. Vi anser inom socialdemokratin och regeringen att det är av största värde att vi kan hålla ihop de här projekten så att de kan dra nytta av varandra.

Jag upplevde Per-Ola Eriksson som mycket pessimistisk när det gällde regeringens syn på den här frågan. Jag vill säga samma sak till honom: Vår uppfattning är att man i Kiruna med de satsningar som regeringens proposition innebär och med de resurser som har byggts upp kommer att ligga i främsta ledet. Vi har på olika sätt satsat på högskolan, och vi kommer att satsa på just rymdteknologin. Detta borde trygga framtiden.

För övrigt har jag också en mycket stark förhoppning att det svenska

näringslivet kommer att ta sitt ansvar och kommer att kunna utnyttja de vinster man gör genom deltagandet i projektet. Också detta kommer att för framtiden garantera den industriella utveckling som här efterlyses.

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Riktlinjer för industri-
politiken på rymdom-
rådet m. m.*

Anf. 99 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Birgitta Johansson säger att det på mitt inlägg verkar som om regeringen inte satsade en enda krona. I så fall lyssnar Birgitta Johansson inte på rätt sätt. Det har inte varit tal om att den inte satsar pengar. Vad vi från borgerligt håll hela tiden har hävdad är att man i Sverige inte får minska insatserna för den inhemska rymdteknologiutvecklingen. Då andra länder ökar sina insatser får inte vi minska våra. Detta kan aldrig vara rimligt!

Jag tror heller inte att övriga länder accepterar att Sverige drar sig undan det ekonomiska ansvaret för denna verksamhet. Det är detta som vi hela tiden har hävdad.

Jag saknar också Birgitta Johanssons mening om Tele-X-projektet. Detta är ganska intressant. Om vi nämligen i förhandlingar med den norska regeringen får möjlighet att sälja Tele-X till privata intressenter, så innebär det enligt vissa beräkningar att svenska staten skulle få ett betydande medelstillskott. Det handlar om ett tillskott i storleksordningen 800 milj. kr. Från dessa pengar skulle man kunna ta de medel som vi menar måste till för att satsningen skall bli helgjuten. Utöver detta har man fortfarande pengar över för annan verksamhet, kanske också inom teknologiområdena.

Detta är mycket viktigt, och också mycket enkelt. Det förvånar mig mycket att socialdemokraterna inte tar hänsyn till de regionalpolitiska aspekterna i detta projekt – för de finns där. Även om man inte skall se detta som en regionalpolitisk satsning, så får det dock liknande effekter. Genom att vara njuget i medelstilldelningen skapar man inte trygghet och utveckling i det fortsatta arbetet inom rymdteknologin.

Anf. 100 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tvingas konstatera att jag inte har fått svar av Birgitta Johansson på mina frågor. Jag tolkar detta som att Birgitta Johansson inte har tillräckligt på fötterna, då hon nu medvetet vänder Kiruna och Esrange ryggen. Utskottets ställningstagande innebär faktiskt en successiv neddragning av satsningen på rymdverksamheten och -äventyren. Jag tycker faktiskt att socialdemokraterna i den här frågan har visat en mycket konservativ inställning, nästan gränsande till teknikfientlighet. De vill inte möta framtiden med den nya teknik som rymdsatsningen skulle komma att innebära.

Om nu inte Birgitta Johansson tror på mig, vill jag hänvisa till vad hennes partivän Bruno Poromaa, som dess värre nyss lämnade kammaren, skriver i sin motion 415. Han säger att propositionen mera borde ha "beaktat den stora satsning som görs på rymdområdet i övriga Europa", och han säger också att Sverige släpar efter med regeringens förslag till anslag. Bruno Poromaa fortsätter: "Från Kirunas synpunkt vore det också olyckligt om möjligheterna skulle minska att få ESA-anläggningar placerade i Sverige. Detta skulle på sikt riskera den uppbyggnad av ett rymdtekniskt centrum som nu har påbörjats i Kiruna."

Jag kan i allt väsentligt ställa upp bakom skrivningen i Bruno Poromaas

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Riktlinjer för industri-
politiken på rymdom-
rådet m. m.*

motion. Jag beklagar att Birgitta Johansson inte mer har följt sin partivän från Kiruna. Han kan ju de här frågorna.

Detta har stor industripolitisk och regionalpolitisk betydelse. Det är synd att socialdemokraterna spelar ett så högt spel som de gör i denna fråga.

Anf. 101 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Om reservanterna är pessimistiska, Birgitta Johansson, så är ju också Birgitta Johanssons partikollega Bruno Poromaa lika pessimistisk. Nu hjälper det inte i den här frågan att man är optimistisk, och det hjälper inte att man hoppas på att näringslivet skall ta sitt ansvar – som Birgitta Johansson uttryckte sig.

När det gäller Tele-X-satelliten vill inte Birgitta Johansson tillmäta näringslivet något förtroende. Vi vill från folkpartiets sida framhålla att en försäljning av Tele-X-satelliten bör ingå i de direktiv som skall ges till den arbetsgrupp som skall tillsättas.

Anf. 102 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig summera det tekniska stöd som har getts till rymdverksamheten från 1972 och framåt. Det är lätt att konstatera, om vi räknar om till 1984 års penningvärde, att staten har satsat nära 1,9 miljarder kronor på ESA och bilaterala projekt. Därtill kommer de nationella projekten, där Viking och Tele-X är de stora posterna. Sammanlagt har för dessa projekt satsats 3 miljarder kronor i dagens penningvärde. Det anser vi från socialdemokratisk sida vara ett mycket stort belopp för ett litet land som Sverige.

Som jag sade i en tidigare replik är det viktigt att hålla ihop rymdverksamheten med Tele-X-projektet för att få ut största möjliga effekt av det internationella forskningssamarbete som kan uppnås och som är till nytta både för Sverige och för de svenska företagen.

Anf. 103 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag har i min motion 417 velat föra fram tankegångar från de små högteknologiska företagen, som i dag tycker att Rymdbolaget har en alltför styrande roll när det gäller beställningar på rymdteknologins område. Det är i huvudsak, som man säger, "de fyras gäng" som brukar få beställningarna, nämligen Saab Space, Volvo Flygmotor, Ericsson Radio Systems AB och Rymdbolaget självt – som tidigare här har påpekats.

Hos dessa småföretag, som i dag på många håll är synnerligen väl rustade, anser man att det bör råda fri konkurrens. Åtminstone bör strävan vara att man snabbare skall komma framåt i fri konkurrens mellan de svenska företagen på rymdområdet.

Den utredare inom industridepartementet som har gjort utredningen Europa och Sverige i rymden, är också inne på tanken att man bör vidga kretsen av svenska rymdföretag och att fler företag skall få del av det statliga stödet. Det är också en regionalpolitisk satsning, kan man säga.

Nu anför utskottet på s. 9 att det är få företag som kan komma i fråga därför att det krävs mycket stora investeringar i utrustning och arbetskraft och därför att det tar tid innan dessa investeringar ger avkastning. Man menar

också att det ställs extremt höga krav på teknisk kompetens, tillförlitlighet och kvalitet. Men nu har det ju hänt väldigt mycket oerhört snabbt på det här området, och jag tycker att hela utskottsmajoriteten är litet för snäv i sin bedömning av de små företagens möjligheter på detta område.

Jag har också pekat på att Rymdbolagets organisation borde förändras något, kanske i enlighet med alternativet C i den redovisade utredningen, så att projektledningen helt kunde överföras till delegationen för rymdforskning. Från de mindre företagens sida anser man att den produktiva och forskande delen i Kiruna är utomordentlig och att den bör utvecklas ytterligare, medan man är tveksam till den mer byråkratiska delen, som är förlagd till Solna. I Stockholmsområdet råder som bekant inte brist på arbetstillfällen. Det kanske vore skäl i att se över den här organisationen, åtminstone framdeles.

De små högteknologiska företagen skulle faktiskt vara väl skickade att tillverka delar av men även hela system av rymdprojekt, om de över huvud taget fick tillfälle att konkurrera på marknaden på ett annat sätt än för närvarande. Jag känner till konkreta exempel, där Sverige gått miste om arbetstillfällen på grund av att Rymdbolaget har gått in med sin monopolställning och styrt beställningar till stora företag, som har tagit ut högre priser. Då har dessa slantar gått värdshus förbi, vilket varken utskottet eller någon annan är intresserad av.

Det finns vissa positiva skrivningar i betänkandet även i den riktning som jag eftersträvar, och jag får väl vara glad över det. Utskottet säger att man har en klar strävan efter att vidga kretsen av rymdföretag. Monopolställningen för Rymdbolaget kvarstår dock. Jag tycker att utvecklingen går alldeles för långsamt, och jag är litet besviken över att utskottet inte har fullföljt de tankegångar som ändå kommer fram även i propositionen, nämligen att man borde vidga kretsen av företag som självständigt skulle kunna få vara med och konkurrera på marknaden. I stället värnar man även i fortsättningen om monopolet, Rymdbolaget.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till min motion, men jag lovar att inte föra yrkandet vidare till någon votering. Jag tror inte att jag i dag skulle ha någon större framgång i det hänscendet.

Vidare ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1–5.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 29.)

Anf. 104 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 32 om tekoindustrin och tekohandeln.

Tekoindustrin och tekohandeln

Anf. 105 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! En väsentlig förutsättning för en fungerande marknadsekonomi är den fria handeln över gränserna. Ett fritt internationellt utbyte av

varor, tjänster och kapital leder till ökat välstånd för *alla* parter.

De importrestriktioner som tillämpas för Sverige för tekoprodukter har motiverats av den särskilt besvärliga situation som svensk tekoindustri har befunnit sig i. Men det är uppenbart, som kommerskollegium nyligen påpekat, att importbegränsningarna inte fyller sitt syfte.

Ekonomer som Carl Hamilton har kommit fram till att importkvoten missgynnar u-länder och svenska låginkomsttagare, utan att nämnvärt skydda svensk tekoindustri.

U-ländernas utvecklingspotential ligger i en fungerande marknadsekonomi och en fri internationell handel. Vårt ansvar för utvecklingen i de fattiga länderna kräver att Sverige i sin handelspolitik på tekoområdet inte motverkar u-ländernas strävan att bygga upp sina ekonomier.

Importkvoterna drabbar enbart konfektioner från de fattiga u-länderna, som Sverige annars säger sig vilja värna. Genom EG-, EFTA- och GATT-avtal är tekoimporten från västvärlden befriad från handelshinder.

De kvantitativa begränsningarna i kombination med tullavgifterna fördyrar väsentligt de tekovaror som säljs i Sverige.

I vårt land är det främst låginkomsttagarna som förlorar på att behöva köpa nödvändiga baskläder till betydligt högre priser än vad som annars vore möjligt. Carl Hamilton har räknat ut att en industriarbetarfamilj skulle kunna minska kostnaderna för sitt klädkonto med 1 000 kr. per år i 1984 års penningvärde, om importrestriktionerna avlägsnades.

Tillskyndarna av de protektionistiska åtgärderna hävdar att vår egen tekoindustri måste skyddas av beredskapsskäl. Beredskapsargument är emellertid inte tillräckliga som underlag. Man kan inte räkna med några långvariga krigs- och avspänningstillstånd, i vart fall inte längre än två år, och då räcker enligt överstyrelsen för ekonomiskt försvar en svensk normalgarderob. Skulle vi trots allt råka ut för en så lång avspärningstid, har vi tid på oss att ställa om produktionen i Sverige.

Det finns åtskilliga svenska tekoföretag som visar gott resultat. De har anpassat sin verksamhet till det höga kostnadsläget i Sverige och till marknadens krav. Framför allt har stora framgångar nåtts på exportmarknaderna.

Detta måste vara den rätta utvecklingsvägen för svensk tekoindustri. Den kan inte i längden dölja sig bakom ett gränsskydd och fortsätta att vara beroende av subventioner.

Genom att konkurrera med hjälp av design och kvalitet borde Sverige i likhet med Schweiz kunna ha en fri import av kläder och ändå behålla en inhemsk tekoindustri.

Regeringens politik innebär en fortsättning på systemet med det selektiva stödet till tekobranschen. Enligt min uppfattning leder ett sådant stöd till snedvridning av konkurrensen mellan företagen. I samband med 1983 års beslut riktades särskilt från moderata samlingspartiets och folkpartiets sida stark kritik mot förslaget till och den sedermera genomförda omläggningen av tekostödet. Vi upprepar nu denna kritik.

Den industripolitiska verksamheten på tekoområdet bör i stället inriktas på generellt verkande konkurrensneutrala åtgärder. Det är endast generella ekonomisk-politiska åtgärder som har haft en märkbar effekt på svensk

tekoindustri. Ett lägre skattetryck, herr talman, skapar positiva effekter för tekoindustrin.

Behövs det svenska tekostödet? På den frågan svarar allt fler insiktsfulla bedömare: Nej! Senast har utredningar inom statens industriverk, SPK och kommerskollegium motiverat ett sådant svar.

I propositionen hemställer regeringen att riksdagen för budgetåret 1986/87 skall anvisa ett förslagsanslag på 92 milj. kr. till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin.

Textil- och konfektionsindustrin har under ett flertal år erhållit stöd för att komma igenom en svår strukturkris. Det är inte i längden nyttigt för branschen att erhålla omfattande statligt stöd. Det mest väsentliga för tekoföretagen är inte heller omfattningen av det offentliga stödet utan det är i vilken näringsmiljö de arbetar.

Utvecklingen under de senaste åren visar också att behovet av selektiva industripolitiska åtgärder för tekoindustrin har minskat. En relativ förbättring av branschens konkurrensläge har inträtt, en viss omstrukturering har skett och det finns flera exempel på företag som har kunnat skaffa sig framgångsrika nischer.

SPK har i sin utvärdering av SIND:s branschstöd uttalat att inget stöd bör utgå till textilindustrin efter utgången av nu gällande treårsprogram. Vi reser vanter delar denna mening.

I konsekvens med detta bör de s. k. branschfrämjande åtgärderna snart avvecklas. Medel för dessa ändamål bör således inte anvisas för nästa budgetår. Kostnaderna för redan gjorda åtaganden får täckas från anslaget B 11, Branschfrämjande åtgärder.

I tekobranschens nuvarande situation är det väsentligt att kunna tillgodogöra sig ny teknik. Det produktionstekniska utvecklingscentrum som planeras i Borås är avsett att arbeta på affärsmässiga grunder och bör kunna vara en värdefull hjälp för tekoföretagen. Riksdagen bör därför bevilja ett anslag på 5 milj. kr. för detta ändamål.

Näringsutskottet vill – som framgår av betänkandet – mot bakgrund av att äldrestödet på arbetsmarknadsutskottets förslag nu skall utredas inte motsätta sig att det återstående begränsade branschstödet inkluderas i en utredning om avskrivningslån.

I reservation nr 2 gör vi reser vanter en bestämd markering till förmån för kravet att det industripolitiska stödet snart skall avvecklas. I sin tur innebär detta liksom äldrestödets nedtrappning en given begränsning av avskrivningslånets omfattning.

Utifrån de synpunkter näringsutskottet har att företräda måste särskilt de handelspolitiska konsekvenserna av olika stödformer beaktas. Effekterna ur näringspolitisk synpunkt av ett ändrat stödssystem måste belysas. I det sammanhanget bör speciellt de små och medelstora företagen inom branschen uppmärksammas.

Herr talman! Sammanfattningsvis innebär moderata samlingspartiets ställningstagande följande:

1. Tekobranschen skall planera för en framtid utan statliga stödpenningar.
2. Branschen behöver statens medverkan till en omställning till tider utan statligt stöd. En utredning får visa om de föreslagna avskrivningslånen

kan tjäna ett sådant syfte att stödpolitiken är avvecklad i sin helhet i och med utgången av budgetåret 1988/89.

3. Inom samma tidsperiod bör handelsbegränsningarna på tekoområdet vara avvecklade i sin helhet.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 4, 7, 10 och 11 som fogats till näringsutskottets betänkande nr 32.

Anf. 106 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Folkpartiets synpunkter på tekopolitiken har som utgångspunkt flera centrala liberala värderingar. Dit hör vår kritiska inställning till selektiva industripolitiska åtgärder.

Socialdemokraterna kallar med förkärlek sin industripolitik "offensiv". Bakom den rubriceringen kan i regel spåras inställningen att investeringarna i näringslivet på ett eller annat sätt måste styras av myndigheter eller departement. Det är tjänstemän och politiker som skall vara "offensiva" och avgöra vilka branscher och produkter som har framtiden för sig. För oss liberaler ter sig det här synsättet främmande. Den selektiva industripolitiken har ingen plats i den fria, generella marknadsekonomi som vi förespråkar.

Det finns krissituationer då det är befogat att regering och riksdag gör särskilda insatser t. ex. för att rädda sysselsättningen i en bransch eller på en ort. Detta har i viss utsträckning gällt för tekoindustrin, och folkpartiet har också accepterat vissa sådana åtgärder, t. ex. det s. k. äldrestödet, under en övergångsperiod.

Men i ett längre perspektiv är industristöd ingen lösning vare sig för sysselsättning, för den regionala balansen eller för berörda företag.

Detta är alltså bakgrunden till folkpartiets krav på en kraftig neddragning av branschstödet till tekoindustrin, som nu under många år fått hjälp för att komma igenom sin strukturkris. Nu måste branschen snart stå på egna ben.

Det är sant att näringsgrenen, inte minst på grund av att den är så personalintensiv, fortfarande har problem med det höga lönekostnadsläget i Sverige. Men den situationen är man inte ensam om i tekoindustrin. Det faktum att man har en icke obetydlig export visar att det här är problem som går att övervinna.

Framgångsrika svenska tekoföretag har lyckats hitta nischer för sin tillverkning, och de marknadsför och utvecklar sin produktion på ett skickligt sätt. Jag påstår alltså att det som avgör om en satsning skall gå hem eller misslyckas är detsamma i denna bransch som i andra. Jag tror dessutom att de farhågor som redovisats, inte minst från branschfolk, om att såväl gränsskydd som subventioner inverkar menligt på utvecklingen, är befogade. Företag och branscher som inte i varje läge tvingas möta effektiv konkurrens riskerar alltid att förlora känslan för marknadens krav. Enligt folkpartiets uppfattning har alltså våra svenska företag störst chans att lyckas om vi snarast möjligt kan avsluta de statliga stödåtgärderna med vidhängande politiska pekpinnar.

Herr talman! Jag sade inledningsvis att det bakom folkpartiets ställningstaganden när det gäller tekopolitiken finns flera centrala liberala värderingar. Det gäller också när vi kommer in på handelspolitiken och Sveriges olika begränsningsåtgärder gentemot tekoimporten.

Som liberaler är vi övertygade om att en fri handel är det överlägset bästa sättet att ta till vara jordens samlade resurser. Det är möjligt att det i ett mycket kortsiktigt perspektiv kan hävdas att protektionism är till fördel för en viss näringsgren i ett visst land under en viss tid. Men om man inte nöjer sig med en sådan begränsning i tid och rum upptäcker man snart nackdelarna med handelshindren, t. ex. att utvecklingen bromsas, att de arbetstillfällen som möjligen kan räddas kortsiktigt i stället försvinner i våra exportföretag, därför att den som inte får sälja till oss inte heller köper. Listan på protektionismens nackdelar kan göras mycket lång.

Folkpartiet är alltså mycket kritiskt mot det uppenbara avsteg från frihandelsprincipen som regeringens handelspolitik på tekoområdet innebär. Vårt krav är att handelsbegränsningarna skall avvecklas snabbt och helt. Även med hänsyn till nu gällande avtal – jag vill minnas att de som har längst löptid är tecknade med Singapore, Kina, Sri Lanka och Malta och går ut 1988 – är det fullt realistiskt att en total avveckling kan klaras inom några år.

Självfallet måste Sverige i olika internationella sammanhang fortsätta att arbeta för att handelsbegränsningarna avvecklas också i övriga industriländer. Men enligt vår uppfattning är det inte en förutsättning för en svensk avveckling. Dels måste ett sådant beslut i första hand grundas på begränsningarnas effekter i vårt eget land, dels är det troligt att vi med en sådan åtgärd aktivt skulle bidra till att restriktionerna minskar också i andra länder.

Två ytterligare faktorer som gör att den här frågan är enkel att ta ställning till för folkpartiets del:

Importbegränsningarna står i direkt strid med Sveriges uttalade biståndsmål om förbättrade levnadsvillkor i u-länderna. För u-länderna är tekoindustrin speciellt viktig, bl. a. därför att tillverkningen är förhållandevis enkel. Vårt gränsskydd när det gäller kläder är också kostsamt för den svenska konsumenten. Vi kan tvista om exakt hur stor merkostnaden är, men utan tvivel är den betydande. Det gäller framför allt för barnfamiljerna.

Om man hade kunnat visa att restriktionerna spelar en väsentlig roll för svensk tekoindustri, hade det varit lättare att förstå oviljan att avskaffa begränsningarna. Men det är inte så, framför allt därför att vi inte kan begränsa importen från de länder som tillhör det västeuropeiska frihandelsområdet. Begränsning av importen från ett u-land innebär att köparen i stället vänder sig till Finland eller Italien, för att nämna ett par exempel. Det faktum att också Portugal numera tillhör de länder som vi inte kan ingripa emot gör detta tydligare. Det finns alltså många starka argument för en snabb avveckling av importbegränsningen av tekovaror gentemot världens fattigaste länder. Argumenteringen för fortsatta begränsningar är däremot mycket, mycket tunn.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där folkpartiet finns med.

Anf. 107 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Tekoindustrin har under en följd av år varit utsatt för omfattande strukturförändring och bantning. Under tiden 1980–1983 har antalet sysselsatta minskat med ytterligare 6 000 personer, och totalt inom branschen finns det i dag ca 28 000 personer sysselsatta. Under 1984–1985 har det skett en markant uppbromsning av minskningen av antalet sysselsatta

– sammanlagt rör det sig om några hundra personer, under dessa två år. Det ger en signal om en betydande stabilisering inom branschen. Den beror dels på effektivisering inom branschen, dels på en gynnsam konjunktur. Devalveringen har självfallet betytt en del för de betydande exportframgångarna, men den positiva effekten har i detta avseende ebbat ut.

En central fråga i dag är att man ger tekobranschen chansen att utveckla och stabilisera uppnådda resultat. Det krävs ett offensivt stöd för tekobranschen under ytterligare några år, för att branschen därefter förhoppningsvis skall vara en bransch med ökad sysselsättning och växande svensk marknadsandel.

Centerpartiet har slagit vakt om äldrestödet och under flera år motsatt sig socialdemokraternas urholkning av det generella tekostödet.

Strukturomvandlingen inom tekobranschen har emellertid medfört att åldersstrukturen för de anställda inom näringen är på väg att förändras. En förnyring har skett, framför allt inom vissa delar av branschen. Det är väsentligt för tekoindustrins framtida konkurrenskraft att denna förnyelse fortsätter och att fler, framför allt ungdomar, upplever det attraktivt och positivt att ta anställning inom tekoindustrin.

Det statliga stöd som utgår till tekonäringen bör vara dels generellt och konkurrensneutralt, dels så konstruerat att det stimulerar till utveckling och industriell förnyelse. Enligt centerns mening bör därför huvuddelen av de ekonomiska resurser som nu utgår i form av äldrestöd och selektivt riktat branschstöd sammanföras till en typ av generellt och konkurrensneutralt stöd för tekoindustrins utveckling.

Vi i centern välkomnar därför den av arbetsmarknadsutskottet föreslagna utredningen av frågan om en alternativ stödform för tekoindustrin. Ett offensivt avskrivningslån, med den utformning som centern föreslår i motion 1985/86:N313, tror vi kan ge den utvecklingsstimulans som är nödvändig för att teko skall utvecklas till en framtidsbransch, som kan få stor betydelse för sysselsättning och regional balans.

Avskrivningslånen bör enligt centerns mening i första hand avse en treårsperiod. Storleksordningen bör vara 150 milj. kr. per år, och de bör användas för offensiva framtidsinvesteringar. Målet skall vara att branschen efter denna period skall klara sig utan stöd. Vetskapen om att det är ett tidsbegränsat stöd bör främja en snabbare förnyelse inom branschen, och detta kommer att öka konkurrenskraften. Självfallet måste vi vid införande av en ny mer offensiv stödform beakta de handelspolitiska effekter detta stöd kan få. Lika viktigt är att de små och medelstora företagen kan till fullo utnyttja den nya stödformen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu har redovisat yrkar jag bifall till reservationerna 3, 6 och 8 i det nu aktuella betänkandet.

Folkpartiet och moderaterna har en övertro på frihandel. Centern är för frihandel, men vi är samtidigt medvetna om verkligheten, där djungelns lag ofta blandas ihop med en sund frihandel. Vi har också vår försörjningstrygghet att ta hänsyn till, när vi överväger vilka importbegränsningar som kan vara sakligt motiverade och till fördel för konsumenterna i Sverige utan att åsidosätta berättigade intressen i vår omvärld.

I dag har svensk tekoindustri ca 15 % av den svenska marknaden. Varje

ytterligare procent av den svenska marknaden betyder 700–800 nya arbetstillfällen – arbetstillfällen som till större delen hamnar i småföretag och som ger möjlighet till god regional fördelning.

Socialdemokraterna har en beklagligt hård bindning till selektiva stödåtgärder. Möjligen grundar den sig på en ideologisk ovilja att överlåta till den enskilde företagaren att fatta beslut. Övertron på planhushållning och den centrala maktens fullkomlighet är uppenbarligen ett problem för socialdemokraterna och till förfång för tekonäringen.

Herr talman! Det är min förhoppning att socialdemokraterna utan förutfattade meningar och med frigörande från negativa ideologiska belastningar skall utreda möjligheterna till ett nytt offensivt men tidsbegränsat stöd för tekoindustrin. Centerns förslag om avskrivningslån – som är väl förankrat hos näringen – är en bra utgångspunkt och kan möjliggöra en snabb och positiv handläggning i regeringskansliet, vilket tveklöst skulle vara till tekobranschens fördel.

Anf. 108 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Produktionen av mat, kläder och bostäder tillfredsställer människornas mest genuina behov. Det finns alltså en kontinuerlig efterfrågan på tekoprodukter. Detta faktum måste innebära att tekoindustrin har en självskriven position inom svenskt näringsliv. Alla försök att slå undan grunden för basproduktionen skadar vårt oberoende till förmån för de multinationella intressen som finns bakom textilimportörerna i det här landet.

Liksom i så många andra länder är tekoindustrin i Sverige starkt regionalt koncentrerad. Gamla textilcentra som Göteborg, Norrköping, Malmö och Stockholm har förlorat mycket av sin forna betydelse medan Sjuhäradsbygdens dominerande ställning har förstärkts. Ca 40 % av tekosysselsättningen i dag återfinns också i Älvsborgs län, och där finns landets största tekokommuner. Borås, Marks och Ulricehamns kommuner svarar för en tredjedel av landets hela tekosysselsättning.

År 1979 fattade riksdagen beslut om en 30-procentig hemmamarknadsandel av svenska tekovaror. Målsättningen motiverades i första hand av regional-, beredskaps- och arbetsmarknadspolitiska skäl, men den måste enligt vpk:s uppfattning också uppfattas som en rent industripolitisk åtgärd.

En fungerande struktur inom branschen kräver självfallet en viss nivå. Förädlingskedjan inom tekoindustrin bygger på en rad interna beroenden mellan företag och funktioner både inom och utom branschen. Om den understa gräns som krävs för att samspelet skall fungera underskrids saboteras snabbt alla möjligheter att uppfylla målsättningarna.

Men tekopolitiken har haft starka inslag av politiskt dubbelspråk. Målet med en 30-procentig självförsörjningsgrad har ömsom proklamerats, ömsom tagits bort. När en borgerlig regering 1981 gjorde det senare blev det också upprorsstämning bland beklädnadsarbetarna i Sverige och folket i min egen krisdrabbade Sjuhäradsbygd. Den borgerliga regeringen flaggade öppet för att man kunde tänka sig att slopa målsättningen, medan socialdemokraterna i opposition tvingades ställa upp på den politiska strejk som gick under parollen Tekojobben. Där, Lahja Exner, kunde du och jag finnas med, för då

Prot. 1985/86:153
28 maj 1986

*Tekoindustrin och
tekohandeln*

hade vi ingen socialdemokratisk regering. Då kunde vi båda kämpa tillsammans med beklädnadsarbetarna.

Sömmerskorna vid Eiser i Sollefteå, som inspirerat till strejken, betonade att deras egen kamp lika mycket gällde hela den svenska tekoproduktionen – allas arbeten var ju i farozonen.

Och så höll beklädnadsarbetarna sin kongress, och där framträdde en mansperson, vid namn Carl Hamilton, som ställde till en fruktansvärd oreda. Han gick ut i massmedia och förklarade att importen av tekovaror borde släppas helt fri. Hamilton, vilken försökte saluföra sina idéer med motive-ringen att landets barnfamiljer skulle tjäna på helt fri lågprisimport, utsågs av tekoarbetarna under kongressen till branschens dödgäravare. Bakom den socialdemokratiska nationalekonomen stod de mäktiga textilimportörerna, som hade tagit honom till sitt hjärta och bidragit till att hans röst hördes i debatten. Fram till i dag har de mest entusiastiska förespråkarna för fri konkurrens på tekoområdet officiellt haft språkrör inom riksdagen endast bland liberaler och nyliberaler. Vi har hört just de tongångarna från talarstolen alldeles nyss.

Kommerskollegium sände för ungefär ett år sedan ut ett antal frågor om teko och den framtida handelspolitiken på remiss till berörda organ. Frågeställningarna visar att även kollegiet drabbats av trycket från importörerna. Den provocativa frågan: Vilka skäl finns att i längden bibehålla en tekoindustri i Sverige? kan i varje fall inte jag och vpk uppfatta på något annat sätt.

Jag skulle vilja anföra några exempel på vad som har hänt på tekoområdet under den socialdemokratiska regeringen. Efter 1982 har följande hänt.

Av alla nationer har Sverige i dag den största importen per capita av kläder från såväl i-länder som u-länder. Av 1983 års importvolym av kläder kom nära 53 % från s. k. lågprisländer. Tendensen har förstärkts ytterligare. Under 1984 kom inte mindre än 54,4 % från lågprisländer.

Importen har fördelats om och kommer nu från flera nya lågprisländer som har extremt lågt kostnadsläge. Det är väl känt bland tekoarbetarna och deras fackliga organisation att importörerna inte drar sig för att ta emot varor från fabriker i tredje världen där man använder sig av barnarbete av ren slavkaraktär. Christer Eirefelt! Den fria politik på det här området om ni liberaler vill ha är alltså inget bidrag till utvecklingen i tredje världens länder! Den gynnar inte dessa redan utsugna människor och barnarbetare. Vad är det för offensivt med att släppa dessa mäktiga textilimportörer helt fria? De kommer inte att göra annat än utnyttja dessa människor ännu hårdare.

Låt mig så fortsätta litet med vad som har hänt efter 1982. Sverige har, beroende på vilken delbransch inom teko det gäller, 85–90 % import av utländska varor, medan andra i-länder har 10–30 % import av beklädnadsvaror. Under åren 1977 och 1978 minskade antalet åranställda inom teko med inte mindre än 10 000 personer. 1984–1986 beräknas ytterligare 1 500 arbetstillfällen försvinna. De har för övrigt försvunnit sedan den här statistiken gjordes.

Mycket hårt drabbad är vår egen Sjuhäradsbygd. Vad än Thage Peterson har sagt från den här talarstolen i debatter som bl. a. jag har fört med honom om hur ljust läget är och att det ter sig ännu ljusare om vi bara har en positiv

framtoning i det vi säger påminner det om alla de uttryck för försvar av en politik hemma i min egen kommun, Marks kommun, som framförts av ett centerpartistiskt kommunalråd. Framför man kritik och vill analysera, då tillhör man dem som vill skada branschen i stället för att utveckla den. Det är inte vad jag och vpk står för. Vi anser att man måste framföra den relevanta kritik som jag här har framfört.

Låt mig påminna om hur det såg ut när kampen stod ganska hård hemma i Sjuhäradsbygden. För tekoindustrin började den faktiskt inte där, utan den började på Eiser i Sollefteå. Den kampen blev en inspirationskälla för teko hemma i Sjuhäradsbygden. Det ledde till den landsomfattande politiska strejken för att rädda den inhemska tekoproduktionen. Jag är väl medveten om att det inte kommer att bli en offensiv tekopolitik mot textilimportörer och andra, förrän kampen ute på arbetsplatserna om jobben ser ut som den gjorde den gången.

Den statliga Eiserkoncernen har det senaste året än en gång anklagats för misskötsel av företag, och precis den kritik som framfördes inför den politiska strejken för några år sedan, då vi hade en borgerlig regering, framförs också nu. Men kraven ställs kanske litet mer lågmält nu.

Den misskötsel som den statliga Eiserkoncernen har stått för har lett till rent groteska saker. Det senaste exemplet är det sönderfall som nu fullföljs genom Björn Borg-politik som man står för. Jag frågar de socialdemokrater som skall upp i talarstolen efter mig: Anser ni att textilimportörerna skall få fortsätta att härja så fritt, och anser ni att vi skall flytta produktion utomlands, t. o. m. från våra statliga företag inom Eiserkoncernen?

Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i betänkandet.

Anf. 109 REYNOLDII FURUSTRAND (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1985/86:32 behandlas dels proposition 1985/86:100 bil. 14 från industridepartementet i vad avser anslag till och åtgärder för den svenska tekoindustrin, dels behandlas helt eller delvis elva motioner om tekoindustrin och handeln med tekoprodukter.

I propositionen konstateras inledningsvis att tekoindustrins läge för närvarande är gynnsammare än tidigare. Produktionen inom textilindustrin ökade såväl 1983 som 1984. Situationen för trikå- och konfektionsindustrin har inneburit en snabbare inbromsning av den negativa produktions- och sysselsättningsutvecklingen än vi tidigare trott.

Sysselsättningen inom tekoindustrin minskade från 1980 till 1983 med ca 6 000 årsanställda, i absoluta tal från 33 900 till 27 900. Under 1984 begränsades minskningen till ca 200 personer. Under 1985 och innevarande år har förutsatts att minskningen blir ungefär 600 personer, vilket gör att antalet årsanställda blir 26 500 eller där omkring vid årets slut.

Den tidigare mycket stora avtappningen på arbetskraft inom branschen har bromsats, och skälen därtill är säkert flera. Det finns emellertid anledning att understryka två:

För det första en konsekvent och medveten satsning från statens sida att åstadkomma en styrning av resurser till områden där de behövs.

För det andra en medveten satsning från såväl de anställda, bl. a. genom deras fackliga organisationer, som branschens övriga företrädare på att skapa en positiv inställning till den svenska tekoindustrin.

Det kan, herr talman, inte heller tas för helt osannolikt att vi står inför en utveckling där kravet på ny arbetskraft till branschen motverkar den under ett flertal år negativa sysselsättningsutvecklingen. Naturligtvis blir det nödvändigt att framgent se över tekostödet och anpassa detta till en förändrad situation.

Mot den bakgrunden föreslås också i propositionen ett nytt treårsprogram vid statens industriverk för framför allt branschfrämjande åtgärder inom tekoindustrin. Programmet skall inriktas på åtgärder inom tekoindustrin för företag som visar tillväxt och utvecklingsförutsättningar.

Det är alltså angeläget att låta de offensiva insatserna öka inom ramen för det totala tekostödet. Detta innebär att den politik för tekobranschen som fastslogs av riksdagen 1983 fullföljs genom satsningar på effektivitetsfrämjande och marknadsstödjande åtgärder.

Herr talman! Med anledning av den mycket digra dagordningen och de många ärenden som ligger på kammarens bord framöver kommer jag enbart att något kommentera framför allt de motioner som berör stödformerna för tekoindustrin.

I ett flertal borgerliga motioner till årets riksdag berörs bl. a. frågan om en omvandling av de nuvarande stödformerna till *ett* enhetligt avskrivningslån. Lånet skulle ersätta de olika stödformer som bl. a. haft till uppgift att staga upp branschen.

Enligt förslaget skulle avskrivningslånet, vilket majoriteten i utskottet motsätter sig, i korthet utbetalas under förutsättning att det företag som erhåller lån kan redovisa kostnader för utvecklingsåtgärder. Lånet skulle utgå med ett produktionstimme- och krontalsbaserat belopp. Länsarbetsnämnden skulle vara utbetalande och beslutande myndighet. Lånen skulle vara ränte- och amorteringsfria samt avskrivas med det belopp som motsvarar investeringar i produktionsanläggningar, marknadsföring, utbildning, produktutveckling m. m.

Av utredningar som gjorts på senare tid, bl. a. SIND:s rapport Teko 85 och den utvärdering av SIND:s branschprogram som utförts av statens pris- och kartellnämnd, framgår helt klart att det nuvarande branschstödet fungerat mycket bra. Särskilt har exportstödet samt stödet till forskning och utveckling, liksom stödet till rationaliseringsinvesteringar, bedömts vara mycket värdefulla. Dessutom har den kunskapsbas som byggs upp på SIND i form av konsulter och teknikkunnande fått mycket stort erkännande.

Det bör understrykas att syftet med de olika industripolitiska stödåtgärderna är att de företag som erhåller stöd på sikt blir livskraftiga, så att de kan stå på egna ben. De medel som skall leda till detta mål kan givetvis utformas på olika sätt.

Nuvarande stödformer har införts och vidareutvecklats under en längre tidsperiod och även varit internationellt accepterade. En del stöd har ersatts av andra, allteftersom behov och erfarenhet har visat att detta varit nödvändigt. Vi har härigenom fått ett flexibelt system.

Utvecklingen har gått i riktningen från s. k. överlevnadshjälp till ett mera strukturinriktat och effektivitetsfrämjande stöd, vilket vi också ämnar fortsätta med.

Herr talman! Mot bakgrund av att äldrestödet, på förslag av arbetsmark-

nadsutskottet, nu skall ses över, motsätter sig inte näringsutskottets majoritet att även branschstödet inkluderas i en utredning som undersöker eventuella framtida alternativa stödformer för tekobranschen. Emellertid finns det några viktiga aspekter som bör framhållas och understrykas.

Både det faktum att vi har ont om tid och det faktum att en nedtrappning av stödet redan har inletts talar för att man mycket noga måste överväga lämpligheten av att nu införa ändrade stödformer.

Det är vidare angeläget att man i en framtida undersökning tar till vara de positiva erfarenheter som vunnits av de nuvarande stödformerna.

Det är också viktigt att den nuvarande flexibiliteten kan bibehållas. Det ligger enligt majoritetens uppfattning inget egenvärde i att ha en enda stödform, om det skulle innebära att statsmakternas insyn och eventuella korrigeringsmöjligheter gick helt förlorade.

Effekterna ur näringspolitiskt perspektiv av ett ändrat stödssystem måste belysas. I det sammanhanget bör speciellt konsekvenserna för de små och medelstora företagen inom branschen uppmärksammas. Det vill vi socialdemokrater särskilt understryka.

Herr talman! Mot bakgrund av det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på samtliga reservationer.

Anf. 110 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! En av de principiellt viktigaste frågor som vi borde få diskutera här men som vi inte får några klara besked i är huruvida regeringen i dag står fast vid den målsättning som riksdagen beslutade redan 1979. Jag vet att det är väldigt många som vill ha raka besked på den här punkten. När nu regeringen vill vänta ända till 1987 betyder det bara att en massa tekoanställda här i landet – närmare 30 000 människor – får gå i fortsatt oro för vad den socialdemokratiska regeringen tänker ta sig för. De stödformer som vi tar beslut om här är faktiskt, i brist på annat, det som vi måste använda i dag, men man skall inte peka på dem som offensiva åtgärder så länge man inte har en strategi för den svenska tekopolitiken, där man i botten vidhåller beslutet från 1979 om en 30-procentig hemmamarknadsandel.

Och apropå textilimportörernas enorma och alltmer ökande inflytande, som har gjort att regeringen vacklar på den här punkten, vet vi att Beklädnadsarbetareförbundet, som vi har ganska goda kontakter med, anser att frågan om socialklausul måste tas upp till prövning av regeringen. Vi vill inte vänta och beklädnadsarbetarna vill inte vänta till 1987 för att få klara besked på den punkten. Beklädnadsarbetarna bedriver ett mycket fint solidaritetsarbete, och genom en socialklausul skulle man förhindra att slavarbetsprodukter importeras till Sverige, och man skulle samtidigt rädda ett antal tekojobb i det här landet. Var står regeringen när det gäller 1979 års målsättning? Och var står den när det gäller socialklausulen?

Anf. 111 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! För en tid sedan hade vi en handelspolitisk debatt, och då sjöng Mats Hellström frihandels lov och gjorde stora utfästelser om avreglering och avbyråkratisering. Men det är här i kammaren som besluten i realiteten fattas, och jag konstaterar att Mats Hellström har en riksdagsgrupp

som drar åt rakt motsatt håll. Här får man inte gehör för att avlägsna några importrestriktioner. Känns det inte pinsamt, Reynoldh Furustrand, att jag kan göra detta konstaterande?

Det är ingalunda så, att de arbetstillfällen som finns i de fattiga u-länderna – vilka vi vill skydda oss emot med de här restriktionerna – flyttar till Borås, utan de flyttar i stället till EG-området. Vad drar Reynoldh Furustrand för slutsatser av att Portugal nu träder in i EG?

Vidare, herr talman, har SPK rekommenderat regeringen att avveckla branschstödet – det totala tekostödet för övrigt – vid utgången av budgetåret 1988/89. Vill Reynoldh Furustrand rekommendera regeringen att följa SPK:s råd? Det är viktigt för branschen att det råder klara spelregler. Det är också viktigt att man får klara besked så att man vet vad man skall rätta sig efter och också kan ställa om sin verksamhet för framtiden när man vet vilka regler som staten ställer upp.

Anf. 112 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Jag tvingas också först konstatera att Reynoldh Furustrand inte med ett ord berörde den mycket viktiga del av detta betänkande som handlar om handelspolitiken. Har man från socialdemokratiskt håll tagit något som helst intryck av att man i dag från den ena instansen efter den andra konstaterar att importrestriktionerna inte har någon som helst positiv inverkan på svensk tekoindustri? Vi har bl. a. kunnat lyssna till en representant för kommerskollegium vid utskottsbehandlingen av ärendet. Likaså säger Reynoldh Furustrand ingenting om de tongångar som hörs allt starkare från ÖEF:s sida, där man menar att beredskapsaspekten inte alls är aktuell på samma sätt som tidigare, också av det skälet att det är meningslöst ur beredskapssynpunkt att vi hindrar import från de fattigaste länderna när den importen flyttas över till Finland, Italien eller Portugal.

Låt mig vidare säga att jag i mitt inledningsanförande poängterade att det kan finnas krissituationer då det är befogat att med statliga medel gå in och hjälpa en ort eller en bransch att klara krisen. Det var precis vad som skedde i fråga om teko. Det var befogat då, i dag är det inte befogat.

Jag skall gå tillbaka till frågan om importrestriktionerna, eftersom Reynoldh Furustrand påstod att det inte finns några internationella invändningar mot våra begränsningar. Om jag inte minns fel, påtalades dessa av representanten för kommerskollegium. Han påpekade att såväl äldrestödet som flera andra importbegränsningar har diskuterats internationellt. De har ansetts tvivelaktiga.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

7 § Anmälades och bordlades

Skrivelse

1985/86:178 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1985

8 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1985/86:43 Den skattemässiga behandlingen av kostnader vid viss verksamhet i utlandet m. m. (prop. 1985/86:131)

Prot. 1985/86:153

28 maj 1986

Försvarsutskottets betänkanden

1985/86:11 Förebyggande åtgärder m. m. mot jordskred och andra naturolyckor (prop. 1985/86:150 delvis)

1985/86:12 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1985/86:23 Krav på studieintyg från läroanstalten för högskolestuderande vid delutbetalningar av studiemedel (prop. 1985/86:100 delvis)

Socialutskottets betänkande

1985/86:27 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkande

1985/86:36 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkanden

1985/86:25 Flyttning av fartyg i allmän hamn (prop. 1985/86:122)

1985/86:26 Färjetrafiken till Gotland m. m. (prop. 1985/86:105)

1985/86:27 Ändring i körkortslagen (1977:477) (prop. 1985/86:115)

Bostadsutskottets betänkande

1985/86:22 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

9 § Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren